

ББК 74.268.3я71

У68

У68 **Уроки читання в 3 класі (за новим підручником О. Я. Савченко) /**
Упоряд. С. В. Мельничук. — Х. : Вид. група «Основа», 2007. — 240 с. —
(Б-ка журн. «Початкове навчання та виховання»; Вип. 2 (38))

ISBN 978-966-333-458-5

У посібнику подано розгорнуті конспекти уроків з читання в 3 класі, зміст яких відповідає новій навчальній програмі Міністерства освіти і науки України та Державному стандарту початкової загальної освіти.

Авторами розроблено зразки бесід під час вивчення нового матеріалу, різні види мовних та фонетичних розминок, цікаві завдання для розвитку навичок читання, творчих здібностей учнів. Для фронтальної, групової, диференційованої роботи підібрано різноманітний народознавчий та ігровий матеріал.

Для вчителів початкових класів, вихователів ГПД, студентів вищих навчальних закладів.

ББК 74.268.3я71

Навчальне видання

МЕЛЬНИЧУК Світлана Василівна

**УРОКИ ЧИТАННЯ В 3 КЛАСІ (ЗА НОВИМ
ПІДРУЧНИКОМ О. Я. САВЧЕНКО)**

Навчально-методичний посібник

Головний редактор *Ю. Є. Бардакова*

Редактор *Н. Ф. Юрченко*

Технічний редактор *О. В. Лебедєва*

Коректор *О. М. Журенко*

Підписано до друку 19.12.2007. Формат 60×90¹/₁₆. Папір офсетний.

Гарнітура Ньютон. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 15,0.

Зам. № 7-02/13-04.

ТОВ «Видавнича група «Основа»».

Свідоцтво КВ № 7432 від 12.06.2003 р.

Україна, 61045, Харків, вул. Плеханівська, 66.

Тел. (057) 731-96-31.

E-mail: ub@osnova.com.ua

ISBN 978-966—333-458-5

© С. В. Мельничук, упорядкування, 2007

© ТОВ «Видавнича група «Основа», 2007

ЗМІСТ

Передмова	5
Орієнтовне календарне планування уроків читання в 3 класі	7
I семестр	10
Урок 1. Від слова — до книги	10
Урок 2. Є мова — є народ	12
Урок 3. Птицю впізнають по пір'ю, а людину — по мові	14
Урок 4. Найцінніший скарб — рідна мова	16
Урок 5. Уроки дива калинового	18
Урок 6. Привчайтесь працювати із словником	21
Урок 7. Знайомі незнайомці	22
Урок 8. Урок-узагальнення. Чому мова — дивний скарб народу?.....	24
Урок 9. Як з'явилась книга	26
Урок 10. Книги в Київській Русі	29
Урок 11. «Друкар книг, перед тим не бачених»	31
Урок 12. Людина без книги, як криниця без води	34
Урок 13. Хто більше читає, той більше знає	38
Урок 14. Подружіться з книжкою!	41
Урок 15. Поетичні картини ранньої і пізньої осені. Введення в тему «Цікава книга природи»	46
Урок 16. Осінні мотиви в поезії Ліни Костенко	49
Урок 17. Хто танцює й грає восени?	51
Урок 18–19. Чи розуміємо ми природу?.....	52
Урок 20. Образ дівчинки, для якої ліс, наче рідний дім	54
Урок 21. Пригода з друзями-дослідниками	55
Урок 22–23. Людина серед природи	57
Урок 24. Урок-узагальнення за темою	59
Урок 25. Чия відвага, того й перемога. Прославляння героїзму у чарівних казках.....	60
Урок 26–27. За добро добром платять	62
Урок 28. Українські народні пісні	64
Урок 29. Народ вчить, як на світі жити.	66
Урок 30. Скоромовки Загадки. Узагальнення за темою	68
Урок 31. Що відчуває людина?.....	70
Урок 32. Там, де правда, гори вогонь, де неправда — спали вогонь	71
Урок 33. Доля карає тих, у кого очі завидюші, а руки — загребуші	74
Урок 34. Як з'явилися квіти незабудки?	75
Урок 35. Пригоди хлопчика Веснянка	77
Урок 36. Підсумок за темою «Літературні казки»	78
Урок 37. Не гостри зубів на чуже	79
Урок 38. Слухайся маму й татка — і буде все в порядку	81
Урок 39. «Здається, байка просто бреше, а справді ясну правду чеше...»	83
Урок 40. Праця годує, а лінь марнує	87
Урок 41. Чужому лихові не смійся	89
Урок 42. «Зима-красуня, біла чарівниця! В ній стільки дива-дивного й краси!»	91
II семестр	95
Урок 1–2. Дивлюсь я на світ, і все мене дивує!.....	95
Урок 3. Катруся і Юрчик — допитливі й спостережливі діти	98

Урок 4. Дід Мороз ходить по планеті.....	101
Урок 5. Слово має колір	103
Урок 6. Скільки рік в Україні	105
Урок 7. Який чудовий та загадковий тваринний світ	108
Урок 8. Не тяжка робота, коли є охота	111
Урок 9. Хто багато читає, той багато знає	114
Урок 10. Урок узагальнення знань. Пригадайте, поміркуйте!	116
Урок 11. Тарас Шевченко — України син	118
Урок 12. Тяжко-важко в світі жити сироті без роду	120
Урок 13. Вчитайтеся, вслухайтеся в Шевченкове слово!	123
Урок 14. Урок узагальнення знань	127
Урок 15. Вірші про світ природи і дитинства	130
Урок 16. Всі дванадцять місяців!	133
Урок 17. Де тепло, там і добро!	135
Урок 18–19. У подорож до матінки-землі.....	138
Урок 20–21. Прочитай, посміхнись... і задумайся!	140
Урок 22. Цікаві повчальні вірші	145
Урок 23. «Моя рука ніколи і нікому ні кривди, ні біди не принесе...»	148
Урок 24. Краса живе для всіх	150
Урок 25. Наука приймати гостей	153
Урок 26. Що із загубленого не повертається	155
Урок 27. Бути, як Дбайко	157
Урок 28. Світ такий веселий і химерний	159
Урок 29. Неповторний поетичний дивосвіт	161
Урок 30. Дивосвіт, що цікавить дитину	165
Урок 31. Скільки буває вітрів? Узагальнення знань за розділом	168
Урок 32. Оповідання про справи твоїх ровесників	171
Урок 33. Що таке справжня дружба?	173
Урок 34. Людина за все відповідальна. Вона славиться працею	175
Урок 35. Слід людини на землі	177
Урок 36–37. Все добре переймай, а злого уникай	180
Урок 38. Хто міняє, той нічого не має	184
Урок 39. Пісня дарує людині крила	187
Урок 40–42. Кому всміхається вдача	189
Урок 43. Урок узагальнення знань	194
Урок 44–45. Вступ до розділу «Із скарбниці казкарів світу»	196
Урок 46–47. Ми мандруємо у казку	201
Урок 48. Казка в гості завітала... ..	203
Урок 49–50. Казка розуму навчає	206
Урок 51. Сторінками казкової фантазії	210
Урок 52. Урок узагальнення знань за розділом «Із скарбниці казкарів»	213
Урок 53. Вступ до розділу «Візьму перо і спробую...»	215
Урок 54. Вірші — це не дражнилки	218
Урок 55. Умій у звичайному побачити незвичайне	221
Урок 56. Придумаю оповідання... ..	224
Урок 57. «Світе незбагнений, ти на казку схожий...»	226
Урок 58. Весні усі радіють діти!	228
Урок 59. Творимо свої фантазії... ..	231
Урок 60–61. Павлівські відкриття дивосвіту дітьми	234
Урок 62. Урок узагальнення знань за розділом	239
Література	240

ПЕРЕДМОВА

Відповідно до програми в 3 класі удосконалюються всі характеристики читацької навички, продовжується мовленнєвий, літературний, інтелектуальний розвиток учнів, виховуються моральні, світоглядні, естетичні цінності, розвиваються уява, літературні здібності, розширюється літературний і соціальний кругозір. Особлива увага приділяється вихованню інтересу до самостійного читання, бажання й уміння спілкуватися з книгами.

У 3 класі, як і в другому, програма побудована за змістовими лініями Державного стандарту з читання: коло читання, формування й розвиток навичок читання; літературознавча пропедевтика, усвідомлення жанрової специфіки творів, смисловий і структурний аналіз творів, емоційно-оцінне ставлення до змісту твору; розвиток творчої діяльності учнів на основі прочитаного. Усі ці лінії реалізовано в підручнику О. Я. Савченко через його зміст, структуру, методичний апарат та ілюстративний матеріал.

У відборі творів автор підручника спиралася на тематично-жанровий, художньо-естетичний, літературознавчий принцип.

В умовах сьогодення розробники Державного стандарту і навчальної програми з читання виходять з того, що основна функція цього предмета передбачає поступове виховання читача, який сприймає зміст насамперед як художній твір, помічає його художні, образні особливості. Тому в підручнику немає жорсткої відповідності тематики дібраних текстів сезонним явищам. Хоча є твори різних жанрів, які відображають засобами художнього слова природу в різні пори року.

Ще одна особливість — це коло читання, що окреслене в програмі, яке охоплює більш широкий перелік персонами і жанрів, ніж це відображено в підручнику. Це природно, адже кількість та обсяг відібраних текстів підпорядковані функціям і структурі навчальної книги, яка за обсягом не повинна перевищувати санітарно-гігієнічних вимог до підручників початкової школи. До того ж, у процесі позакласного читання коло авторів розширюється.

Уроки читання, запропоновані в посібнику, мають таку структуру:

1. Вправи для розвитку мовленнєвого апарату, вправи з розвитку й контролю дихання.
2. Мотивація навчальної діяльності.

Завдання етапу — стимулювання до активної читацької діяльності учнів, розвиток пізнавальних інтересів.

Цьому сприяють: наявність завдань, які передбачають активізацію особистого досвіду учня, виявлення власної думки.

3. Робота над твором, що включає:

- формування й розвиток усіх якостей читання;
- словникову роботу;
- складання плану твору;
- стислий переказ твору;
- усні описи, словесне малювання картин;
- інсценізацію;
- розширення знань про письменників;
- мовно-логічні завдання;
- тестові тематичні перевірки.

Розробляючи уроки, ми намагалися враховувати жанр твору, його обсяг, емоційну й смислову насиченість.

Сподіваємось, що ці розробки сприятимуть оптимізації процесу навчання та виховання на уроках читання, стануть у пригоді при формуванні творчої особистості, вдумливого читача, спроможного бачити, відчувати й цінувати прекрасне, що його оточує.

ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНЕ ПЛАНУВАННЯ УРОКІВ ЧИТАННЯ В 3 КЛАСІ

№ з/п	Тема	Кількість годин
I семестр		
1	Від слова до книги	1
2	Є мова — є народ	1
3	Птицю впізнають по пір'ю, а людину — по мові	1
4	Найцінніший скарб — рідна мова	1
5	Уроки дива калинового	1
6	Привчайтесь працювати зі словником	1
7	Знайомі незнайомці	1
8	Урок-узагальнення. Чому мова — дивний скарб на- роду?	1
9	Як з'явилась книга	1
10	Книги в Київській Русі	1
11	«Друкар книг, перед тим не бачених»	1
12	Людина без книги, як криниця без води	1
13	Хто більше читає, той більше знає	1
14	Подружіться з книжкою!	1
15	Поетичні картини ранньої і пізньої осені. Введення в тему «Цікава книга природи»	1
16	Осінні мотиви в поезії Ліни Костенко	1
17	Хто танцює і грає восени?	1
18–19	Чи розуміємо ми природу?	2
20	Образ дівчинки, для якої ліс — наче рідний дім	1
21	Пригода з друзями-дослідниками	1
22–23	Людина серед природи	2
24	Урок-узагальнення за темою	1
25	Чия відвага, того й перемога. Прославлення героїз- му у чарівних казках	1
26–27	За добро добром платять	2
28	Українські народні казки	1
29	Народ вчить, як на світі жити	1

№ з/п	Тема	Кількість годин
30	Скоромовки. Загадки. Узагальнення за темою	1
31	Що відчуває людина?	1
32	Там, де правда, гори вогонь, де неправда — спали вогонь	1
33	Доля карає тих, у кого очі зазидюші, а руки загребуші	1
34	Як з'явилися квіти незабудки?	1
35	Пригоди хлопчика Веснянка	1
36	Підсумок за темою «Літературні казки»	1
37	Не гостри зубів на чуже	1
38	Слухайся маму й татка — й усе буде в порядку	1
39	«Здається, байка просто бреше, а справді ясно правду чеше...»	1
40	Праця годує, а лінь марнує	1
41	Чужому лихові не смійся	1
42	«Зима-красуня, біла чарівниця! В ній стільки дива-дивного й краси!»	1
II семестр		
1–2	Дивлюся я на світ, і все мене дивує!	2
3	Катруся і Юрчик — допитливі й спостережливі діти	1
4	Дід Мороз ходить по планеті	1
5	Слово має колір	1
6	Скільки рік в Україні	1
7	Який чудовий та загадковий тваринний світ!	1
8	Не тяжка робота, коли є охота	1
9	Хто багато читає, той багато знає	1
10	Урок узагальнення знань. Пригадайте, поміркуйте	1
11	Тарас Шевченко — України син	1
12	Тяжко-важко в світі жити сироті без роду	1
13	Вчитайся, вслухайся в Шевченкове слово!	1
14	Урок узагальнення знань	1
15	Вірші про світ природи і дитинства	1
16	Всі дванадцять місяців!	1
17	Де тепло, там і добро!	1
18–19	У подорож до матінки-землі	2
20–21	Прочитай, посміхнись... і задумайся!	2

№ з/п	Тема	Кількість годин
22	Цікаві повчальні вірші	1
23	«Моя рука ніколи і нікому ні кривди, ні біди не принесе...»	1
24	Краса живе для всіх	1
25	Наука приймати гостей	1
26	Що із загубленого не повертається	1
27	Бути, як Дбайко	1
28	Світ такий веселий і химерний...	1
29	Неповторний поетичний дивосвіт	1
30	Дивосвіт, що цікавить дитину	1
31	Скільки буває вітрів? Узагальнення знань за розділом	1
32	Оповідання про справи твоїх ровесників	1
33	Що таке справжня дружба?	1
34	Людина за все відповідальна. Вона славиться працею	1
35	Слід людини на землі	1
36–37	Все добре переймай, а злого уникай	2
38	Хто міняє, той нічого не має	1
39	Пісня дарує людині крила	1
40–42	Кому всміхається удача?	3
43	Урок узагальнення знань	1
44–45	Введення в розділ «Із скарбниці казкового світу»	2
46–47	Ми мандруємо у казку!	2
48	Казка в гості завітала...	1
49–50	Казка розуму навчає	2
51	Сторінками казкової фантазії	1
52	Урок узагальнення знань за розділом «Із скарбниці казкарів»	1
53	Введення в розділ «Візьму перо і спробую...»	1
54	Вірші — це не дражнили	1
55	Умій у звичайному побачити незвичне	
56	Придумаю оповідання...	1
57	«Світе незбагненний, ти на казку схожий...»	1
58	Весні усі радіють діти!	1
59	Творимо свої фантазії...	1
60–61	Павлівські відкриття дивосвіту дітьми	2
62	Урок узагальнення знань за розділом	1

I СЕМЕСТР

УРОК 1. ВІД СЛОВА — ДО КНИГИ

Матеріал до уроку: «Здрастуй, нова «Читанко»!». Введення у новий розділ «Від слова — до книги» і «Мова — дивний скарб».

Мета: ознайомити дітей з новим підручником; викликати інтерес до його читання; удосконалювати навички читання; вчити дітей виділяти у тексті нове.

Обладнання: картки зі словами, плакат із зверненням.

ХІД УРОКУ

I. Вступна бесіда про уроки читання в 3 класі. Ознайомлення з підручником «Читанка» О. Я. Савченко

— Любі діти, уже третій рік радо зустрічає вас рідна школа.

Як багато ви дізналися і навчилися! А допомагала нам рідна «Читанка».

Цього навчального року ми продовжимо вивчати кращі твори українських та зарубіжних авторів, п'єси-казки, байки.

У північних народів є просте і мудре висловлювання: «Якщо подарувати людині одну рибину, вона буде ситою один день. Якщо подарувати дві, буде ситою два дні. Якщо навчити ловити рибу, вона буде ситою все життя».

Так і в навчанні: корисно багато знати, а ще краще — самому здобувати знання, гартувати свою волю, долати труднощі.

Добре читати рідною мовою — ось наше головне завдання.

«Читання — ось найкраще навчання», — стверджує народна мудрість.

Не лише день прийдешній, а й сьогоднішній вимагає творчої, неординарної особистості, здатної аналізувати, приймати самостійні рішення, своєю діяльністю змінювати життя на краще...

Людина не може без того, що зветься «роботою душі». А в неї книга — найперший помічник.

Якщо хочете відчувати безмежні можливості людського розуму, працюйте з книгою.

II. Ознайомлення з «Читанкою»

— Цей підручник познайомить вас із казками, віршами, оповіданнями про світ природи, перемогу добра над злом, радість дитинства, цінність книги. Ось прочитайте на плакаті звернення «Читанки».

Любий читачу!

Я друг і супутник, я книга твоя!

Завжди на дозвіллі де ти — там і я.

Ми добре з тобою проводимо час.

Чудова розмова триває у нас.

Навчаю відважним, правдивим рости,

Любити природу, свій край берегти.

Від малку ти мною звикай дорожити,

Без доброї книги тобі не прожити.

Бажаю всім вам приємної зустрічі з цікавими та мудрими моїми оповіданнями, віршами, казками!

У добру путь, любі друзі!

III. Повідомлення теми уроку

— Прочитайте, яка тема нашого уроку.

— «Рідна мова дорога людині, мов саме життя»,— говорить народна мудрість. Без мови не може існувати жоден народ та його культура.

Найбільше і найдорожче добро кожного народу — це його мова, бо вона — не що інше, як жива схованка людського духу, його багата скарбниця, в яку народ складає і своє давнє, і теперішнє, і майбутнє.

Із сивої глибини віків бере початок наша мова. Пройшла вона тернистий важкий шлях. Але якими б страшними не були її сторінки, вона вижила й сьогодні розвивається. І дарує вам свої скарби.

IV. Робота над віршем В. Забаштинського

1. Слухання вірша.

Після цього учні відповідають на запитання:

— Без чого немає народу?

2. Виразне читання вірша.

3. Підготовка до самостійного читання тексту «Мова — дивний скарб».

Словникова робота.

На таблиці надруковані слова. Кожне слово читає вчитель чи учень, який добре читає, після чого учитель з'ясовують, чи розуміють школярі значення слів. Потім читають уголос всі разом.

Явище	історія	життя
існувала	століття	душа
мовотворець	спадок	події

4. Самостійне читання тексту.

5. Відтворення змісту прочитаного. Відповіді на питання.

— Що залишив нам народ-мовотворець?

— Що нового відкривають вчені?

— Дорогі діти, сьогодні так важливо піднести престиж мови, щоб зазвучала вона на повний голос серед мов світу, а тому хочеться звернутися до кожного серця:

Не цурайтесь, люди, мови,
Не цурайтесь роду...
Як зачахне рідне слово,—
Не буде народу.

V. Читання вірша С. Воробкевича

— Давайте, дітки, прочитаємо, як звертається автор до вашої чистої і ніжної дитячої душі. До чого він вас закликає?

VI. Підсумок уроку

— Про що дізнались на уроці?

— Над яким завданням ви маєте працювати упродовж навчального року?

УРОК 2. Є МОВА — Є НАРОД

Матеріал до уроку: «Наша мова» (за А. Коваль).

Мета: удосконалювати навички читання, навчати та озаглавлювати частини; стисло переказувати прочитане; ознайомити із значенням терміна «науково-популярне оповідання».

Обладнання: складова таблиця.

ХІД УРОКУ

I. Мовно-фонематична розминка

— Послухайте ланцюжки слів.

Визначте зайве слово у кожному ланцюжку. Поясніть свій вибір.

Письмо, писати, писар, папір.

Крейда, олівець, ручка, зошит.

— До «зайвих» слів доберіть слова-назви ознак: папір (який?)...

II. Вправи на розвиток навичок читання

1. Робота зі складовою таблицею.

при	вдо	язк	цтв	фіні	зба	вча	гре
ажк	кто	пра	сто	учк	гно	сині	вже
гши	кла	чат	зич	азб	бли	змі	вча

2. Розчитування.

Як довго ждали ми своєї волі слова.
І ось вона співа, бринить,
Чарує, тішить і п'янить.
Як довго ждали ми... уклін
Чолом народу,

Що рідну мову нам зберіг,
Зберіг в таку страшну негоду,
Коли він сам стоять не міг.

III. Бесіда

— Упродовж багатьох років, якщо не тисячоліть, слово — рідне, українське — живило душу, вчило бути чесним, сміливим, любити свій рідний край, свою мову, як рідну неньку.

Ми з вами одержали у спадок сучасну українську літературну мову, багату, розвинену, гнучку.

Нею можна висловлювати все: від найскладніших і найновіших наукових відкриттів до найвеселіших віршів і оповідань.

Віками народ плекав цю мову й витворив її — одну з найбагатших мов слов'янства.

300 тисяч пісень склала Україна цією мовою, явивши світові шедеври незрівняної краси. Україна подарувала людству геніальних поетів, і зажило українське слово, діставши шани й визнання серед народів близьких і далеких.

Сьогодні ми з вами маємо нагоду дослідити шлях розвитку рідної мови.

І в цьому нам допоможе науково-популярне оповідання «Наша мова».

(Пояснити дітям, що таке науково-популярне оповідання:

— Оповідання, в яких йдеться про правдиві події та явища, що встановлені наукою, належать до науково-популярної літератури.)

IV. Робота над твором

1. Учні вголос ланцюжком читають по одному абзацу, відзначають маловідомі слова:
безпосередньо — прямо;
геніальний — тут неперевершений.
(Така робота проводиться над кожною частиною оповідання.)
2. Відтворення змісту прочитаного I частини з елементами вибіркового читання.
— Що звучить навколо нас?
— Якою стане земля без мови?
— Яке геніальне відкриття зробили люди?
— Про що ви дізналися з цієї частини оповідання?
3. Відтворення змісту прочитаного другої частини.
— Як допомагала мова людям?
— Якою була мова первісних людей?
— Чому мова первісних людей була бідною?
4. Відтворення змісту прочитаного III частини.
— Яка подія сталася?
— Що полегшало навчання?

5. Відтворення змісту IV частини оповідання.

- Хто поклав початок письму?
- За яким зразком була зроблена слов'янська азбука?
- Хто доклав рук і розуму до того, щоб наша мова стала науковою, милозвучною, найкращою у цілому світі?
- Що потрібно зробити для того, щоб зібрати дорогоцінний скарб рідної мови?

V. Добір заголовків до частин тексту

VI. Висновки

- Що нового ви відкрили для себе у прочитаному тексті?
- Які поради автора потрібно запам'ятати?

VII. Підсумок уроку

УРОК 3. ПТИЦЮ ВПІЗНАЮТЬ ПО ПІР'Ю, А ЛЮДИНУ — ПО МОВІ

Матеріал до уроку: В. Гринько «Мова», В. Лучук «Найрідніші слова».

Мета: виховувати культуру мовлення, любов до української мови; збагачувати мовлення новими словами; вчити порівнювати вірші.

ХІД УРОКУ

I. Організаційна частина

У ч и т е л ь

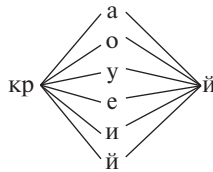
Добрідень, любі діти!
Як нам з вами не радіти!
Божий день дає нам змогу гомоніти.
Слово до слова — в нас вийде чудова розмова,
Розмова про мову та її чудові слова.

II. Розчитування (за допомогою вчителя)

Слова, слова... Вони в собі всі різні:
Тривожні й тихі, радісні й сумні;
Є терпеливі, є жорстокі й грізні,
Лукаві й чесні, мудрі і смішні...
Не грайся словом. Є святі слова,
Що матері з доріг вертають сина...
Спіши до неї, доки ще жива,
Допоки розум і допоки сила...
Знайди те слово — вічне і земне —
За часом час нам світ перестилає.
Минуше все. Лиш слово не мине
І та любов, що смертю смерть долає.

- Які бувають слова?
- Які прохання автора торкаються нашого серця?

Читання складової таблиці з нарощуванням темпу.

— Чи є серед прочитаних слово-іменник? (*Край*)

— А що означає слово край? (*Одне із значень слова «край» — Батьківщина, Вітчизна.*)

— А як називається наш рідний край? (*Україна*)

У ч и т е л ь. Є щось святе в словах «мій рідний край». Для нас — це матусі пісня ніжна, Лагідне і підбадьорливе слово татуся. Це спів соловейка у лузі, Це щира розмова у дружньому крузі. Це мова наша кохана. Ми даруємо їй свій урок.

III. Знайомство з віршем Варвари Гринько «Вова»

1. Учитель виразно читає вірш. Учні слухають і готують відповіді на запитання, записане на дошці.

— Що повинні дарувати діти людям?

2. Вправління у виразності читання вірша. Учні напівголосно перечитують вірш, визначають, що читати його треба в помірному темпі, піднесеним голосом.

— Як ви розумієте вислів «слово у серці, як зернятко в ниві»? (*Відповіді дітей.*) Які почуття викликає у вас вірш?

Пильнуйте, доглядайте мудре зерно.
Нехай заколоситься, хай буде
Щедрим, добрим урожай!
Про це, дитино, завжди пам'ятай!
Найкращі, найтепліші,
найширші слова ти пригадай.

— Першим до нас приходять слово.

З колисковою материнською піснею, тихою казкою, доброю ласкою.

«Мамо, тато, баба», — лепече дитина.

Як дивні перші слова!

А потім знання поширюються.

Дитина спинається на ноги, пізнає за день десятки нових слів, звучних та красивих.

Завдання. Прочитайте ці слова.

Перед вами — складовиця,
В ній заховані слова.

Уважні будьте, не зівайте,
Слова правильно читайте!

Кві — каз — ка — во — тра — ва — ліс — сон — ня — це.

— З кожним словом світ ширшає, розкриває свої принадні мрії, обрії...

Світ — мов казка... І пізнаємо ми його за допомогою слова.

А все починається з найрідніших слів.

IV. Робота над твором В. Лучука «Найрідніші слова»

1. Читання тексту (мовчки).

2. Читання тексту дівчатками, а потім — хлопчиками. Читання «хвилиєю».

По ходу читання учитель тлумачить невідомі слова.

Вперше — ліс.

Незглибинний — дуже глибокий, безмежний.

Раїна — різновид тополі.

3. Творче завдання.

— Мова — дивний скарб. Щирі, найперші слова. Автор В. Лучук у своєму вірші пише:

Тополинний ліс в діброві
Шелестить своє весні,—
Таємниче в рідній мові
Одкривається мені.

— Розкажіть, що таємничого ви відкрили для себе. Спробуйте дати відповідь у віршованій формі.

V. Порівняння змісту обох віршів

Учні роблять висновок, що вірші вчать любити рідну мову, рідне слово і дарувати людям щирі добрі слова, пізнавати й розкривати для себе зміст нових слів.

VI. Підсумок уроку

УРОК 4. НАЙЦІННІШИЙ СКАРБ — РІДНА МОВА

Матеріал до уроку: І. Січовик «Мова».

Мета: виховувати культуру мовлення; розвивати вміння правильно читати, аналізувати слова (із коренем *-мов-*), робити висновки; висловлювати враження щодо прочитаного.

Обладнання: таблиця складів.

ХІД УРОКУ

I. Організаційна частина

1. Вступне слово вчителя.

У ч и т е л ь

Любі діти!

У цей світ ми увійшли ще малюками,

У цей світ багатий, загадковий, казковий...
 Стежину колисковими піснями
 Матуся нам стелила у світ Мови.
 Тож завітаємо, друзі, в край цікавий,
 Де слів не порахувати:
 Яскраві, наче зорі вечорові,
 Дзвінки, немов трембіти у Карпатах,
 Могутні, наче хвилі ті Дніпрові...
 Розпочнемо ж знайомство, любі друзі!
 Нам мова двері відчиня гостинно,
 І не лякайтесь, бо в усій окрузі
 Вас не приймуть так тепло і родинно!

2. Розмовна хвилинка.

Учитель називає ряд прикметників, учні добирають до них іменники.

Щедра, багата, хлібна, родюча... (*земля*).

Добра, чесна, лагідна, мужня... (*людина*).

Барвінкова, материнська, рідна, милозвучна... (*мова*).

2. Розвиток читацьких навичок.

1) Читання складової таблиці.

2) Прочитайте з дошки приказку.

Де багато слів, там багато мудрості.

— Як ви розумієте цю приказку? (*Відповіді дітей*.)

II. Робота над твором І. Січовика «Мова»

— Рідне слово... Воно бринить, хвилює душу, бо мова українська — то невичерпне джерело, скарбниця народного духу, порадник і вчитель для тих, хто її любить і шанує, і суддя для тих, хто її зневажає.

1. Читання твору вчителем.

Після слухання учні висловлюють міркування, чому оповідання має таку назву.

2. Самостійне читання твору школярами. Відтворення змісту прочитаного за запитаннями.

— Хто головні герої оповідання?

— Чому вони заперечалися?

— Що розповіла про себе мова?

— Чому Дороговказ попросив вибачення у Мови?

3. Підготовка до читання оповідання за особами.

— Як звертався Дороговказ до Мови?

— Як відповідала Мова на питання Дороговказа?

— Отже, слова Дороговказа потрібно читати зневажливо, а слова Мови — впевнено, спокійно, переконливо.

4. Читання твору за особами.

5. Виконання мовно-логічних завдань.

Прочитати слова і вибрати з них споріднені до слова мова.

Немовля	мовлення
промова	примовка
мавка	розмова
мовчазний	маківка

Складіть міркування про те, чому всі слова, незалежно від їх довжини, рівні.

6. Переказ твору від імені дієвої особи.

— Уявіть собі, що ви Мова і вам потрібно переконати Дороговказу.

III. Підсумок уроку

МОЛИТВА ЗА РІДНУ МОВУ

Боже, Отче Милостивий,
 Ти нам дав ту мову красну,
 Поміж мовами найкращу,
 Нашу рідну, нашу власну...
 Тою мовою співала
 Нам маленьким наша мати,
 Тою мовою навчала
 Тебе, Боже, прославляти.
 Тою мовою ми можем
 Величатись перед світом.
 Поміж мовами ця мова,
 Мов троянда поміж цвітом.
 За припинені ті скарби,
 Що в тій рідній мові скриті,
 Зволь від нас, Могутній Творче,
 Вдяку щирую приймати!
 І прийми сердечну просьбу
 Щодо Тебе шлемо, Боже,
 Хай ніхто вже тої мови
 Відібрати в нас не зможе.
 Поможі, Небес Владико,
 Хай буде по Твоїй волі
 Щоб та мова гомоніла
 Вільно: в хаті, в церкві, в школі.
 Дай діждати пошанівку
 Рідного святого слова,
 Щоб цвіла на славу Божу
 Наша українська мова.

УРОК 5. УРОКИ ДИВА КАЛИНОВОГО

Матеріал до уроку: вірші Д. Білоуса про чари рідної мови.

Мета: розширити знання дітей про творчість поета; розвивати інтерес до мовних явищ; збагачувати словник новими словами, фразеологічними висловами.

Обладнання: портрет Д. Білоуса, таблиця для розчитування.

ХІД УРОКУ

I. Організаційна частина

У ч и т е л ь. Знову радо зустрічаймо день, такий сповнений тепла, радості й вдячності!

Сьогоднішній день — це тиха пісня вдячності талановитому поетові Д. Г. Білоусу за солодкі й п'янки барвінкові чари любові до рідного слова, до людей, до України. Ця тиха пісня визнання того дива калинового, подарованого поетом світу, яке постає в ясній обнові в кожному українському слові.

II. Розчитування

1. Грона калини око милують,
Красу цю люди здавна шанують.
Калина люба усіх вітає,
А нам завдання повідомляє.

(На гронах калини написані склади, їх слід прочитати спочатку мовчки, потім — голосно й знову тихо.)

2. Учні читають вірш з дошки фразами на одному видиху.

Ти постаєш в ясній обнові,
Як пісня, линеш, рідне слово.
Ти — наше диво калинове,
Кохана материнська мова.

— Кому належать ці рядки? (*Д. Г. Білоус*)

— Сьогодні ми продовжимо знайомство з його віршами.

III. Відомості про автора

— Дмитро Григорович Білоус народився в селі Курманах, що на Сумщині. Сім'я була велика — одинадцятьоро дітей. Дмитро був десятою дитиною в родині. Жила сім'я Білоусів тяжко, але дружно. Цінували тут працю й любили жарт. Стежина від батьківського порогу простяглась нелегким життєвим шляхом. Довелося малому Дмитрові ходити з полотняною торбою до школи, пережити страшний голод 1932–1933 років, але потяг до знань, любов до книжок привели його на мовно-літературний факультет Харківського університету. Нявчання у Харківському університеті перервала війна. І пішов Дмитро добровольцем на фронт. Воював, був тяжко поранений. А восени 1944 року Д. Білоус продовжив навчання у Київському університеті.

Дмитро Білоус — автор багатьох книжок для дітей і про дітей: «Пташині голоси», «Упертий Гриць», «В класі і в лісі» та ін.

Найбільшу, мабуть, славу принесла йому збірка «Диво калинове».

Все життя Дмитро Білоус мріяв про те, щоб привернути увагу дітей до краси нашої рідної солов'їної мови. Він допомагав краще її вивчати.

IV. Робота над віршем «Кожну літеру ціни»

1. Підготовка до читання вірша. Вступне слово вчителя.

— Невичерпне багатство нашої мови. Ви тільки прислухайтеся до неї, зачаруйте її красою й неповторністю! Ось зараз тими самими словами скажемо:

Ой, нема де правди діти,
Кращі в світі — наші діти!
Наша радість і надія,
Сповідання, щастя, мрія.

— А тепер давайте прочитаємо, як Д. Білоус вміло підібрав слова для написання свого вірша.

1. Читання вірша кращими учнями.

2. Самостійне напівголосне читання (*учні визначають логічні наголоси, розставляють паузи*). Потім кілька школярів уголос зачитують вірш.

3. Робота над змістом вірша «Кожну літеру ціни».

— Прочитайте перші два рядки вірша. Поясніть значення слів «ціни» й «ціни». (*Міркування дітей.*)

— Чому потрібно зважати увагу на кожную букву в слові?

— Із яким проханням звертається до вас автор?

— Чи зможете ви придумати такі слова? (*Діти наводять приклади.*)

Гра. Знайди і прочитай швидко слова, які відрізняються лише однією літерою.

Річка	біль	тісто	гілка
лис	гра	коса	лист
місто	коза	кобза	ручка
білка	овочі	сіль	гора

V. Робота над віршем Д. Білоуса «Зарубай на носі»

1. Самостійне читання вірша учнями.

Після читання аналізують його за такими запитаннями й виконують завдання.

— Що трапилось із хлопчиком?

— Яку пораду дала хлопчикові мама?

— Як поет пояснює вираз *зарубай на носі*?

3. Вправлення у виразності читання.

— Які розділові знаки є в кінці речень?

Вправа «Швидко — повільно».

Хлопчик хліб у сумці ніс.
Важко, бо без звички,
І замерз у нього ніс —
Був без рукавички.

VI. Підсумок уроку

— Що нового та цікавого ви сьогодні дізналися на уроці?

УРОК 6. ПРИВЧАЙТЕСЬ ПРАЦЮВАТИ ІЗ СЛОВНИКОМ

Матеріал до уроку: Д. Білоус «Буває, що слово відоме давно», «Привчайтеся працювати із словниками».

Мета: удосконалювати вміння правильного свідомого читання; розширити знання учнів про словники, походження слів, розвивати пам'ять, дослідницькі уміння.

Обладнання: картки для контролю техніки читання, різні етимологічні та тлумачні словники.

ХІД УРОКУ

I. Організаційна частина

У ч и т е л ь. Чарівний день запрошує вас до пошуку, до знань!

Отож, не відставаймо, бо попереду на нас чекає цікава й важлива робота. Ми спробуємо разом відкрити нові таємниці нашої мови і здобути нові знання.

Слів у мові так багато,
І про всі нам треба знати!
А чи вмістить голова
Мудрі всі оті слова?
Довго думали, гадали...
В словники їх всі зібрали.

— Словниковий запас — будівельний матеріал будь-якого висловлювання. Отже, головним із завдань рідної мови є збагачення словникового запасу школярів. Збагачення словникового запасу здійснюється переважно шляхом збільшення кількості мовних одиниць або тлумачення значення окремих слів.

А навіщо людині треба знати значення слів? (*Відповіді дітей.*)

II. Гра «Знайди слово в слові»

Метро — метр, медаль — мед, виразно — раз, ведмідь — мідь, портрет — порт.

III. Робота над оповіданням

1. Учитель читає текст. Учні перевіряють розуміння значення слів *словник* і *тлумачити*, *етимологічний словник*.
2. Самостійне читання. Відтворення змісту прочитаного.
 - Що таке словник?
 - Що означає слово тлумачити?
 - Про що розповідає етимологічний словник?
3. Вибіркове читання.
 - Прочитайте, що являло у давні часи слово *знамено*.
 - А яке значення слова *прапор*?

Гра «Назви одним словом»

Приміщення для ведмедів у зоопарку — *ведмежатник*.

Художник, що малює портрети, — *портретист*.

IV. Відгадування загадки

Незчисленна ми родина,

В нас на всіх одна хатина,

Але в ній — і мир, і лад,

І сусід сусіду рад.

Ну, а хто із нас що значить

Кожен сам вам розтлумачить. (*Тлумачний словник*)

V. Мовно-логічна вправа

- Походження слова.

Портрет — слово запозичене з французької мови. Зображає яку-небудь людину або групу людей.

- Добір однокореневих слів.

Портрет, портретик, портретист.

- Сполучення слів.

Добрий, чудовий, єдиний, чоловічий... портрет.

- Коли так говорять?

Живий портрет — дуже схожий на когось.

Акуратно — старанно й дбайливо дотримувати порядок.

- Походження слова.

Акуратно — латинське слово; до нас прийшло це слово, можливо, й від німців, які прославились зразком акуратності.

- Синоніми. Акуратно, охайно, чепурний.

- Антоніми. Неаккуратно, неохайно.

- Речення. Акуратність — чудова риса учня.

VI. Підсумок уроку**УРОК 7. ЗНАЙОМІ НЕЗНАЙОМЦІ**

Матеріал до уроку: А. Коваль «У школі все таке знайоме».

Мета: розвивати в учнів прагнення до нових знань, до пошуку відповідей на запитання в довідниковій літературі; удосконалювати читацькі навички; вчити складати загадки.

Обладнання: виставка книг, картки зі словами.

ХІД УРОКУ**I. Вироблення інтонаційного читання**

На дошці надрукована загадка.

Учні читають її спочатку пошепки в нормальному темпі, відгадують її, потім вправляються в інтонаційному читанні в різних темпах.

Вчить читати й рахувати,
 І писати, і співати
 Всіх дітей довкола
 Наша любя... (школа).

II. Вправи для розвитку уваги

«Ігри діда Буквоїда»

Вгадай слова за приголосними.

Дтн	крдр	пндлк
(дитина)	(коридор)	(понеділок)

III. Підготовча бесіда

— Сьогодні ми помандруємо в дивовижний світ слова. Вивчаючи мову, читаючи книжки, ви отримуєте нові знання. Більшості з нас не доводилось бачити океану, джунглів, айсбергів, пінгвінів, але, коли запитують, що означає те чи інше слово, ми, звичайно, пояснюємо його сутність. Ці знання дає нам мова. Більшість слів втілюють досвід людства. У цьому ми переконались з вами, коли працювали зі словниками.

Скажіть, яке значення словників? (Цікаві, пізнавальні, потрібні, розширюють знання)

IV. Робота над оповіданням А. Коваль «Усе в школі таке знайоме»

1. Підготовка до читання. Робота в парах (за картками).

Добери словосполучення з протилежним значенням.

Допоможу тепер	дивиться сумно
розмовляє весело	повернувся звідти
летить високо	читає тихо
працює вдень	сідає низько
пішов туди	сьогодні від'їхав
співає голосно	відпочину потім
вчора приїхав	відпочиває вночі

2. Читання слів у колонках (хвиля).

Галереї	мандрівка	французька
споконвіку	сигнальний	німецька
захисники	знаряддя	італійська
чужинка	предок	латинська

3. Читання тексту вголос ланцюжком.

Після читання вчитель запитує:

— Про походження яких слів ви дізналися з цього оповідання?

4. Вибіркове читання.

— Як у нашу мову потрапило слово *коридор*? Які значення має слово *клас*? Що означає слово *парта*? Що цікавого ви дізналися про слова *дошка*, *карта*, *таблиця*?

— Протягом багатьох віків наша мова поповнювалася словами з інших мов. Вони стали для нас настільки звичними, що ми й не замислюємося над їх походженням. Які ще «слова-чужинці» оточують нас? Про які з них ви читали?

V. Розвиток зв'язного мовлення

Учні відгадують загадки. Спостерігають, як побудовані загадки (які ознаки предмета порівнюються з ознаками інших предметів; яка форма подачі загадки тощо).

1. Довгі палички кругленькі —

Сині, жовті, червоненькі,
На папері походили,
Кольори свої лишили...
Звуться палички оці
Кольорові... (*олівці*).

2. Новий дім несучи в руках,

Іноді — на спині.
Двері в домі під замком,
А живуть у домі тому
Ручки, зошити, альбоми. (*Пенал*)

За таким зразком учні складають загадки про шкільне приладдя.

Учитель нагадує, що в загадці потрібно стисло охарактеризувати предмет, чи вказати, як він використовується, чи влучно порівняти з іншим предметом.

Роботу можна організувати по-різному: одні учні, сильніші, складають загадки самостійно, інші, слабші, користуються опорними словами, які вчитель готує заздалегідь.

Для учнів, які не можуть працювати самостійно, можна запропонувати збірку загадок і дати завдання відшукати й прочитати загадки за темою «Шкільне приладдя».

VI. Підсумок за темою

УРОК 8. УРОК-УЗАГАЛЬНЕННЯ. ЧОМУ МОВА — ДИВНИЙ СКАРБ НАРОДУ?

Матеріал до уроку: Д. Білоус «Дивне розмаїття», Н. Умеров «Диктант», «Чи уважно ти читав?».

Мета: виховувати інтерес до походження української мови й повагу до інших мов; розширювати словник дітей і розвивати дослідницькі уміння; вдосконалювати виразність читання; виділяти основні думки, що дають відповідь на запитання теми уроку.

Обладнання: картки зі словами.

ХІД УРОКУ

I. Вироблення навичок інтонаційного читання

Учні пошепки читають надрукований на дошці вірш, а потім вголос вправляються в інтонаційному читанні.

Наче юна зоря світанкова,
 Ти лісами, степами ідеш,
 Українська чарівная мово,
 Ти у серці народу живеш!
 Мелодійна моя, промениста,
 Як земля, твій багатий словник!
 Українська мово пречиста,
 Ти у серці народу навик!

II. Вступне слово вчителя

— Ідучи за цифровими підказками, складіть прислів'я:

3 має 1 гірка 5 плід 2 праця 4 солодкий

— Рідне слово є важливим засобом виховання людини. Відомий український педагог В. Сухомлинський писав: «Мова — це віконця, через які людина бачить світ. Багата мова — багатий духовний світ. Убозтво слова — це убозтво думки, а убозтво думки веде до моральної, інтелектуальної, емоційної, естетичної товстошкірості. Кожен мовець має прагнути того, аби його мова стала досконалою, зрозумілою всім. Тобто він має оволодіти культурою мови.

Цікавтеся людьми, що вас оточують, їхньою роботою, турботами й radoщами. Вживайте якомога більше слів, які підкреслюють шанобливе ставлення до людей. І ви помітите, як приємно чути рідне слово, у якому куточку світу воно б не звучало».

III. Підготовчі вправи до читання вірша «Диктант»

Прочитайте колонки слів спочатку мовчки, потім вголос.

Клас	джерело	Бахчисарай
Мова	кушак	Львівська
Слово	килим	татарське
Рідня	майдан	дитинство
Суть	площа	українців

IV. Опрацювання вірша «Диктант» Н. Умерова

1. Самостійне читання вірша.
2. Читання вголос. Відтворення змісту прочитаного за запитаннями.
 - Чи зрозуміли ви, якою є рідна мова поета?
 - Що нового відкрилось для вас у вірші?
3. Прочитайте слова, беручи до уваги тільки перші літери.

Спробуйте скласти вірш, вживаючи ці слова.

Мама, олень, воля, агроном, родина, індик, добре, ніч, айстра, честь, акуратність, ранок, іволга, вінок, народ, апельсин. (*Мова рідна, чарівна*)

4. Склади з частин слова. Пригадай, де ти їх зустрів, у якому творі.

Пра	ли	ри	ля	ме
Зер	во	ця	ко	баш
Таб	нят	щу	зпа	но
			Тан	

V. Тест на розуміння прочитаної теми «Мова — дивний скарб»

1. Наша мова (за Алою Коваль «Що винайшли люди?») Це:
 - а) скарб;
 - б) письмо;
 - в) плоди.
2. З якого вірша ці рядки?
Хай дитина в слові воля незглибимий зміст збагне.
 - а) В. Гринько «Мова»;
 - б) Д. Білоус «Зарубай на носі»;
 - в) В. Лучук «Найрідніші слова».
3. Де зустрілися Мова і Дороговказ?
 - а) У лісі;
 - б) у книжці,
 - в) у бібліотеці.
4. Етимологічний словник розповість вам про:
 - а) написання слів;
 - б) походження слів;
 - в) багатозначність слів.
5. Яке слово є предком слова *таблиця*?
 - а) Табула;
 - б) табель;
 - в) хартія.
6. За зразком якої азбуки було створено слов'янську?
 - а) Фінікійської;
 - б) грецької;
 - в) латинської.

VI. Підсумки уроку

— Що нового дізналися на уроці?

— Які із прочитаних вами творів є науково-популярними? Доведіть свою думку.

УРОК 9. ЯК З'ЯВИЛАСЬ КНИГА

Матеріал до уроку: Я. Щоголів «Вчіться, діти», «3 історії книг», «Як з'явилась друкована книга».

Мета: виховувати інтерес до книги; збагачувати знаннями про найважливіше з історії книги; удосконалювати навичку читання; розвивати вміння стисло переказувати прочитане, ставити питання до тексту, вчити переказувати текст.

Обладнання: книги, картки зі словами.

ХІД УРОКУ

I. Повідомлення теми й мети уроку

1. Вступне слово вчителя.

— Сьогоднішній день незвичайний у нас, адже він сповнений див і чудових прикрас.

Мудрою світлою стежинкою знань до нас поспішає загадковий гість.

Що ж це за гість, давайте відгадаємо.

2. Відгадування загадки.

Бачити — не бачить;

Чути — не чує,

Мовчки говорить

Дуже мудре,

Часом захоче — правди навчає,

Іноді бреше, всіх звеселяє.

Люба розмова — будемо, діти,

З нею довіку жити-дружити.

Хто ж то така в світі шаслива,

Мудра, правдива, жартівлива?

Що ж, відгадали хто до нас поспішає? (*Книга*)

Так, саме книжка — мудрий, чесний друг. Книжки ведуть нас у дивовижний світ, знайомлять з прекрасними людьми. Читаючи книгу, й ви самі стаєте розумними, сильнішими, добрішими. Книга веде усіх нас чарівними та мудрими стежками й завжди нас повчає.

Як мудро це помітив народ і записав прислів'я.

А ви помудруйте і, йдучи за цифровими підказками, швидко й голосно їх прочитайте.

3. Гра «Утвори прислів'я».

- 6 а 3 шукай 1 у 5 букви 4 не 7 думки 2 книжці
- 2 вчить 6 жить 5 світі 4 на 3 як 1 книга
- 1 прочитав 3 книгу 4 зустрівся 5 з 2 добру 6 другом

II. Розповідь про життя книг

— Книжки — дружній народ. Все можуть зробити, про що не попросиш. Можуть злітати на 100 років у майбутнє чи на сто років назад в історію нашої країни. Можуть на Місяць доставити. Книги поведуть у похід по місцях боїв, допоможуть знайти дорогу в лісі, розкажуть, як розпізнати голоси птахів.

Книжки вчать бути сміливими, правдивими, добрими, милосердними.

Є книжки, автори яких відповідають за точність кожного слова й кожної цифри, нічого не вигадуючи.

Звичайно, в цих книгах немає героїв, за пригодами яких так цікаво стежити. Це науково-популярна література. Читати її можна із таким самим захопленням, як і художню.

На допомогу вам прийдуть і Словник, і Довідник, й Енциклопедія.

Чим більше та краще ви будете читати, тим більше ви будете знати про чудову Країну Мудрої Книги, і багато її скарбів будуть вашими скарбами.

Давайте прочитаєм чудовий вірш Я. Щоголева «Вчіться, діти».

Самостійно прочитайте вірш.

— Якими вважає поет книги?

— Про що розкажуть нам книги?

Виразне читання вірша.

III. Опрацювання тексту «Як з'явилася друкована книга»

1. Підготовка до читання тексту.

Скільки книг живуть у світі —

Мудрих, добрих, чарівних!

Книги різні, дуже гарні.

Але як потрапили в книгарні?

— Шлях до книгарні нелегкий, довгий, але разом з тим і цікавий.

І допоможе нам дізнатися про цей шлях розповідь «Як з'явилася друкована книга».

Вправа для швидкочитання. Читання складів у таблиці.

тка	усу	ент	гра	пті	щеч
берг	скла	дру	ста	йнци	єві

Словникова робота

Пергамент — особливий матеріал із шкіри тварин.

Папірус — річковий очерет з високим і товстим стеблом.

Парча — шовкова тканина, виткана золотом.

Верстатка — спеціальна дощечка, на якій викладали літери.

Матриці — формочка для відливання цих літер.

2. Читання тексту ланцюжком уголос.

— З чого виготовляли книги?

— Як називаються майстерні, фабрики, де виготовляють книги?

3. Відтворення змісту прочитаного з елементами вибіркового читання.

— З чого робили книги в Єгипті?

— Як з річкового очерету — папірусу — виготовляли книгу?

— Де з'явилась перша друкована книга?

— Хто був винахідником друкарського верстата?

— Що придумав Йоган Гуттенберг?

4. Мовно-логічне завдання.

У дітей на партах картки — «блискавки». Діти читають їх і згадують за змістом тексту, з якими словами вони пов'язані (у разі потреби по допомозі слід звертатись до книги).

Слова на картках: обпановали, замінили, розрізали, викладали на, згортали, розміщали, нанизували.

5. Підготовка до стислого переказу.

Діти перечитують текст мовчки.

Гра «Знатоки»

Діти ставлять одне одному запитання за змістом прочитаного.

6. Стислий переказ твору.

Діти переказують, користуючись опорними словами.

«Чарівні східці думок»

друкарська форма
складальна каса
верстатка
матриці
літери
Йоган Гуттенберг
Майці
папером
пергамент
дощечки,
папірус
глиняні плитки

IV. Підсумок уроку

— Що цікавого ви дізнались на уроці? (*Відповіді дітей.*)

— Нічого мудрішого за книгу люди поки що не придумали.

Книги потрібні людям тому, що це є пам'ять і досвід поколінь, а без них жити неможливо. Читайте! І хай у вашому житті не буде жодного дня, прожитого без книги.

УРОК 10. КНИГИ В КИЇВСЬКІЙ РУСІ

Матеріал до уроку: «Як жила книга за часів Київської Русі» (за О. Єфімовим).

Мета: продовжити знайомити учнів з історією створення книг, навчити дітей аналізувати думки твору, формувати вміння працювати з науково-популярними текстами; збагачувати словниковий запас; удосконалювати навички читання.

ХІД УРОКУ

I. Формування читацьких навичок

Читання складів на одному диханні.

Уж, ят, же, не вне, жі, зна, дру, зва, вдя, сна.

Після цього учні читають вірш з різною інтонацією (весело, запитально).

У ч и т е л ь

Дружба з книгою — це свято!
Не було б її у нас,
Ми не знали б так багато
Про новий і давній час!

— От і сьогодні наша любя читанка розкаже, як колись жила книга за часів Київської Русі.

II. Опрацювання твору «Як жила книга за часів Київської Русі»

1. Читання твору учителем.

Перевірка первинного сприймання.

— Що було записано в давній книзі?

— Що нового ви дізнались, а що вже було відомо?

2. Словникова робота.

1) Вправа на розширення поля читання.

Читання слів «Хвиля».

Діти спочатку читають повільно, потім швидко.

Пошана	часто	це
птиця	багато	син
книг	сріблом	світ
рік	нагадати	ханом
де	засновано	Батиєм
	спеціальні	Ярослав

2) Хан — правитель кочового татарського війська.

3. Повторне читання твору учнями вголос.

Читання ланцюжком.

— Про що ви дізналися із славного літопису?

— Чому книги з бібліотеки Ярослава Мудрого не дійшли до нас?

4. Аналіз змісту твору.

— Що відбулось за часи князювання Ярослава Мудрого?

— З чого виготовлялись книги?

— Як їх оздоблювали?

— Кого мав на увазі літописець у виразі «начебто один хтось зорав землю, а другий посіяв»?.

З чим автор порівнює книги?

5. А як про мудрість книг говорять прислів'я, ми дізнаємося, коли, йдучи за цифровими підказками, зможемо швидко їх прочитати.

• 5 привів 2 світ 3 книга 1 книга 4 серцю.

• 7 сходів 4 теплий 6 для 2 для 1 книга 3 розуму 5 дощик.

• 3 життя 1 книга 2 дзеркало.

6. Робота з ілюстрацією до тексту.

— Розгляньте малюнок. Яким словам тексту відповідає ця ілюстрація?

III. Підсумок уроку

- Що нового дізнались на уроці?
- Що найбільш сподобалось і зацікавило?
- Чи можна вважати це оповідання науково-популярним? Якщо так, то доведіть.

УРОК 11. «ДРУКАР КНИГ, ПЕРЕД ТИМ НЕ БАЧЕНИХ»

Матеріал до уроку: «Друкар книг, перед тим не бачених» (за О. Єфімовим); «Школа Володимира Великого» (за А. Лотоцьким).

Мета: виховувати шанобливе ставлення до книг, інтерес до нашої історії; розвивати уміння обговорювати прочитане, складати розповідь за малюнком; виділяти головні думки та їх відтворювати.

Обладнання: картки зі словами.

ХІД УРОКУ

I. Вправи на удосконалення читацьких навичок

На дошці надрукований вірш.

Діти спочатку читають його мовчки, потім фразами на одному видиху, а потім читають виразно.

У ч и т е л ь

Учися, дитино, бо вчитися треба!
 Учися, голубко, най розум не спить,
 Най серце, і воля, і дух росте в силу,
 Най книжка розкрита любові навчить.

II. Повідомлення теми й мети уроку

— Хто допоможе дітям здобути знання? І де вони одержують нові знання? (*Відповіді дітей.*)

— Розвиток шкільництва безпосередньо був пов'язаний із книгодрукуванням. Адже без книжок школи не існувало б. Ось чому разом із навчальними закладами створювались друкарні.

Однаке перша українська друкарня з'явилася набагато раніше у столиці Польського королівства. А про першого українського майстра друку ми дізнаємось, коли прочитаємо оповідання О. Єфімова «Друкар книг, перед тим не бачених».

III. Опрацювання твору «Друкар книг, перед тим не бачених»

1. Читання слів «Хвиля». Діти читають спочатку верхнє слово, потім — те, що під ним, і так продовжують:

Друкар шриффт прес
 рамка аркуш напис

Словникова робота.

«Апостол» — церковна книга, що містить розповіді про апостолів — учнів Ісуса Христа.

2. Читання твору учнями вголос «ланцюжком».

3. Відтворення змісту прочитаного з елементами вибіркового читання.

— Де почалось складання першої друкованої книги?

— Яку роботу виконував помічник Івана Федорова?

— Де продовжує Федоров свою благородну справу?

— Як усі згадують про цю людину?

4. Доповнення знань учнів про І. Федорова.

— Того самого року у Львові, в друкарні Федорова, вийшов перший друкований підручник для навчання грамоти — «Буквар». Незабаром в Острозі Федоров видав «Новий Заповіт» і справжній шедевр з-поміж стародруків — Острозьку Біблію.

У народній пам'яті він залишився як різносторонній майстер: писав передмови до друкованих ним книг, вмів виливати з чавуну гармати.

5. Визначення основної думки твору.

— Яке значення для розвитку книгодрукування в Україні мала робота Івана Федорова?

— Чому першодрукаря назвали «друкарем книг, перед тим не бачених»?

IV. Опрацювання твору «Школа Володимира Великого»

— А скільки ще закарбували книги видатних імен, подій... І сьогодні, гортаючи сторінки любої читанки, ми заглянемо у віконце історії і дізнаємось про історичного діяча, яким був Київський князь.

Літери у квадратах швидко в слово єднай,

Ім'я князя прочитай.

Воля, освіта, любов, оберіг, добро, Київ, мистецтво, калина, родина. (*Володимир*)

Віра, екскурсія, літопис, книга, наука, дитина, край. (*Великий*)

— Тисячу років відділяє нас від них, та ми над цим не замислюємося, сприймаючи здійснене ними невід'ємною частиною свого життя. Чого б варте воно було без віри, надії, любові, утверджених із прилученням князем Володимиром наших далеких предків до християнського віровчення?

Чи можливим було б наше сьогоднішнє існування без книжок, бібліотек, освіти і науки — здобутків, залишених у спадок нащадкам славними князями?

1. Підготовка до читання твору.

Читання пірамідок слів:

Син	два
щастя	року
людина	князь
вітрила	монаха
спонукав	Іларіон
Володимир	здобуває
	кораблеві

2. Читання оповідання учнями вголос ланцюжком.**3. Перевірка розуміння прочитаного тексту (її можна провести у вигляді тестування).**

1) Скільки було Борисові років?

- а) Сім;
- б) десять;
- в) дев'ять.

2) Куди повертався володар?

- а) У ліс;
- б) у замок;
- в) у місто.

3) Куди віддали Бориса батьки?

- а) У школу;
- б) у військо;
- в) у мандри.

4) Що повісив князь на шию Борисові?

- а) Мідну гривню;
- б) золоту гривню;
- в) срібну гривню.

5) Ким став Борис?

- а) Монахом;
- б) воїном;
- в) князем.

6) У 1052 році його було обрано:

- а) князем;
- б) митрополитом;
- в) друкарем.

4. Розвиток зв'язного мовлення.

— Розгляньте малюнок. Яким зображено князя Володимира Великого? А Бориса?

Користуючись словами із тексту, опишіть малюнок.

5. Мовно-логічне завдання.

— З'єднайте слова так, щоб вийшов вислів Володимира Великого:

Краса воїнові	читання книжок
кораблеві	зброя
праведникові	вітрила

— Продовжте вислів.

Книга — це найбільший...

V. Підсумок уроку

У ч и т е л ь

Учися, дитино, бо вчитися треба,
Шукай сонця правди, хай розум не спить.
Того, що навчилися, — воді не залити,
Не взяти розбоєм, вогнем не спалить!

— Що цікавого ви дізналися на уроці?

УРОК 12. ЛЮДИНА БЕЗ КНИГИ, ЯК КРИНИЦЯ БЕЗ ВОДИ

Матеріал до уроку: О. Пархоменко «Як краплин у Дніпрі»; Д. Павличко «Соняшник»; О. Вишня «Любіть книгу» (для самостійного читання вдома).

Мета: виховувати бажання самостійно читати книжки, удосконалювати вміння виразно читати, знаходити й пояснювати образні вирази; розвивати вміння складати план оповідання.

Обладнання: картки для гри «Квіткове поле», ключ-відгадка.

ХІД УРОКУ

I. Вправи на удосконалення читацьких навичок

1. Робота за картками «Квіткове поле».

На квітах написані слова. Спочатку учні читають слова, написані на ромашках, потім — на волошках, барвінку й на маках.

Учитель спеціально добирає такі слова, з яких учні зможуть скласти народні вислови — приказки, прислів'я — про книгу, читання, розум й навчання.

2. Виразне читання вірша.

В книгах вірні друзі, герої живуть,
І пам'ятаю, як кожного звуть.
Он ключ чарівний від дверцят у стіні
Несе Буратіно мені.
Прочитаних книг виростає сім'я.
Все більше із книгами дружба моя.

(О. Пархоменко)

— Казковий герой — Буратіно дарує чарівний ключ-підказку.

Лише той, хто швидко
Слова позбирає
Ключем чарівним,
Мудрість народну прочитає!

II. Повідомлення теми й мети уроку

— Мудре сонце освітлює нам шлях до знань, веде до зустрічі із нашими вірними друзями — книгами.

Сьогодні на уроці ми дізнаємось, як пишуть про книги українські поети, з чим порівнюють їх у своїх творах.

III. Опрацювання вірша О. Пархоменка «Як краплин у Дніпрі»

1. Самостійне читання вірша.

— Подумайте, з чим порівнює автор кількість книг.

2. Виразне читання вірша.

— У якому рядочку виражена основна думка вірша?

Продовжте прислів'я:

- Життя без книжок — небо без... (*пташок*).
- Життя без книжок — весна без... (*квітів*).
- Книги читати — усе... (*знати*).
- День без книги, що обід без... (*хліба*).
- Дім без книги день без... (*сонця*).

— Отже, любі дітки, нехай у кожному оселю радо зглядає сонечко, нехай у кожній оселі живе мудра, вірна порадиця — любя книга.

IV. Опрацювання вірша Д. Павличка «Соняшник»

1. — Про кого цей вірш?

— До кого з проханням зверталась дівчинка?

2. Словникова робота.

Читання анаграм.

Ткавкі (*квітка*)

атих (*хати*)

нцесо (*сонце*)

єчита (*читає*)

онкві (*вікно*)

лахапро (*прохала*)

тужарлава (*жартувала*)

ялося (*сяяло*)

3. Повторне читання вірша учнями вголос.

— Що мовив соняшник на прохання дівчинки? Як діяло Сонечко?

— Чим подібний цей вірш до казки?

4. Робота з ілюстрацією до вірша з елементами вибіркового читання.

— Який уривок із тексту проілюстровано? Зачитайте цей уривок.

— Що ви помітили в очах дівчинки та сонечка?

— А чому соняшник опустив свою голівку?

— Як саме він потрапив до віконця?

5. Вправи на розвиток техніки читання.

У швидкому темпі прочитати записані на дошці дієслова, у рядках вказати, яке дієслово зайве у кожному рядку.

- Читала, прохала, жартувала, посвіти, вийшла, стала, прохати, плакала, зайди, перепочинь, читає;
- перевести, дивився, мовив, здалося, усміхався, здивувався, пооглядався, підкрався, побачив;
- зайшло, сяяло, перегортає, вливає, погасило.

6. Вправи на усвідомлення змісту тексту «Так чи не так».

1) А соняшник мовив:

— Я швидко прийду до хати.

2) Вийшла дівчинка з хати і стала Сонце прохати:

— Зайди до нашої хати!

3) Сонце зайшло. І все навкруг ожило.

4) Дівчинка книжку читає, а Сонце перегортає сторінки.

V. Опрацювання тексту «Любіть книгу» Остапа Вишні

1. Підготовча робота до опрацювання тексту «Любіть книгу».

— Книжки ведуть нас у дивовижний світ, знайомлять нас з прекрасними людьми.

Читаючи книгу, ми самі стаємо розумнішими, добрішими, сильнішими.

Тож хіба можна залишити такого друга у біді?

— Чи можна псувати книжку, кидати її, рвати, малювати на ній?

— Давайте поговоримо про це і прислухаємось до мудрих порад.

2. Вправи на розвиток швидкості читання.

Люба дитино? До тебе це слово!

Перед тобою — скарбниця чудова,

Мудрих порад невичерпне джерельце.

Книгу люби і душею, і серцем.

Пам'ятка

Але, щоб книжечки читати,
Не можна їх нам ображати.
Сторінки загинать не слід,
На книжку ставити обід
І ручок в неї не кладіть,
Ви краще книгу обгорніть —
Послужить довше вам вона.
Як раптом книжка розірветься,
То вам підклеїть доведеться.
Цього так, діти, не лишайте,—
Книжкам в біді допомагайте!
Ці правила прості

Запам'ятайте, дітки, всі.
Із радістю книжки читайте,
Цікавий світ весь пізнавайте.

— Ми маємо сьогодні зустрітись ще з такими дітками, які не дуже люблять книги. А зустрінемося ми з ними, читаючи оповідання Остапа Вишні «Любіть книгу!».

3. Розповідь про письменника.

— Народився Остап Вишня (Павло Михайлович Губенко) 12 листопада 1889 року на хуторі Чечві біля села Грунь на Полтавщині в сім'ї селянина. Початкову освіту хлопець здобув у сільській школі. 1907 року Павло закінчив школу, почав працювати фельдшером і самостійно вчитися далі, щоб екстерном скласти іспит за гімназію.

Остап Вишня плідно працював на ниві української гумористики.

Тепла й ніжна любов до малечі спонукала його активно працювати в дитячій літературі. Лише у повоєнний час видано для юного читача цілу низку гумористичних оповідань письменника, найвідоміші серед яких — «Молоді будьмо!», «Дітям», «Перший диктант», «Великі ростіть».

Помер Остап Вишня 1956 року в місті Києві.

4. Читання твору учителем.

Перевірка первинного сприймання.

— Як звали хлопчика?

— Як Василько ставився до книжок?

5. Повторне читання оповідання, читання вголос «ланцюжком».

6. Робота над розумінням тексту.

— З чого видно, що Василько не любив і не беріг книжку?

— Який сон наснився Василькові? Ким він був уві сні й як почувався?

— Яким виявився сон для Василька? (*Повчальним*)

— Яке гасло склав Василько?

7. Самостійне читання. Поділ тексту на частини. Складання плану.

Орієнтовний план

1) Не любив Василько книг.

2) Пригоди Василька-книжки уві сні.

3) Бережи книгу — це твій друг.

8. Докладний переказ оповідання за планом.

Диференційовані завдання.

Слабшим учням запропонувати опорні речення на картці, інші переказують за планом.

VI. Підсумок уроку

— Який висновок ми можемо зробити в кінці нашого уроку? Які поради ми можемо дати іншим учням.

Складання пам'ятки «Як треба поводитися з книгою».

Пам'ятка

Негоже бруд заносити в науку,
 Простягай книзі лише чисті руки.
 Книгу не перегинай,
 Сторінок не розсипай!
 В книги ручки не клади —
 Її життя на довше збережи.
 Сторінок не загинай,
 Закладинки виготовляй!
 Хочеш за обід сідати —
 Залиш книгу відпочивати.
 Щоб книзі життя зберегти,
 Одяг їй ти підбери.
 Просто витрати хвилинку
 Та візьмися до пуття:
 Попідклеюй всі сторінки —
 Книзі дай нове життя!

УРОК 13. ХТО БІЛЬШЕ ЧИТАЄ, ТОЙ БІЛЬШЕ ЗНАЄ

Матеріал до уроку: В. Лучук «Книголюба»; С. Жупанин «Я — бібліотекар».

Мета: виховувати бажання читати; розширювати читацький кругозір; знання про письменників; розвивати уміння виразно читати; порівнювати, уявляти образи дійових осіб.

Обладнання: картки зі словами.

ХІД УРОКУ**I. Вправи на розвиток навичок читання**

1. Прочитайте слова у колонках так: у першій колонці читайте зверху перше слово, у другій — останнє, а в третій — знову перше. І так читайте всі слова, стрибаючи, як коник, швидко й голосно.

Перо	перла	собор
береже	читати	хан
сон	зірки	музей
серце	друзі	пергамент
розум	соти	папірус
людство	скарб	монах
школа	виявив	життя

2. Ідучи за цифровими підказками, прочитайте прислів'я на одному диханні:

2 більше 1 хто 4 той 3 читає 6 знає 5 більше
 Бо книги — морська глибина.
 Хто в них пірне аж до дна,
 Той, хоч і труду мав досить,
 Дивнії перла виносить.

(І. Франко)

— Як називають тих, хто любить і береже книги?

II. Повідомлення теми і мети уроку

— Сьогодні ми прочитаємо твори українських поетів Володимира Лучука і Степана Жупанина про таких маленьких книголюбів.

1. Відомості про авторів.

— Народився Володимир Іванович Лучук 27 серпня 1934 року в селі Матче на Холмщині (тепер Польща) в сім'ї хлібороба. «Серпень — то місяць жнив, а жнива рік годують. І, хто народжується в серпні, то працюватиме», — чув хлопчина змалечку й радів.

Навесні 1945 року Лучукові батьки переїжджають на Україну. Тут, на Волині, хлопець закінчив у селі Доросинях 7 класів, а в місті Рожищі — десятирічку.

Від 1955 року В. Лучук друкується в періодичній пресі.

У 1962 році В. Лучук видав книжку віршів для дітей «Уставати рано треба». Відтоді не полишає праці в царині красного письменства для підростаючого покоління. Світ побачили його збірки «Я малюю голуба» (1967), «Сіла хмара на коня».

Степан Ілліч Жупанин народився 18 січня 1936 року в селі (тепер місто) Іршові на Закарпатті в багатодітній сім'ї бідного селянина.

З шести років випасав чужі вівці, щоб заробити на шматок хліба.

Старша сестра рано навчила Степанка читати — Степан Жупанин був кращим учнем та активним піонером. Десь у сьомому класі він написав вірш-пісеньку «Мак і бджілка».

1959 року вийшла у світ його перша книжка віршів та казок для дітей «Бджілка». Вчителюючи в гірському селі Ільниці та згодом у місті Виноградіві, Степан Жупанин написав чимало нових творів, що склали збірки поезії «Сестрички-смерічки», «Гірська стежина».

III. Опрацювання вірша В. Лучука «Книголюбка»

1. Виразне читання вірша вчителем.

— Уважно послухайте вірш і скажіть, чому автор дав йому назву «Книголюбка».

2. Словникова робота.

Вправи з розвитку й контролю дихання.

На картках у дітей записані колонки слів. Учні їх читають таким чином: секундний видих; після паузи вдих — прочитати на видиху першу колонку слів, знову пауза — вдих, на новому видиху прочитати слова другої колонки, і т. ін.

Села	читати	очі
весела	спати	плоті
вила	уміти	роботі
мандрувала	прочитати	світі
спіймала	любити	пелехаті

3. Читання вірша. Гра «Ніч і День».

— Починаємо читати мовчки у довільному темпі. За командою «Ніч!» слід припинити читати й помітити очима те місце, де застала команда, а самі очі закрити. За командою «День!» продовжити читати від поміченого місця.

4. Аналіз змісту вірша з елементами вибіркового читання.

- Якою ви уявляєте собі дівчинку? Скільки, на вашу думку, їй років?
- Твори яких поетів згадуються у вірші?
- Кого у сні бачила дівчинка?
- Яка мрія у дівчинки?

5. Робота за малюнком до вірша. Словесне малювання.

Малюнки-фрагменти сну.
Читання вголос «ланцюжком».
Виразне читання вірша.

IV. Опрацювання вірша С. Жупанина «Я — бібліотекар»

1. Словникова робота.

Прочитайте пари слів з питальною інтонацією:
Кедри і смеречки.
Книжок, журналів.
Загадки, вірші.
Василько і Таня.
Зблизька і здалека.

- Слова якої пари є антонімами?

2. Читання вірша учнями мовчки.

— З чого видно, що хлопчик дуже любить читати? І де йому найбільш сподобалось влаштувати бібліотеку? Чому саме в зелен-залі?

3. Вибіркове читання вірша.

- Що було за віконцем?
- Чим цікавились друзі хлопчика?
- Звідки поспішали читачі?
- Яким ви уявляєте собі хлопчика?

4. Робота за малюнком до вірша.

— Прочитайте вірш і зіставте його з малюнком. Чи все зображено так, як розповів поет?

5. Виразне читання вірша.

V. Підсумок уроку

- Чим сподобались вам вірші «Книголюбка» і «Я — бібліотекар»?
- Чи є в них щось спільне?
- А чим відрізняються?
- Як ви думаєте, чи здійсниться мрія дівчинки прочитати всі книги на світі?
- Яку пораду ви дасте Книголюбці?

УРОК 14. ПОДРУЖІТЬСЯ З КНИЖКОЮ!

Матеріал до уроку: В. Сухомлинський «Спляча книга»; «Бібліотека — за-тишний дім для зустрічі читачів з книгою»; «Чи уважно ти читав?»

Мета: розширити знання про бібліотеку, збагачувати мовлення дітей «бібліотечними словами», орієнтуватися в структурі тексту; розвивати пам'ять, уміння розповідати за малюнками.

Обладнання: картки зі словами.

ХІД УРОКУ

I. Вправи, що сприяють формуванню швидкої реакції на слово, розвитку навичок читання за здогадкою

1. Що це?

Великі, малі, друковані, писані; рідна, милозвучна, барвінкова; цікава, захоплююча, науково-популярна.

2. Гра «Зашифровані слова».

к м с к л о м я в а я

с к ш р н ч и с ч ш г р а

II. Повідомлення теми і мети уроку

— Безмежна сила книги — без неї людина сліпа. Книга відкриває перед нами великий світ. Яскраво сяє у руках діток і дорослих. Від її світла йде прозріння. І книга від того радіє.

А чи буває, діти, книгам сумно? І чи сумують ваші книги?

III. Опрацювання оповідання В. Сухомлинського «Спляча книга»

1. Робота над заголовком.

— Як ви думаєте, чому оповідання має таку назву? Про що буде йтись у цьому оповіданні?

2. Самостійне читання твору.

— Яку властивість мала книга?

— Чому вона втратила дивну властивість?

— Якою стала книга?

3. Словникова робота.

Гра «Чи є такий предмет?»

Гра спрямована на вдосконалення техніки читання.

— Прочитайте слова й скажіть, чи існують ті предмети або явища, які вони позначають.

Варіанти карток

- Звірі, інін, рік, кину, гач, букви, осаті, палиця.
- Серце, жнифя, руфлон, господар, фільток, богатир, бджуза, вогник.
- Вумера, палітурка, жибань, властивість, цукода, залізо, діту, слово.

4. Читання вголос «ланцюжком».

— Чому заснув богатир?

5. Аналіз змісту твору з елементами вибіркового читання.

— Яку властивість мала книга?

— Що відбувалось від дотику слова?

— Як ви розумієте вислів «доторкнеться вогненне слово до людського серця, — в ньому займеться вогник»?

— Якою є людина, в якій у серці горить вогник?

— Як Господиня ставилась до книги?

— Чому стали тьмяніти букви? Заснув богатир?

— Яка чарівна сила зможе розбудити богатира, засвітити слова й повернути книзі дивну властивість?

6. Вправи на розвиток читацьких навичок.

Гра «Сумні дії»

Учитель називає слова, а діти називають дії, які змусили змінити події, які відбулись раніше.

Букви — меркнути

слова — потьмяніли

богатир — заснув

Гра «Знайди пару»

Країни розпечене

звірі красиві

книга далекі

палітурки небачені

залізо спляча

7. Розвиток зв'язного мовлення.

Продовжте речення:

- Зустріч з гарною книгою...
- Забута книга...

— Зустріч з гарною книгою — завжди радісне свято. Дорослих і дітей супроводить вона в життя, як чудовий порадник, як засіб пізнання натхнення й краси.

Людина, яка любить і вміє читати, — щаслива людина.

Читайте, любі діти! Не шкодуйте ані часу, ані сил: усе повернеться столицею. Хай не буде у вас жодного дня, щоб ви не прочитали бодай однієї сторінки з нової книги і щоб не було серед ваших книг Сплячих!

Людина за все своє життя може прочитати не більше 2000 книжок — отже, в роки дитинства й отрочства треба вдумливо відбирати матеріал для читання.

Куди й до кого ми звернемось по допомогу? У який дім ми постукаєм?

Читання вірша.

У дім, де книги розумні спокійно живуть
У тихій величній світлиці,
А двері широкі відкриті ведуть
До знань золотої скарбниці.

— Що це за дім?

Хто господарює в нім?

IV. Опрацювання тексту «Бібліотека — затишний дім для зустрічі читача з книгою»

— З чим порівнюють бібліотеку?

1. Опрацювання першої частини тексту.

Читання частини вчителем.

— З якої мови до нас прийшло слова «бібліотека»?

— Які слова вам були відомі до цього?

— А які ви почули вперше?

2. Словникова робота.

Читання слів у колонках повільно, прискорено.

Бібліотекар	стенд
абонемент	список
каталог	читальний
назва	адреса
шифр	бібліотека

3. Самостійне читання.

— Хто такий бібліотекар?

— Що знає і вміє бібліотекар?

4. Вибіркове читання (для засвоєння й розуміння значень слів).

— Прочитайте про походження слова «бібліотека».

З'ясування значення слів *абонемент*, *каталог*.

— Що роблять у читальному залі?

— Як слід поводитись у читальному залі?

— У більшості бібліотек книги видають додому. Відділ, де видають книги додому, називається каталогом. Вибрати книжку допоможе шифр.

5. Опрацювання другої частини. Читання вголос «ланцюжком».

— Де лагодять книги?

— Що ви дізналися про державну бібліотеку для дітей?

— Де вона знаходиться?

6. Робота з малюнками.

— Розгляньте малюнки. Знайдіть у тексті абзаци, яким відповідає зображення.

7. Мовно-логічне завдання.

— Прочитайте речення з дошки, роз'єднайте слова. Поміркуйте, куди у тексті їх можна вставити.

Допослугчитачівмайжеспівмільйонакнигжурналівграмзаписів.

Навидномумісцірозміщенословниковікнигистендзпорадамищопро- читати.

8. Доповнення знань учнів про бібліотеку.

— З незабутніх часів з'явилися бібліотеки. Слово це грецького походження й означає: біблію — книга, тека — зберігання.

Справжньою перлиною древньої епохи вважають бібліотеку царя Ассирії Ашшурбанапала. Вона була створена в VII столітті до нашої ери в столиці Ассирії Ніневії. Найбільшою в стародавньому світі вважалась бібліотека в Єгипетському місті Александрії. Її називали одним із семи «чудес світу».

— Що вам вже відомо про перші древні бібліотеки на Русі?

— Перша державна бібліотека на Русі була створена в Києві в XI столітті Ярославом Мудрим.

Найбільша сучасна бібліотека знаходиться в Москві. Бібліотеці понад сто років. У ній зберігається 30 мільйонів книг, журналів, газет. Тут живуть книги-великани висотою понад півтора метра, книжки-малята величиною з поштову марку.

Бібліотека для дітей є одним з гарантів реалізації в суспільстві прав дитини на вільний доступ до інформації, до духовних цінностей світової та національної культури.

V. Підсумок уроку

— Якими новими словами, термінами ви збагатили свій словниковий запас? Що цікавого дізналися з розповіді?

VI. Підсумок з теми «Похвала книгам» (у вигляді тестування)

1 варіант

- 1) У стародавньому Єгипті виготовляли книги з:
 - а) глини;
 - б) папірусу;
 - в) тканини.
- 2) Винахідником друкарського верстата був:
 - а) Ярослав Мудрий;
 - б) Йоган Гуттенберг;
 - в) Володимир Великий.
- 3) Хто був засновником бібліотеки в Київській Русі?
 - а) Монахи;
 - б) Ярослав Мудрий;
 - в) Борис.

- 4) З якими словами князь звернувся до своїх дітей?
- а) Життя без книжок — небо без зірок.
 - б) Краса воїнові — зброя, кораблеві — вітрила, а праведникові — читання книжок.
 - в) Книга мала, та серцю люба.
- 5) Сниться Василькові, що він сам:
- а) літає;
 - б) книжка;
 - в) учитель.
- 6) Абонемент — це:
- а) відділ, де зберігаються книги;
 - б) відділ, де видаються книги додому;
 - в) місце у бібліотеці, де лагодять книги.

2 варіант

- 1) У Стародавньому Китаї робили книги з окремих:
- а) глиняних плиток;
 - б) дощечок;
 - в) паперу.
- 2) Відомий майстер-друкар:
- а) Володимир Великий;
 - б) хан Батий;
 - в) Іван Федоров.
- 3) Який князь на Русі створював перші школи?
- а) Ярослав Мудрий;
 - б) Володимир Великий;
 - в) Борис.
- 4) Хто автор оповідання «Любіть книгу!»?
- а) В. Сухомлинський;
 - б) О. Вишня;
 - в) В. Лучук.
- 5) З якого вірша ці рядки:
В навчанні й роботі
Помагає книжка?
- а) С. Жупанин «Я — бібліотекар»;
 - б) Д. Павличко «Соняшник»;
 - в) В. Лучук «Книголюбка».
- 6) Як називається невеличка книжечка, яка заведена на усіх читачів бібліотеки і в яку вписують дані про взяті книги?
- а) Каталог;
 - б) формуляр;
 - в) абонемент.

УРОК 15. ПОЕТИЧНІ КАРТИНИ РАННЬОЇ І ПІЗНЬОЇ ОСЕНІ. ВВЕДЕННЯ В ТЕМУ «ЦІКАВА КНИГА ПРИРОДИ»

Матеріал уроку: В. Сухомлинський «Скільки барв кругом розмито», К. Перелісна «Золота Осінь».

Мета: розвивати образне мислення й мовлення; вчити визначати тему і настрої твору; передавати під час читання настрої твору і почуття мовця; удосконалювати вміння порівнювати вірші.

Обладнання: чарівна писанка, картки зі словами.

ХІД УРОКУ

I. Організаційна частина

У ч и т е л ь

Доброго дня, вам любі малята!
Читанка наша люба й завзята
Шедрим дарунком урок починає,
Книгу природи ніжно гортає.
Червоні і жовті, зелені і сині —
Сторінки в узорах і квітів, і ліній,
І птахи, і звірі ласкаві, привітні,
Кожна сторінка весела й барвиста!
Серце радіє, теплом промениться,
Кожний з природой бажає зустрітись!

II. Повідомлення теми і мети уроку

1. Вступне слово вчителя.

— Книга природи — наймудріша книга. Саме спілкування з природою, навіть просто її сприймання дає нам радість. Чому? Мабуть, тому, що природа — це невичерпне джерело краси, яка не може залишити байдужою навіть найнезворушливішу людину.

Не випадково багато видатних мислителів і письменників, художників і поетів, зодчих і композиторів прагнули втілити у своїх творах нетлінну красу природи.

Світ природи сповнений дивовижних барв, чудових звуків, досконалих рухів і форм. І треба лише ширше розкрити очі та уважно прислухатися, щоб стати володарем казкових скарбів і невичерпної радості.

2. Читання вірша-загадки.

Погляньте навколо — чарівниця яка
В коралах, в золоті стоїть!
Пожовкле листя і бездонна просинь,
І срібла павутина вдаль летить...
Іскриться сонце, але вже не жарко,
Вітрець в русявих кленах шурхотить,
І шелест листя на алеях парку...
А листячко кружляє і летить...
Дихне вітрець, і листячко зірветься,

Щоб політати в синяві небес.
 А я дивлюся, і мені здається,
 Що я їду у казку, в світ чудес,
 І там давно мене чекає
 Прекрасна, щедра володарка... (Осінь)

О с і н ь

Я — Осінь, чарівна та ясна,
 Я дивна, наче казка.
 Тримаю пензлик у руках,
 Малюю у садах, гаях
 Малюю всюди — тут і там,
 Щоб догодити, любі, вам.

3. Вправи на розвиток читацьких навичок.

— Прочитайте спочатку слово в рамках, а тоді виразно й швидко увесь вірш.

Фарби в осені чарівні, то **весняні** то **німе**
 То **лоходні** — **рісі**, **ніси**, то **рягачі** — як вогні.
 То **рченіво**, то **рябачні**, то **севелі**, то **німсу**,
 То **хлибурві**, то **кійспоні** — розлилися по землі.
 — Які фарби в Осені?
 — Який настрій має кожна фарба?

IV. Підготовка до засвоєння знань

— Чудова й прекрасна, дивовижна осінь! Скількох поетів надихала вона, скільки художників написали її портрет, скільки музик сумувало за нею! І сьогодні ми познайомимось із творами українських поетів В. Сухомлинського й К. Перелісної.

1. Опрацювання вірша В. Сухомлинського «Скільки барв кругом розлито».

- 1) Учитель читає виразно вірш.
 — Які кольори автор побачив довкола?
- 2) Повторне читання.
 — З чим порівнює автор наш край?
 — До чого він закликає? (*Бути допитливим, спостережливими*)
- 3) Аналіз змісту з елементами вибіркового читання.
 — Які барви було розлито?
 — Хто розливав ці барви?
 — Що таке писанка?

Завдання «Чарівна писанка».

— Які пори року заховала чарівна писанка, які їх ознаки?

(Поверхню писанки поділено на 4 частини за порами року; на кожній з них за допомогою символів зображено їх основні ознаки.)

- Які кольори переважають влітку?
- А восени?

4) Розвиток зв'язного мовлення.

Продовжте думку й дайте відповідь на питання.

Які веселі фарби, подивіться,

Поклала осінь на ліси й гаї!

5) Виразне читання вірша.

2. Опрацювання вірша К. Перелісної «Золота осінь».

1) Словникова робота.

Осінь срібною ниткою у повітрі снує,
 Чарівною квіткою гріє серце моє,
 Акварелями дивними видозмінює все,
 І малює, і пише
 Кольорові слова, аби швидко
 Читала їх уся дівтора!

2) Гра «Кольорові слова».

На кольорових кружечках записані слова. Діти читають спочатку слова, записані на червоних кружечках, потім — на жовтих, зелених і синіх.

3) З'єднай пари слів.

Листочки	напівголі
килим	золотая
небо	синє
осінь	буро-золотаві
віти	кольористий

4) Читання вірша учнями мовчки.

— З яким почуттям автор говорить про осінь?

— Якою ходою йде осінь по землі?

5) Повторне читання вірша.

— Які листочки падають на доріжки і трави?

6) Словесне малювання.

Намалюйте (опишіть) чарівницю-Осінь.

3. Порівняння віршів В. Сухомлинського і К. Перелісної.

— Які вірші ми сьогодні читали?

— Що в них спільного?

— Прочитайте рядочки з віршів, які схожі за змістом.

— А чим вірші відрізняються?

V. Підсумок уроку

— Читаючи загадкову книгу природи, людина збагачує себе не тільки знаннями про навколишній світ, але й вчиться правильно, мудро господарювати в ньому. Адже, як говорив відомий письменник Бернард Шоу: «Ми вже навчилися літати в повітрі, як птахи, ми вже навчилися плавати під водою, як риби; нам ще залишилось навчитись жити на Землі, як люди!».

2. Слухання вірша.

Учитель виразно у повільному темпі читає текст, а потім запитує:

— Чи сподобався вам вірш? Який настрої у вас після слухання?

3. Словникова робота

Прочитайте колонки слів:

Задощило	цвіркуни
захлюпало	перепілочки
подалось	чорногуз
замикала	журавлі
погубила	чемодан
поклонився	

— На яке питання відповідають слова другої колонки?

— Яке слово зайве у другій колонці?

4. Робота над віршем.

Спочатку діти напівголосно самостійно читають текст. Потім відшукують відповіді на запитання учителя:

— Як починається осінь?

— Чи зраділи приходу осені комахи й птахи?

— Чиї брами замикала осінь?

— Які рядки вірша потрібно читати з подивом, зажурено?

5. Робота на малюнком.

— Розгляньте малюнок до вірша.

— Чи відповідає він змістові вірша?

— Що художник зобразив не так?

— А що б ви домалювали ?

III. Опрацювання вірша Ліни Костенко «Соловейко застудився»

1. Самостійне читання вірша.

— Що у вірші казкового? Доведіть рядками вірша.

2. Вправи на розвиток швидкості читання.

Плеше у долоні дощик не дарма —

Певно, в нього інших забавок нема.

Ось для вас краплини, а на них — слова.

Швидко їх читайте і в прислів'я позбирайте.

(Учитель заздалегідь готує малюнок з краплинами, на яких зашифровано прикмети осені, прислів'я про цю пору року. Учні повинні «зібрати» краплини у правильному порядку та розшифрувати вирази.)

IV. Опрацювання вірша Ліни Костенко «Шипшина важко віддає плоди»

1. Вправи на розвиток артикуляції.

Читання з різною інтонацією скоромовки.

Шуміла шипшина,

Шукала пташину,

Шпака і шуліку.

2. Читання вірша вчителем.
 - До кого звертається шипшина?
 - Про що вона просить людей?
 3. Самостійне читання вірша.
 - Аналіз змісту.
 - Чому шипшина хапала за рукави?
 - Про кого вона так хвилюється?
 - З яким почуттям потрібно читати цей вірш?
 4. Виразне читання вірша.
- V. Підсумок уроку

УРОК 17. ХТО ТАНЦЮЄ Й ГРАЄ ВОСЕНИ?

Матеріал до уроку: К. Перелісна «Осінні танці»; М. Сингаївський «Осінні танці».

Мета: розвивати образне мислення; удосконалювати уміння виразно читати, розповідати за малюнками; виховувати почуття любові до рідної природи.

Обладнання: скоромовка, загадки, малюнок білочки.

ХІД УРОКУ

I. Вправи для розвитку, читацьких навичок

На дошці записано вірш. За командою вчителя учні чергують темпи читання: повільно, швидше, ще швидше, скоромовкою.

Осінь мила, осінь люба,
Ти усе нам розмалуй!
Залишайся в нашій саді,
Погуляй і потанцюй.

II. Підготовка до вивчення нового матеріалу.

Повідомлення теми й мети уроку

— Відгадайте загадку.

Рукавом махнув —

Дерево зігнув. (*Вітер*)

— А тепер ми з вами вирушимо у подорож до осіннього саду й лісу.

Перша зупинка — сад. А хто тут головний гість? Про це ми дізнаємось, прочитавши вірш Катерини Перелісної «Осінні танці».

Робота над змістом прочитаного.

III. Робота над темою уроку

1. Питання до класу.

— Хто головний герой вірша? Чому?

— Чи доводилося вам спостерігати осінні танці листопаду?

— Яким ви уявили вітер?

— Розгляньте малюнок. Який настрої він передає?

2. Робота над виразністю.

Фізкультхвилинка

Вирушаємо у сад.
Руки вгору піднімаєм,
Наче яблука зриваєм.
Назбираємо багато,
Щоб узимку ласувати!

— Друга зупинка — ліс.

Відгадайте загадку.
Хоч сама мала на зріст,
Та великий має хвіст,
Як намисто, оченята...
Хто це? Спробуйте вгадати! (*Білка*)

— Отже, діти, наступна наша зустріч — з білочкою.

3. Читання оповідання М. Сингаївського «Осіньна гра» вчителем.

4. Робота над змістом.

— Які клопоти у білки восени?

— Як змінюється її вигляд і поведінка взимку?

— Як грається білка?

5. Самостійне читання твору.

6. Вибіркове читання.

— Знайти в тексті уривок, зображений на малюнку. Прочитати, передаючи темп руху білки.

IV. Підсумок уроку

— Що цікавого й нового дізналися на уроці?

— Які картини постають у вашій уяві після ознайомлення з творами, опрацьованими на уроці? (*Словесне малювання*)

УРОК 18–19. ЧИ РОЗУМІЄМО МИ ПРИРОДУ?

Матеріал до уроку: Г. Черинь «Чи ми з природою єдині...»; І. Драч «В товаристві джмеля»; Д. Білоус «Пісенька до куличка»; К. Перелісна «Песик і хлопці».

Мета: розвивати образне бачення поетичних картин, уміння простежувати взаємозв'язок людини з природою, знаходити спільне й відмінне в його зображенні в різних віршах; удосконалювати вміння читати діалоги; знаходити рими.

Обладнання: малюнок куличка, прислів'я.

ХІД УРОКУ**І ЧАСТИНА****І. Мовна розминка**

Вимовляння приказок на одному видиху.

Жовтень ходить по краю та виганяє птиць із гаю.

Осінь сумна, а жити весело.

II. Повідомлення теми й мети уроку

1. Розповідь учителя.

— Земля — це край, де ти народився і живеш, край неповторної краси й багатства. Кожне дерево, квітка, тваринка — це частина природи.

Природа подарувала їх людям. Людина живе й працює серед природи, а тому зобов'язана її берегти. Людина й природа єдині. Простежте, як цей вічний зв'язок розкрито у віршах, які ми будемо опрацьовувати на наступних уроках.

III. Вправління у виразному читанні вірша Ганни Черінь

— Чи згодні ви зі словами автора? Чому?

Фізкультхвилинка

Вітер віє нам в лице,
Захиталось деревце.
Вітерець все тихше, тихше.
Деревце все вище, вище.

IV. Опрацювання вірша І. Драча «В товаристві джмеля»

1. Читання вірша вчителем.

Завдання для слухання: запам'ятати дійові особи вірша.

2. Словникова робота.

Пояснити значення слів: *щире, осоння, щирозлоті*.

3. Вправління у виразному читанні.

4. Словесне малювання картин до кожної строфи.

Наступні вірші опрацьовуються на наступному уроці.

II ЧАСТИНА

V. Опрацювання вірша Д. Білоуса «Пісенька про куличка»

1. Розповідь учителя.

— Поет Дмитро Білоус пише про красу й багатство мови. А ще він — спостережливий і щирий співець природи. Сьогодні ми прочитаємо вірш з його збірки «Пташині голоси».

2. Самостійне читання вірша «Пісенька про куличка».

— Хто з вас бачив цю пташечку? Опишіть її.

Учні розглядають малюнок. Учитель доповнює.

— Ці птахи середнього розміру. Маса до 550 г. Поширені на берегах річок Дніпра, Десни, Прип'яті. Коли сполохані людиною чи твариною, гучно кричать «кік-кік-кік». Птахи корисні, знищують багато комах. Потребують охорони.

— З чого видно, що автор добре знає цього птаха і прихильно ставиться до нього?

3. Читання вірша за особами.

Завдання: передати інтонацію запитання, відповіді, звертання. Знайти рими до слова *куличок*.

VI. Опрацювання вірша К. Перелісної «Песик і хлопці».

1. Мовчазне читання вірша учнями.

2. Бесіда за змістом.

— Де побував песик разом з хлопцями?

— З чого видно, що вони розуміють одне одного?

— Який був песик?

3. Бесіда за малюнком.

Завдання: порівняти малюнок і текст вірша. Які ви бачите відмінності?

VII. Підсумок уроку

— Що нового дізналися, прочитавши ці твори? Чому необхідно охороняти природу?

Запам'ятайте:

Вам у походи ходити
І мандрувать, любі діти.
Вмійте ж природу любити,
Кожній стеблинці радіти!

УРОК 20. ОБРАЗ ДІВЧИНКИ, ДЛЯ ЯКОЇ ЛІС, НАЧЕ РІДНИЙ ДІМ

Матеріал до уроку: О. Донченко «Лісовою стежкою».

Мета: розвивати уміння знаходити у тексті описи, роздуми; характеризувати головну героїню з опорою на текст і малюнок; удосконалювати уміння складати план і стисло переказувати прочитане; розвивати фантазію дітей; виховувати любов до природи.

Обладнання: скоромовка.

ХІД УРОКУ

I. Розчитування

Скоромовка

В'ється стежка-побережка
Повз ріку по бережку.
Обережно в'ється стежка,
Щоб не впасти у ріку.

II. Повідомлення теми й мети уроку

— Сьогодні ми знову завітаємо до лісу. Подивимось, який він у новій чарівній одежі. Спробуємо описати зовнішність дівчинки Улянки, розкрити її ставлення до природи. А допоможе нам у цьому О. Донченко, автор оповідання «Лісовою стежкою».

III. Розповідь вчителя про автора

— Олесь Донченко народився на Полтавщині в сім'ї вчителя. Творчість Олесья Донченка для дітей розпочалася 1928 року, коли він заходився писати

віршовані оповідання та казки. Чудові оповідання його: «Галаганчик», «Ку-летет», «Голубий гвинтик», «Золоте яечко», «Лісовою стежкою».

IV. Робота над оповіданням

1. Підготовча робота до самостійного читання.

Словникова робота.

Зненацька — несподівано, раптом.

Засмагле — загоріле.

Відтіняти — відрізнятися від основного кольору силою тону.

Хрускати — тріщати.

Навпростець — коротшою дорогою.

Палахкотять — горять, червоніють.

2. Самостійне читання першої частини.

— Про кого дізналися?

— Звідки йшла дівчинка?

— Якою за віком вона була?

3. Читання другої частини вчителем.

— Як звали дівчинку?

— Біля чого вона зупинилася?

— До якої частини твору підходить малюнок?

— Відшукати слова й вирази, якими автор змальовує красу осіннього

лісу.

4. Самостійне читання учнями третьої частини.

— Що помітила Улянка в лісі?

— Як вона назвала берізки?

— Як прибрався в жовтні ліс?

5. Стислий переказ змісту оповідання.

6. Добір заголовків до частин твору.

1) Дівчинка повертається зі школи.

2) Зустріч з прозорим струмочком.

3) Ліс у жовтні.

7. Усний опис Улянки.

V. Підсумок уроку

— Пофантазуй! Як можна продовжити оповідання?

УРОК 21. ПРИГОДА З ДРУЗЬЯМИ-ДОСЛІДНИКАМИ

Матеріал до уроку: Л. Буцень «Наше відкриття».

Мета: розвивати вміння характеризувати дійових осіб; знаходити у тексті описи, роздуми, припущення; вчити розповідати за малюнками; розвивати почуття гумору.

Обладнання: вірш, загадка.

ХІД УРОКУ

I. Мовна розминка

— Повільно, мелодійно прочитати вірш.

Осінім ранком стелиться туман,
Блищить роса на кучерявих травах,
І журавлі, курликаючи, вдаль
Летять, немов останній літа спалах.

II. Повідомлення теми й мети уроку

Загадка

Стежиною, де лісу буйні шати,
Трудівничок вертається до хати.
Його й не видно від землі малого,
А тягне більш від себе від самого. (*Мураха*)

— Живуть у лісі в мурашнику руді мурашки. Високі купи з ґрунту, хвої, дрібних гілочок — це верхня частина мурашника. Де б не повзала мурашки, вони завжди знаходять по запаху свій «дім». Цих комах називаю шестиногими друзями або санітарами лісу. Рудих комах потрібно оберігати. Вони корисні.

Про цих тваринок ми й будемо сьогодні читати.

III. Опрацювання твору О. Буценка «Наше відкриття»

1. Читання оповідання вчителем.
2. Словникова робота.

Прочитати, пояснити значення слів:

навколішки, багатопверховий, раденький, незчулися, нашорошив.

3. Самостійне мовчазне читання із завданням: як хлопчики обмірковували свої припущення?

Фізкультхвилинка

Повітря нам потрібне всім:
І дорослим, і малим.
Мені, тобі, звірятку, пташці,
Листочку, квіточці, комахці.

4. Вибіркове читання.

— Які уривки з тексту проілюстровано? Знайти опис мурашника.

5. Бесіда за змістом оповідання.

— Які відкриття для себе зробили хлопчики, спостерігаючи за мурашками?

— Які риси характеру виявили юні дослідники?

— Що тут є кумедного, що — повчального?

— Які почуття передано у виразі облич хлопчиків?

— Спробуйте придумати продовження оповідання.

— Чи доводилося вам робити якесь відкриття в природі?

IV. Підсумок уроку

- Чи сподобалось вам оповідання?
- Чи хотіли б ви побувати в осінньому лісі?
- Запам'ятай: натрапивши на мурашник, не завдавай йому шкоди.

УРОК 22–23. ЛЮДИНА СЕРЕД ПРИРОДИ

Матеріал до уроку: Н. Забіла «Журавлик»; Леся Українка «Мамо, іде вже зима»; О. Олесь «Довго хмарами небо покрите було»; М. Рильський «Дівчина».

Мета: розвивати естетичні почуття дітей, розуміння стану людей, що чутливі до природи; збагачувати образне мислення й мовлення.

Обладнання: портрети поетів, малюнок із зображенням журавля.

ХІД УРОКУ

I ЧАСТИНА

I. Вправи для розвитку читацьких навичок

1. Гра «Без зупинок».

— Читай чітко, швидко, без зупинок.

Син — тин	голос — колос	сова — слова
ніс — віз	мова — нова	день — пень
діло — тіло	куб — клуб	тихо — лихо

2. Прочитай зашифровані слова.

Акінукар, яташе, лкоун, анюлід.

II. Повідомлення теми і мети уроку

III. Розповідь вчителя про поетів

Наталя Львівна Забіла — відома українська дитяча поетеса. Вона народилася в Петербурзі у дворянській сім'ї у 1903 році. У 1917 році Наталя з матір'ю опинилася на Україні в селищі Люботин, неподалік від Харкова. Її перший вірш надрукували в газеті в 1924 році. Вам добре відомі її вірші, лічилки («У сороки-білобоки...», «Раз-два — дерева...») А сьогодні ми прочитаємо її вірш «Журавлик».

— Леся Українка — українська поетеса Народилася в м. Новоград-Волинському. Надрукувала збірку «Дитячі ігри, пісні, казки». Її вірші «На зеленому горбочку...», «Вишеньки...», «Мамо, іде вже зима...» ввійшли до золотого фонду української дитячої літератури.

IV. Опрацювання вірша Н. Забіли «Журавлик»

1. Прочитай і поясни.

Тхне, кумедну, приручений, забавках, потяглися.

2. Читання вірша «Журавлик» вчителем.
3. Голосне читання вірша учнями. (*Стежити за темпом та інтонацією читання.*)
4. Відтворення змісту за запитаннями. Вибіркове читання.
 - Прочитайте опис місця, де діти знайшли журавлика.
 - Яким був птах? Прочитайте.
 - Чому діти журавлика взяли до себе? Доведіть словами тексту, що діти

добре поводитись з птахом.

- Прочитайте, що змінилося раптом у природі.
- Чому журавель залишив дітей, хоч йому було у них добре?
- Про що діти просили журавлика?

V. Робота над віршем Лесі Українки «Мамо, іде вже зима...»

1. Читання вірша вчителем
 - Між ким відбувається розмова?
 - Про якого птаха йде мова?
 - Чому він залишився в рідному краї?
2. Самостійне читання вірша учнями. Підготовка до читання за особами.
3. Читання за особами.
4. Виразне читання вірша-діалогу парами. Конкурс на кращих читців.

VI. Підсумок I частини уроку

II ЧАСТИНА

— Яке ставлення дітей до птахів описано у віршах? А чи любите ви птахів і як їм допомагаєте у скрутну хвилину?

— А сьогодні ми ознайомимось із поетичними картинами природи, які створили Олександр Олесь і Максим Рильський.

I. Опрацювання вірша О. Олесь «Довго хмарами небо покрите було...»

1. Виразне читання вірша вчителем.
 - Як ви думаєте, про яку пору року йдеться у вірші?
2. Читання вірша учнями вголос.
 - Чому зрадив поет?
3. Робота над змістом.
 - Як автор пише про зиму? Прочитайте про зміни у природі, які помітив поет.
 - Що йому здавалося?
 - Які почуття охопили поета? Чому він зрадив?
4. Виразне читання вірша.

II. Опрацювання вірша М. Рильського «Дівчина»

1. Читання вірша вчителем.
 - Про яку дівчину пише автор? Як її звати?

2. Словникова робота.

1) Читання слів: *перлисті зіткане, сяєво, лється*; пояснення лексичного значення.

2) Дібрати спільнокореневі слова: *перлисті, зіткане, сяєво, лється*.

3. Читання вірша учням мовчки.

— Які картини природи змальовано у вірші?

4. Виразне читання вірша.**5. Робота над змістом.**

— Як поет описує літо в образі красивої дівчини?

— Фарби яких кольорів потрібно взяти, щоб намалювати картину за цим віршем?

— Які почуття передано у вірші?

III. Загальний підсумок уроку

— Які особливості віршованого твору вам відомі?

— Що об'єднує вірші, які ми сьогодні читали?

УРОК 24. УРОК-УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗА ТЕМОЮ

Матеріал до уроку: В. Сухомлинський «Сергійкова квітка»; «Чи уважно ти читав?»; «Пригадайте, поміркуйте».

Мета: формувати уявлення про справжню красу; розвивати уважність до тексту; розширити знання про авторів творів з прочитаної теми.

Обладнання: виставка творів В. Сухомлинського.

ХІД УРОКУ**I. Мовна розминка**

Прочитай слова.

Сер	гійко
кві	тка
при	рода
ака	ція
ро	са

II. Повідомлення теми й мети уроку

— Сьогодні спробуємо уявити справжню красу природи. А допоможе нам у цьому оповідання В. Сухомлинського.

III. Робота над темою уроку**1. Розповідь вчителя.**

— Василь Сухомлинський — заслужений учитель. Народився на Кіровоградщині. Він написав збірку оповідань і казок для дітей «Гаряча квітка»,

«Куди поспішають мурашки», «Пшеничний колосові», «Казки школи під голубим небом», «Чиста криниця».

Які твори ви уже читали?

2. Самостійне читання учнями оповідання «Сергійкова квітка».

3. Бесіда.

— Які подарунки від батьків одержали хлопчики?

— Який незвичайний подарунок зробив Сергійко?

— Чи зрозуміли це друзі?

Знайти опис квітки.

IV. Підсумок за темою

Вікторина «Чи уважно ти читав?»

З якого твору ці слова:

- «Осінь золотая тихо-ніжно ходить...»;
- «Дощик, дощик, ти вже злива!...»;
- «Висне небо синє, синє, та не те...»;
- «Де лісова гілка — там і білка...»;
- «Кулик, куличок! Він у нас не новачок...»;
- «Стежка зненацька повернула праворуч...»;
- «Прощай, лети, журавлику!...»;
- «Яке диво! — зітхнули хлопці...»;
- «Ось таке ми з Максимом відкриття зробили...»;
- «Спів пташині — потіха одна...»;
- «В квітах барвистих дівчина сяє...»?

V. Пригадайте, поміркуйте!

Відповіді на запитання (С. 64 підручника).

УРОК 25. ЧИЯ ВІДВАГА, ТОГО Й ПЕРЕМОГА. ПРОСЛАВЛЯННЯ ГЕРОЇЗМУ У ЧАРІВНИХ КАЗКАХ

Матеріал до уроку: українська народна казка «Кирило Кожум'яка».

Мета: розширювати знання дітей про українські народні казки; ознайомити з ознаками чарівної казки; формувати вміння читати за особами; удосконалювати вміння складати план як основу стислого переказу.

Обладнання: альбом «Казки».

ХІД УРОКУ

I. Вступна бесіда

— З давніх-давен дійшли до нас складені народом казки. Вони передаються із уст в уста. У 2 класі ви читали казки про тварин. Тепер підручник пропонує поринути у світ чарівних казок. Їх герої мають надзвичай-

ну силу, а за допомогою чарів у таких казках відбуваються дивовижні перетворення.

Казка — вигадка, та в ній —
 В шкаралупі золотій —
 Зерня сховане смачне.
 Хто дістане, той почне
 Думу думать про життя,
 Збудить в серці почуття,
 Мов торкнеться до вогню —
 Вийде сміло на борню
 За добро і проти зла!
 В казці — сила немала...

(В. Бичко)

— Щоб потрапити у світ казок, нам потрібно перейти через річку місток, а для цього виконати такі завдання.

— Назвіть героїв казок. (*На дощці вивішено ілюстрації.*)

Вікторина «З якої казки слова?» (*завдання дібрані вчителем на власний розсуд*).

— Міст ми перейшли й потрапили у світ чарівної казки «Кирило Кожум'яка».

II. Робота над казкою «Кирило Кожум'яка»

1. Читання казки вчителем.
2. Словникова робота.

Пуд — міра ваги — 16 кг.

Леміш — частина плуга.

— Прочитати виразно: підлестились, байдуже, охолодитися, леміш.

— До слів *поцупить*, *злинув*, *благайте* підібрати синоніми.

3. Самостійне читання.

Завдання: знайти зачин, основну частину, кінцівку.

Фізкультхвилинка

Вийти з-за парти,
 Стати всім в ряд,
 Наче шикуюмось ми на парад.
 Руки попереду, нарізно ноги.
 Вперед нахилились —
 Торкнулись підлоги.
 Раз — нахилились.
 Два — піднялись;
 В темпі виконуй і не барись!

4. Читання казки за особами.
5. Бесіда за змістом.

— У які часи відбуваються події?

— Прочитати рядки, які показують силу й мужність багатирия.

— Які слова засвідчують, що це чарівна казка?

— Яку частину казки відтворено на малюнку?

6. Складання плану казки для переказу.

7. Стилий переказ казки.

III. Підсумок уроку

— Чого навчає казка?

— На кого з героїв ви хотіли б бути схожими? Чому?

УРОК 26–27. ЗА ДОБРО ДОБРОМ ПЛАТЯТЬ

Матеріал до уроку: українські народні казки з чарівними перетвореннями: «Кривенька качечка»; «Заздрощі добра не навчать», «Кобиляча голова».

Мета: закріпити знання учнів про ознаки чарівної казки; вдосконалити вміння правильно інтонувати мову дійових осіб, ділити текст для складання плану; поглиблювати уявлення про етику людських стосунків.

Обладнання: ілюстрації до казок.

ХІД УРОКУ

I ЧАСТИНА

I. Розчитування

1. Прочитати в повільному, а потім у швидкому темпі.

Ми зустрілися у казці,
Щоб у радісну цю мить
Зрозуміти, як прекрасно
В світі білому нам жить!

2. Вивчити скоромовку.

Котик Лапанчик муркоче на лаві.

Клава — на лаві, і котик — на лаві

Лагідно казку розкажує Клаві.

II. Повідомлення теми і мети уроку

— Послухайте пісеньку.

Онде наша іва,
Онде наша діва,
На метеному дворці,
На тесаному стовпці.
Кужілочка шумить, веретенце дзвенить.
Скиньмо по пір'ячку,
Нехай летить з нами.

З якої казки ця пісенька?

III. Робота над казкою «Кривенька качечка»

1. Словникова робота.

— Прочитати й пояснити значення слів: починочок — пряжа; веретенце — ручне знаряддя для прядіння; кужілочка — частина прядки.

2. Самостійне мовчазне читання казки.
— Хто дійові особи казки?
3. Читання учнями казки за логічно закінченими частинами.
 - 1 частина — до слів «... а самі знов пішли по грибки»;
 - 2 частина — до слів «Так і зробиш»;
 - 3 частина «Не плач, галочко»;
 - 4 частина.
4. Складання плану.
 - 1) Незвичайна знахідка у лісі.
 - 2) Помічниця.
 - 3) Спалене гніздечко.
 - 4) Дівчина покидає стареньких.
5. Стислий переказ казки.
6. Узагальнення прочитаного.
 - Чому дівчинка більше не захотіла залишатись у діда та баби?
 - Що у цій казці народ схвалює, а що — засуджує?
 - До якої частини казки немає ілюстрації в підручнику?
 - Прочитайте прислів'я, подані після казки. Чи виражає воно головну думку казки?

V. Підсумок I частини

- До якої групи казок можна віднести цю казку?
- Які ознаки чарівності у ній є?

II ЧАСТИНА

I. Повідомлення теми і мети уроку

- Над якою темою ми працювали протягом кількох останніх уроків?
- Твори якого жанру читали?
- Що таке казка?
- Які види казок вам відомі?
- Сьогодні ми прочитаємо ще одну казку, а ви скажете, чого вона навчає.

II. Опрацювання казки «Кобилляча голова»

1. Словникова робота.
 - 1) Прочитай правильно: *плутаниці, зненавиділа, призьбі, дразниться*.
 - 2) Пояснити значення слова *досвітки* (*зібрання молоді для розваг і роботи*).
2. Самостійне читання казки мовчки.
3. Перевірка розуміння прочитаного.
Тест
 - 1) Дід і баба...:
 - а) були самотні;
 - б) мали кожен свою дочку.

- 2) Бабина дочка...:
 - а) все пряде;
 - б) цілий день спить.
- 3) Дід свою дочку...:
 - а) видав заміж;
 - б) завів у ліс.
- 4) У лісовій хаті жила...:
 - а) Баба Яга;
 - б) кобиляча голова.
- 5) Як поводитись дідова дочка у хатці?
 - а) Лягла спати;
 - б) виконувала прохання кобилячої голови.
- 6) Як поводитись бабина дочка?
 - а) Слухалась кобилячої голови;
 - б) відповідала грубо на її прохання.
4. Виразне читання діалогів.
5. Характеристика дійових осіб.

III. Загальний підсумок II частини уроку

- Що у казці схвалюється, а що — засуджується?
- Чи можна цю казку назвати чарівною?
- До кого з героїв казки відноситься прислів'я «Робиш добро — не кайся, робиш зло — зла й сподівайся»? Вивчіть його.

УРОК 28. УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ПІСНІ

Матеріалі до уроку: «Ходить гарбуз по городу», «Три товариші».

Мета: збагачувати уявлення про народну пісню як жанр усної народної творчості; вчити виразно читати діалоги; збагачувати мовлення постійними ознаками.

Обладнання: грамзапис пісні «Ходить гарбуз по городу», ілюстрації до творів.

ХІД УРОКУ

I. Розвиток мовно-слухової уваги

Учні читають ланцюжки слів. Перший раз повторюють всі разом. Потім — по 2–3 учні кожний, «ланцюжком». Окремо слід звертати увагу на чітку та швидку вимову.

Лис — ліс — ніс
 жито — шито — сито
 шапка — лапка — папка
 пора — нора — гора — кора

II. Перевірка домашнього завдання

1. Виразне читання за особами казки «Кривенька качечка» (*від початку до слів «Вертаються, аж дивляться...»*).
2. Відповіді на запитання.
 - З чого дивувалися дід з бабою?
 - Чому дівчинка не захотіла більше в них залишатися?
 - Що в цій казці схвалюється, а що — засуджується?
3. Встав загублені слова («Кривенька качечка»).
 - «Дівко, дівко, заглянь мені...»;
 - «Дідова дочка, як..., а бабиної дочки...».
4. Якими зображують в казці бабину і дідову дочку? Свої міркування підтверджуй словами з казки.

III. Опрацювання української народної пісня «Ходить гарбуз по городу»

1. Бесіда.

У ч и т е л ь. Сьогодні ми познайомимося з народними піснями. Вони подані у віршованій формі. За змістом часом нагадують казку. У піснях, що ми сьогодні прочитаємо, природні явища та рослини зображені, як живі істоти. Читати пісні треба наспівно, наче ведеш довірливу розмову.

2. Слухання грамзапису пісні «Ходить гарбуз по городу».
 - Чому всі дійові особи пісеньки виявилися родичами? Назвіть їх.
3. Підготовка до виразного читання за особами.
 - Які інтонації переважають у розповіді між дійовими особами?
4. Читання пісні за особами.
5. Підсумкова бесіда.
 - Що в цій пісні нагадує казку?
 - Який настрій передано у вірші?

Фізкультхвилинка

Дід у поле ходив.
 Раз ходив, два ходив, три ходив.
 В полі ріпку посадив.
 Раз садив, два садив, три садив.
 А тоді сидів, чекав,
 Вже й мороз його злякав,
 Вже і дощик накрапав,
 Вже і сонечко пекло —
 Вгору ріпку потягло.

IV. Опрацювання української народної пісні «Три товариші»

1. Читання пісні вчителем.
 - Поміркуй, з якою інтонацією треба читати слова Сонця, Місяця, Дощика.
2. Підготовка до виразного читання за особами.
3. Читання пісні за особами.
4. Бесіда за змістом.

— Які ознаки характеризують кожного з героїв твору? Чому живі істоти по-різному радіють Сонцю, Місяцю, Дощику?

V. Відгадування загадки «Що сходить без насіння?»

VI. Підсумок уроку

VII. Домашнє завдання

Виразно за особами читати пісні, дати відповіді на запитання підручника.

УРОК 29. НАРОД ВЧИТЬ, ЯК НА СВІТІ ЖИТЬ.

Матеріал до уроку: прислів'я і приказки.

Мета: збагатити знання дітей про малі жанри усної народної творчості, з'ясувати їх характерні особливості, розвивати образність і точність мовлення, виховувати на традиціях народу.

Обладнання: картки з прислів'ями та приказками, таблиця «Плутанка».

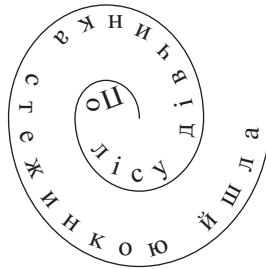
ХІД УРОКУ

I. Мовно-лексична розминка

1. Скоромовка.

Лис малий і більший лис по гриби ходили в ліс.

2. Прочитати плутанку.

(По лісу дівчинка стежинкою йшла.)

II. Перевірка домашнього завдання

1. Виразне читання пісень «Ходить гарбуз по городу» та «Три товариші» за особами.

2. Пояснити слова: *бараболя*, *перистий*. Скласти з ними речення.

III. Підготовка до засвоєння нового матеріалу

1. Читання виразу з плаката: «Прислів'я вчить, як на світі жить».

— Отже, ми сьогодні на уроці будемо говорити про новий жанр — прислів'я та приказки. Пригадайте, які ви знаєте прислів'я, поясніть їх.

- Зробив діло — гуляй сміло (*відпочити можна лише тоді, коли виконав роботу*).
- Більше діла — менше слів (*треба більше робити й менше говорити*).
— Як бачимо, народ, спостерегаючи за певним життєвим чи природним явищем, склав про нього свою думку, дав йому свою позитивну чи негативну оцінку. Протягом багатьох років відточувалось, відшліфовувалось кожне слово, щоб передати цю думку найточніше, найвдаліше, найвлучніше, дотепно, з гумором.

2. Читання в підручнику пояснення «Що таке прислів'я».

IV. Робота над змістом і формою прислів'я

1. Колективна робота.

— Прочитати три групи прислів'їв і дібрати до них узагальнюючі назви. (*Про знання, навчання; про культуру поведінки; про вміння і працьовитість*)

2. Робота в групах (3 групи).

— Дати тлумачення одному-двом прислів'ям.

- Вік живи — вік учись (людина цілий вік має потребу в знаннях, бо з часом усе змінюється, розвивається).
- Умій сказати, але умій і змовчати (якщо є необхідність сказати слово правди кому-небудь і ти переконаний, що твоє слово допоможе іншому, то його треба сказати; але бувають такі моменти в житті, що краще не говорити людині правди, бо цим можна завдати їй ще більшого горя).
- Без труда нема плода (щоб чогось досягти у житті, потрібно наполегливо працювати).

3. Фізкультхвилинка.

Вище руки підніміть
І спокійно опустіть.
Розведіть їх в сторони,
Сплесніть, діти, тільки раз
Й за роботу — все гаразд!

4. Робота над формою прислів'їв.

— Визначте, із скількох речень складаються прислів'я. (*Найчастіше — з одного, рідше — з двох.*)

— Які особливості ви ще помітили? (*Інокли звуку, слова повторюються, римуються.*)

V. Підсумок уроку

— Кожне прислів'я чогось навчає, дає якусь пораду, застерігає від помилок. Думка в прислів'ї висловлюється влучно, дотепно.

VI. Домашнє завдання

Перечитати прислів'я. З раніше опрацьованих текстів дібрати (*на вибір*) твір, до якого можна застосувати певне прислів'я, чи знайти його в самому тексті.

УРОК 30. СКОРОМОВКИ ЗАГАДКИ. УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗА ТЕМОЮ

Матеріал до уроку: скоромовки, загадки, завдання типу «Пригадайте, поміркуйте».

Мета: збагатити знання про названі жанри усної народної творчості; розвивати швидкість читання, кмітливість, уміння виявляти головну ознаку, порівнювати й робити висновки за аналогією; пригадати й узагальнити найголовніше з прочитаного.

Обладнання: картки зі скоромовками, загадками, картки — «блискавки».

ХІД УРОКУ

I. Розвиток фонеметичного сприймання

1. Гра «Назвіть спільний звук».

Річка, нічка, невеличка, річечка, хлопчик, чудовий, річенька.
(Знайдіть у цій групі слова-родичі.)

2. Читання слів з карток-«блискавок».

Беру, біжу, юрба, гурт, відерце, листя, огірки, помідори.

II. Перевірка домашнього завдання

Прочитати прислів'я. До якого твору, раніше вивченого, його можна віднести?

III. Робота над скоромовками

1. Бесіда.

— Скоромовки — жартівливі вислови, складені із важких для швидкого вимовляння слів.

2. Вправління у швидкому читанні скоромовок.

(Звернути увагу на правильну вимову слів.)

3. Пригадайте раніше вивчені скоромовки.

IV. Робота над загадками

1. Бесіда.

— Загадка — це цікава задача. Вона має форму питального чи розповідного речення, в якому слова часто римуються. У загадках називається не сам предмет, а подібний до нього за істотними ознаками.

2. Читання та відгадування загадок з підручника.

(Відгадайте загадку. Проаналізуйте, як вони побудовані.)

3. Складання загадок самостійно.

— Щоб скласти загадку, потрібно:

- порівняти предмет, явище з іншими, схожими за істотною ознакою;

- включити цю ознаку в загадку так, щоб не одразу можна було здогадатись, про що саме йдеться;
- сформулювати загадку стисло й чітко.

V. Тематична атестація за темою «Чарівні казки». Тестування

I варіант

- 1) Ким князівна подала вісточку на волю? (Казка «Кирило Кожум'яка»)
 - а) Слугою;
 - б) голубком;
 - в) дітьми.
- 2) До якої казки може підійти прислів'я: «Беруть завжди на чужі пожитки»?
 - а) «Кривенька качечка»;
 - б) «Кобиляча голова»;
 - в) «Кирило Кожум'яка».
- 3) «Ходить гарбуз по городу» за жанром є:
 - а) казкою;
 - б) віршем;
 - в) народною піснею.
- 4) Роз'єднай і запиши прислів'я.
Задобродобромплатять.
- 5) Чому дівчинка не захотіла залишитися у діда й баби?
 - а) Бо їй не сподобалось у них;
 - б) бо вони її скривдили;
 - в) бо вони спалили гніздечко.
- 6) Продовж речення.
Загадка — це...:
 - а) цікава задача;
 - б) невеличкий вірш;
 - в) жартівливий вислів.
- 7) Продовж прислів'я.
Умій сказати,...
- 8) Продовж речення.
А сонце каже: «...».
 - а) «То і зрадіє риба у морі»;
 - б) «То і зрадіють усі на світі»;
 - в) «То і зрадіє жито, пшениця».

II варіант

- 1) Скільки бочок смоли і скільки конопель попросив Кирило Кожум'яка?
 - а) 10;
 - б) 20;
 - в) 12.

- 2) До якої казки може підійти прислів'я: «Чия відвага, того й перемога»?
 - а) «Кривенька качечка»;
 - б) «Кирило Кожум'яка»;
 - в) «Кобиляча голова».
- 3) «Три товариші» за жанром є:
 - а) віршем;
 - б) байкою;
 - в) народною піснею.
- 4) Роз'єднай і запиши прислів'я:
Знання дерево аділо плоди.
- 5) Хто допоміг дівчинці знову стати качечкою?
 - а) Дід;
 - б) баба;
 - в) перелітні качки.
- 6) Продовж речення.
Скоромовка — це...:
 - а) цікава задача;
 - б) жаргівливі вислови із важких слів;
 - в) повчання.
- 7) Продовж прислів'я.
Хто хоче більше знати,
- 8) Продовж вірш:
Один товариш —
Другий товариш —
Третій товариш —

VI. Підсумок уроку

УРОК 31. ЩО ВІДЧУВАЄ ЛЮДИНА?

Матеріал до уроку: А. Дімаров «Для чого людині серце».

Мета: активізувати й закріпити знання дітей про ознаки жанру літературної казки; вчити читати діалоги; залучати дітей до обдумування й обговорення заголовку казки.

Обладнання: таблиця Шрайзера.

ХІД УРОКУ

I. Робота за таблицею Шрайзера (25 слів)

II. Оголошення теми та мети уроку

— Літературні казки, на відміну від чарівних казок, з якими ви знайомились у 2 класі, мають автора. І сьогодні на уроці ми дамо відповідь на запитання: «Для чого людині серце?». А допоможе нам у цьому літературна казка А. Дімарова.

III. Робота над казкою

1. Читання казки вчителем.

— Постарайтеся дати відповідь на запитання: «Для чого людині потрібне серце?». (*Щоб жити, щоб любити, щоб бути добрим тощо.*)

2. Бесіда за змістом.

- Де відбулися події?
- Кого дівчинка зустріла в лісі?
- Чому дерев'яні чоловічки не мали ніяких почуттів?
- Як ви зрозуміли слова лікаря про те, що люди мають різні серця?
- Як змінилося життя дерев'яного чоловічка, коли лікар вставив йому серце доброї людини?

3. Мовчазне читання казки.

(*Знайдіть діалог дівчинки і дерев'яного чоловічка.*)

4. Фізкультхвилинка.

Я всміхаюсь сонечку:
 — Здравствуй, золоте!
 Я всміхаюсь квіточці:
 — Хай вона цвіте!
 Я всміхаюсь дощику:
 — Лийся, мов з відра!
 Дружам усміхаюся,
 Зичу їм добра!

(М. Познанська)

5. Виразне читання діалогу дівчинки та дерев'яного чоловічка.

Читаючи, передайте голосом здивування, цікавість, схвильованість.

6. — Читаючи казку, ви зустріли такі слова: *дошкуляти, одноплемінників, жевріючи, ринуться*. Поясніть їх.

7. Підсумкова бесіда.

— Поміркуйте: «Для чого людині потрібне серце?» А яке серце у твого друга?

- Які чарівні перетворення описані в казці?
- Хто її головний герой?
- Який подвиг здійснив дерев'яний чоловічок із добрим серцем?
- Який висновок ви можете зробити?

IV. Підсумок уроку

V. Домашнє завдання

Прочитати казку. Дати відповідь на запитання підручника.

УРОК 32. ТАМ, ДЕ ПРАВДА, ГОРИ ВОГОНЬ, ДЕ НЕПРАВДА — СПАЛИ ВОГОНЬ

Матеріал до уроку: «Заляття золота і вогню» (за О. Зимою).

Мета: продовжити роботу над жанровими особливостями літературних казок; розвивати моральні почуття (співпереживання, справедливості);

удосконалювати уміння працювати з текстом; визначати тему, простежувати розгортання подій, знаходити описи дійових осіб, виховувати оцінні судження.

Обладнання: ілюстрації із зображенням птахів, картки-блискавки.

ХІД УРОКУ

I. Мовно-лексична розминка

1. Гра «Піймай звук [т]»

Стук-стук-стук,
Лине лісом перегук...
То ж у будень і на свято
Трудиться дзьобатий дятел.

(М. Подолян)

2. Скоромовка.

Жовте жито жук жував,
Із Женею жартував.
Жартом-жартом — і у Жені
Живий жук живе у жмені.

3. «Яке слово зайве?»

Довгий, великий, короткий, вода, малий.

II. Формування читацьких навичок

Читання слів та словосполучень із карток-«блискавок».

Серце, любити, ненавидіти, заблудитися, блискуче, прегустий ліс, добра людина, жевріючі вуглинки.

III. Повідомлення теми і мети уроку

1. Відгадування загадки.

Ця дивна країна
Довкола — чудесна,
І все там чарівне,
Скрізь — диво-краса.
Подумайте, друзі,
Промовте, будь ласка,
Яка це країна?
Згадали? Це ж ... (казка).

2. Робота з ілюстраціями із зображенням птахів.

— Сьогодні ми вирушаємо у казкову країну птахів. Назвіть імена тих птахів, з якими ми зустрінемося. (*Одуд, дятел, сойка, мурахоловка, поповзень, сорокопуд, синиця, шпак, щиглик, вільшанка, соловейко, горихвістка, жайвір*)

— А допоможе нам зустрітися з цими чарівними птахами український письменник Олександр Зима.

IV. Словникова робота

Хижа — хатинка.

Вільшаник — зарості вільхи.

Заманеться — спокуситься, захочеться поклювати.

V. Опрацювання твору О. Зими «Закляття золота й вогню»

1. Читання казки вчителем.

— Чому казка називається «Закляття золота й вогню»?

— У чому полягає суть цього закляття?

2. Читання казки вголос (перша частина).

— Хто дійові особи казки?

— Чому посмутнів, зажурився ліс?

— Яке рішення прийняла «Велика рада»?

3. Вибіркове читання.

— З якою інтонацією треба читати абзац із словами «Позліталися на галювину...»?

Фізікультхвилинка

Не стріляй у пташку,
Не лови комашку,
Не топчи травинку,
Не зірви рослинку!
Бо земля без них —
Як без зірочок ясних,
Їх створив Господь для тебе,
Їх краса для всіх під небом.

4. Мовчазне читання учнями другої частини казки.

— Як Ходитут збирався визволити полонених птахів?

— Чому птахолов не захотів проказувати закляття золота й вогню?

— Хто був свідком закляття?

— Які риси характеру виявились у птахолова?

— Чи справедливе було рішення птаха викликати свідка — вогнисту пір'їну?

5. Вибіркове читання.

Прочитайте кінцівку казки.

— Якого закону дотримувалися птахи?

6. Визначення головної думки казки.

Треба у світі жити за законами добра й правди.

VI. Підсумок уроку

VII. Домашнє завдання

Навчитися переказувати казку.

— З якою казкою ви сьогодні познайомилися, хто її автор?

— Що засуджується в казці?

— Яку користь приносять птахи?

УРОК 33. ДОЛЯ КАРАЄ ТИХ, У КОГО ОЧІ ЗАВИДУЮЩІ, А РУКИ — ЗАГРЕБУЩІ

Матеріал до уроку: В. Скомаровський «Чому в морі вода солона».

Мета: залучити дітей до висловлення припущень щодо смислу заголовка казки; вчити характеризувати й порівнювати дійових осіб; удосконалювати вміння виразно читати; висловлювати оцінні судження.

ХІД УРОКУ

I. Мовно-фонетичні вправи

1. Чистомовки.

За-за-за — в ліс пішла коза.

Зу-зу-зу — погодуй козу.

За-за-за — йди додому, коза.

2. Скоромовка.

Хитру сороку спіймати морока, а на сорок сорок — сорок морок.

II. Перевірка домашнього завдання

3–4 учні переказують казку.

— Чого нас вчить казка?

— Чи правильно вчинив Ходитут, закликаючи у свідки вогняну пір'їну?

III. Опрацювання твору В. Скомаровського «Чому у морі вода солона».

1. Бесіда.

— На попередньому уроці ми познайомилися з літературною казкою, з прозовим твором. Але Вадим Скомаровський написав казку у формі вірша.

2. Читання казки вчителем.

— Дайте відповідь на запитання: «Чому у морі вода солона?»

3. Читання вірша учнями.

— Виберіть тему казки:

1) Доля карає тих, у кого очі завидющі, а руки — загребуші.

2) Дружбу дружбою шукають.

3) Яке частування, таке й дякування.

4. Словникова робота.

Фелюга — невеличке парусне судно.

Сваволя — беззаконня.

Жорна — камінці, які мелють.

5. Виразне читання учнями казки. Бесіда за змістом.

— Що в казці розповідається про дитинство?

— Яке горе спіткало сім'ю?

— Як до цього поставилися брати?

— Як скористалися чудовою знахідкою молодший брат, а як — старший?

— Чому в морі вода солона?

II. Повідомлення теми і мети уроку, мотиваційна підготовка учнів до сприйняття нового матеріалу

— Напевно, ви здогадалися, що сьогодні на уроці ми будемо говорити про квіти. Недаремно сьогодні в нас їх цілий квітник.

Квітів, як піску у морі,
Листя у зеленім борі.
Щоби їх перелічити,
Треба двісті років жити!
Любіть квіти, любі діти,
Гру барвистих кольорів,
Це окраса наших парків,
Наших шкіл і всіх дворів.

— І сьогодні на уроці з казки Ігора Калинця ми довідаємося, про що ж насправді розповіли незабудки.

III. Робота над казкою

1. Читання казки вчителем.

— Назвіть дійові особи казки. Від чийого імені ведеться розмова?

2. Мовчазне читання.

Підготуватися до виразного читання за особами.

3. Бесіда за змістом.

— Як дбала дівчинка про квіти?

— Яка біда була у дівчинки?

— Чому добра чарівниця вирішила допомогти дівчинці?

— Яким чином вона допомогла?

4. Читання казки за особами (автор, квіти, незабудки, гайовик).

При читанні передайте відповідні почуття.

5. Словникова робота.

Літепло — тепла вода.

Гайовик — лісовик.

6. Висновки.

— Наслідуючи приклад дівчинки, спробуйте й ви навесні посадити квіти.

Посадіть квіти біля школи,
Щоб на цілий білий світ
Усміхалась щира доля
І квітковий ніжний цвіт.

IV. Підсумок уроку

— З якою казкою ви познайомилися?

— Хто її автор?

— Які ознаки чарівності є в цій казці?

— Чим сподобалася вам казка?

V. Домашнє завдання

Знайти та прочитати казки та легенди про інші квіти.

УРОК 35. ПРИГОДИ ХЛОПЧИКА ВЕСНЯНКА

Матеріал до уроку: В. Нестайко «В палаці чарівних казок».

Мета: закріпити знання про особливості чарівних казок; вміння визначити головну дійову особу й характеризувати її; вдосконалювати вміння читати, визначати своє ставлення до прочитаного.

Обладнання: ілюстрації до казок.

ХІД УРОКУ

I. Перевірка домашнього завдання

2–3 учні розповідають казки та легенди про квіти.

2 учні — вибіркове читання.

- 1) Як дівчинка вийшла з лісу?
- 2) Прочитай діалог наприкінці казки.

II. Підготовка до читання уривку з повісті-казки

Ознайомлення учнів з повістю Волода Нестайка «В країні Сонячних зайчиків».

— В повісті В. Нестайка «В країні Сонячних Зайчиків» об'єднано кілька казок. Головний герой — хлопчик Веснянка. У країні Сонячних Зайчиків всі герої руді та веснянкуваті, мирні й працюючі.

Одного разу із-за океану прилетіла піратська армія хуліганів і почала грабувати країну, знущати з її жителів, особливо — з дітей.

Ластовинці вирішили сховати своїх дітей у густому тропічному лісі. Які пригоди з нами трапилися, ти можеш дізнатися, коли прочитаєш всю повість.

А сьогодні ми познайомимося з уривком повісті «В палаці чарівних казок».

III. Опрацювання оповідання В. Нестайка «В палаці чарівних казок»

1. Читання казки вчителем.

— Кого зустрів Веснянка у палаці?

2. Словникова робота.

Химерний — фантастичний.

Гамірко — шумно.

3. Читання учнями оповідання по частинах.

1) Опис палацу.

2) Жителі казкового палацу.

3) Навчання у казковому палаці.

4) У підземеллі.

4. Бесіда за змістом.

— Фігури яких казкових героїв прикрашали палац?

— З яких вони казок?

— Яких казкових героїв побачив Веснянка усередині палацу?

— Назвіть твори, в яких вони живуть.

- Які герої вам ще не знайомі?
- Що здивувало Веснянку в Дитячій кімнаті?
- Чому в палаці не було злих чаклунів, чортів, відьом?
- Куди відлучалися герої казок?

IV. Читання пісеньки Веснянки

- Чому ця пісенька примусила вас посміхнутися?
- Яким був хлопчик Веснянка?

V. Підсумок уроку

VI. Домашнє завдання

Попрацюйте над завданням «Пригадайте, поміркуйте».

УРОК 36. ПІДСУМОК ЗА ТЕМОЮ «ЛІТЕРАТУРНІ КАЗКИ»

Мета: перевірити знання, вміння, навички учнів.

Варіант 1

Початковий рівень

1. Казку «Закляття золота і вогню» написав:
 - а) О. Зима;
 - б) П. Воронько;
 - в) І. Франко.
2. Дев'ятий чоловічок вибрав серце:
 - а) золоте;
 - б) блискуче;
 - в) добре.

Середній рівень

Поєднай:

— молодий;	— лагідна душа;
— старший	— ховав у скриньку мідяки;
	— став заможним;
	— жив, немов жебрак

Достатній рівень

Назви 5 казкових персонажів, яких зустрів Веснянка в палаці.

Високий рівень

Про кого з героїв прочитаних казок можна сказати словами прислів'я: «Слова ласкаві, а думки — лукаві»?

Варіант 2

Початковий рівень

1. Казку «Про що розповіли незабудки» написав:
 - а) В. Нестайко;
 - б) В. Сухомлинський;
 - в) І. Калинець.

2. Що мололи жорна?

- а) Муку;
- б) крупу;
- в) сіль.

Середній рівень

Поєднай.

— там, де правда;	— спали вогонь;
— де неправда	— гори вогонь;
	— рятуй мене;
	— втопи мене

Достатній рівень

Назви 5 казкових героїв, яких Веснянка побачив у Дитячій кімнаті.

Високий рівень

Про кого з героїв прочитаних казок можна сказати словами прислів'я: «Яка совість, така й честь»?

УРОК 37. НЕ ГОСТРИ ЗУБІВ НА ЧУЖЕ

Матеріал до уроку: О. Олесь «Бабусина пригода».

Мета: ознайомити учнів із новим жанром — п'єсою; вчити інсценізувати п'єсу, передавати інтонацію почуття дійових осіб, вчити знаходити за допомогою вибіркового читання уривки, слова, які характеризують дійових осіб; розвивати творчі здібності дітей; виховувати у дітей любов до тварин.

Обладнання: таблиця зі складами, маски для інсценізації п'єси.

ХІД УРОКУ

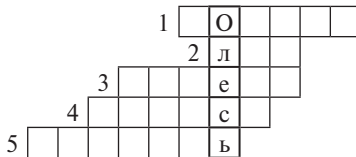
I. Вправи на вдосконалення навичок читання

1. Розчитування.

Читання складів з голосними *а, у, о*.

2. Читання загадок з дошки. Розгадування кросворда.

(Учні читають, розгадують загадки, записані на дошці. Відгадки записують у кросворд.)

- 1) Без зарплати сторожує, вдень і вночі все пильнує. (*Собака*)
- 2) Живе в лісі хижий, дикий, душить кури та індики. (*Лис*)
- 3) Крильця має, але не літає, змалечку водичку полюбляє. (*Каченя*)
- 4) Твою матусю донечкою кличе твоя... (*бабуся*).
- 5) Літом наїдається, зимою висипається. (*Ведмідь*)

— Собака, лис, каченя, бабуся, ведмідь стали героями твору відомого українського письменника, прізвище якого прочитаємо з кросворда. (*Ставлю стрілку, за напрямом якої учні читають: «Олесь».*)

II. Підготовка до вивчення нового матеріалу. Повідомлення теми і мети уроку

1. Розповідь учителя про Олександра Олеся.

— Які твори цього письменника ми вже читали? (*Якщо дітям важко пригадати, учитель може нагадати початок назви твору, а учні закінчують: «Є слова, що білі, білі...», «Ялинка», «Серед краси», «Білі гуси летять над лугами», «Все навколо зеленіє», «Два хлопчики».*)

— Олександр Іванович Кандиба, а таким є справжнє прізвище Олександра Олеся, з дитячою літературою поріднився тоді, коли у нього з'явився син Олег, якого він називав Лелекою. Поет у віршовій формі розказував Олегові про абетку, математичні премудрості, а ще — про зайчиків, курей, гусей, качок і лисичок. П'єсу-казку «Бабусина пригода» він теж створив для сина, з яким дуже любив гратися.

2. Ознайомлення з новим жанром.

— Що таке казка, ви вже знаєте. Чи чули ви слово «п'єса»? Де?

— П'єса — це твір, який призначений для театральної вистави. Читається п'єса за ролями. У тексті автор подає описи місць, де відбувається дія, слова ведучого. А дійові особи говорять діалогами, тобто по кілька осіб, чи монологами — одноосібно.

III. Опрацювання п'єси-казки О. Олеся «Бабусина пригода»

1. Визначення структури п'єси.

Діти читають перелік дійових осіб п'єси. Вчитель звертає увагу на слова, які внесені посередині кожної строфи. Учні, прочитавши їх, визначають, що це — назва дійової особи, яка має промовляти ці слова.

Учитель пояснює, що слова у дужках — це вказівки автора щодо інтонації, темпу мовлення чи дії героя.

Діти читають тексти автора, визначають, що це опис місця події, вказівки щодо руху дійових осіб на сцені.

2. Словникова робота.

— Прочитайте слова з інтонацією, яку вимагає розділовий знак, що над колонкою.

!	?	.
Тікайте	чого пристав	вже вечір
гаразд	ти хто така	час і спатки
гав-гав	медку	ках-ках
пройду	не пручайся	такий звичай
лишенько	напаслися	простіть
вставай	наїлися	ляжу задрімаю

3. Первинне ознайомлення з текстом (*відразу читають за особами*).

— Зверніть увагу, у кого роль найбільша, а в кого — найменша.

4. Аналіз змісту п'єси.

— В яку пору року відбувається дія п'єси?

— Від чого застерігала бабуся каченят?

— Які настанови дала песикові?

— Чому ведмідь був сердитий?

— Чим бабуся задобрила його?

— Як ведмідь допоміг бабусі?

— З чого видно, що бабуся і ведмідь потоваришували?

5. Спостереження за мовою дійових осіб.

Почергово розглядається кожна роль, визначається особливість мовлення, інтонація, темп, зміни у настрої героя. Звертається увага на вказівки автора щодо рухів, дій того, хто виконує роль.

6. Вправи на розвиток дикції, голосу і техніки читання.

— Прочитайте з правильною інтонацією усі окличні речення, а потім — питальні.

7. Розвиток зв'язного мовлення.

— Уявіть, що ви — режисер цієї п'єси і перед вами сидять артисти іншого театру.

Ви повинні стисло розказати про те, як розгортається дія п'єси: зачин, основна частина, кінцівка.

8. Інсценізація п'єси.

Учні одягають маски, «бабуся» зав'яже хустку. Діти, які не задіяні, можуть виступати в ролі критиків: аналізувати читання своїх однокласників, вказувати на неточності: в тоні, темпі, інтонації.

9. Характеристика дійових осіб.

— Які характерні риси має кожен герой твору? Доведіть свою думку за допомогою тексту.

— Які ролі ви хотіли б виконувати? Чому?

IV. Підсумок уроку

— З яким новим жанром познайомилися на уроці?

— В чому особливість п'єси?

— Доведіть, що п'єса Олександра Олеся «Бабусина пригода» — казка.

V. Домашнє завдання

Прочитати в родині казку за ролями.

УРОК 38. СЛУХАЙСЯ МАМУ Й ТАТКА — І БУДЕ ВСЕ В ПОРЯДКУ

Матеріал до уроку: Н. Куфко «Гуси-лебеді».

Мета: продовжити знайомити з особливостями п'єси, вчити учнів інтонаційно виділяти слова, важливі для розуміння твору, вдосконалювати

навички виразного читання, вчити порівнювати твори; розвивати уяву й фантазію; виховувати у дітей любов і повагу до своїх братиків і сестричок.

Обладнання: серія малюнків до російської народної казки «Гуси-лебеді», маски для інсценізації п'єси.

ХІД УРОКУ

I. Підготовка до вивчення нового матеріалу

1. Гра «Згадай казку».

(На дошці написані опірні слова, за якими діти мають зрозуміти, про яку казку йдеться.)

Дідбабаяйцекуркамишка. («*Курочка ряба*»)

Котиклискапівниклисенята. («*Котик і Півник*»)

КнязівназмійКирило («*Кирило Кожум'яка*»)

ПтахоловХодитутДуплотес (О. Зима «*Закляття золота й вогню*»)

Бабусякаченятаведмідьпесик (О. Олесь «*Бабусина пригода*»)

АльонушкаБабаЯгагуси-лебеді. («*Гуси-лебеді*»)

— Які з цих казок літературні?

— А які — народні? Який народ склав казку «Гуси-лебеді»? (*Російська народна казка*)

2. Робота із серією малюнків.

На дошці виставлені малюнки до казки «Гуси-лебеді», але не за порядком. Учні повинні пригадати зміст казки і відновити порядок малюнків.

II. Повідомлення теми і мети уроку

— Українська письменниця Ніна Куфко оновила цю російську народну казку і створила віршовану п'єсу-казку із такою саме назвою.

III. Опрацювання п'єси-казки Н. Куфко «Гуси-лебеді»

1. Ознайомлення із дійовими особами п'єси.

— Прочитайте мовчки перелік дійових осіб.

— Як звати дівчину? А її брата?

— Які дійові особи такі самі, як і в російській казці? (*Мати, батько, подруги, ніч, річка, гуси*)

— Яких нових героїв ввела автор? (*Кит, сова, черешня, їжак*)

2. Словникова робота.

— Щоб легко було читати, потренуйтеся у вимовлянні слів.

(Діти читають слова в парі.)

Меткі

веліла

ганок

котичок

кульгає

мабуть

крашанки

Великдень

людожери

вклонились

зустрічають

домовились

— Поясніть значення слів:

метке — швидке, енергійне;

людожери — казкові істоти, що можуть з'їсти людину.

— Доберіть слова, близькі за значенням до Великдень (*Пасха*), веліла (*наказала*), кульгає (*шкутьильгає*), мабуть (*можливо, напевно*).

3. Первинне ознайомлення з текстом.

Діти читають п'єсу одразу за особами.

— Де відбуваються дії п'єси?

4. Аналіз змісту п'єси. Вибіркове читання.

— В яку пору року відбувається дія казки?

— Чому так думаєте? Доведіть словами з тексту.

— Якою була Оріся? Прочитайте.

— Хто викрав Іванка? Кого зустріла Оріся? (Прочитайте, що наказала сова дівчинці.)

— Кого ще зустріла Оріся? Чи дотрималась вона поради сови? Чи добра була ця порада?

— Хто пояснив Орісі, як визволити брата?

— Прочитайте, хто живе у лісовій хатці.

— Хто і як допоміг Орісі та Іванкові врятуватися?

5. Спостереження за мовою дійових осіб.

— Хто з дійових осіб не має слів? Розкажіть, які дії повинен виконати кожен з них.

— Чиї слова читати найлегше? (*Ведучих*) Чому?

— Які зміни настрою треба передавати словами Орісі? З якою інтонацією треба читати слова черешні, печі, річки?

6. Інсценізація казки.

(Діти вибирають уривок казки для інсценізації — той, що найбільше сподобався.)

7. Порівняльний аналіз п'єси-казки.

— Порівняйте казку Н. Куфко і російську народну казку.

— Чим вони подібні?

— Чим відрізняються?

IV. Підсумок уроку

— Які особливі прикмети має п'єса?

— Доведіть, що «Гуси-лебеді» — чарівна казка.

— Подумайте і продовжте речення: «Щоб показати п'єсу на сцені глядачам, потрібно...».

УРОК 39. «ЗДАЄТЬСЯ, БАЙКА ПРОСТО БРЕШЕ, А СПРАВДІ ЯСНУ ПРАВДУ ЧЕШЕ...»

Матеріал до уроку: Л. Глібов «Лебідь, Шука, Рак».

Мета: ознайомити дітей із жанром байки, розвивати способи і види читання байки, вчити передавати інтонаційно особливості характерів дійових персонажів, оцінювати їхні вчинки, виявляти мотиви їхньої поведінки; виховувати в дітей товариськість.

Обладнання: портрет Л. І. Глібова, предметні малюнки із зображенням Лебеда, Шуки, Рака, ілюстрації до байок, виставка книг поета.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Перевірка домашнього завдання

III. Повідомлення теми і мети уроку

— Твори яких жанрів ми читали? (*Вірші, казки, оповідання, п'єси, загадки, статті тощо.*)

— Сьогодні ми ознайомимося з новим жанром. Прочитайте назву розділу. (*«Байки»*)

— Прочитайте на С. 129 підручника тлумачення слова байка.

— Яка головна особливість байки? Хто створює байки?

IV. Підготовка до сприймання нового матеріалу

1. Розповідь про Л. Глібова.

— Прочитайте з дошки вислів про байку.

Здається, байка просто бреше,
А справді ясну правду чеше,
Нікого в світі не мине,
Читайте, згадуйте мене.

— А згадувати про неї просить видатний український байкар Леонід Іванович Глібов. (Учитель відкриває портрет поета і представляє виставку його книг.)

— Народився Л. Глібов у с. Веселий Поділ на Полтавщині 5 березня 1827 р. Його батьки були добрими, освіченими, культурними людьми. Іван Назарович, батько письменника, працював управителем маєтку поміщиків Родзянків. Мати, Орина Гаврилівна, виховувалась у родині пана Трощанського.

У дитинстві Льолик, як усі його називали, був веселим і жвавим. Йому подобалось усе красиве, але найбільше він любив доглядати за квітами. «Здоров був, Льолику, квітчастий королику». Любив слухати народні пісні, зачарувався звичаями й обрядами.

Коли настав час здобувати освіту в гімназії, тринадцятирічний хлопець так засумував за рідною домівкою, що всю тугу вилив у своєму першому вірші «Сон».

Л. Глібов любив дітей. Якийсь час працював учителем історії і географії. Але хвороба серця і легень підірвала здоров'я Леоніда Івановича. Втративши зір, він продовжував писати під лінійку з лупою. Залишив Л. Глібов великий доробок: байки, віршовані загадки, казки, акровірші, жарти. Вони принесли йому славу, його шанують, люблять і знають не тільки в Україні, а й в усьому світі.

2. Відгадування загадок.

— А тепер давайте подивимось, з якими героями байки Л. Глібова ми зустрінемось зараз.

Відгадайте загадки.

- Швець — не швець, кравець — не кравець, тримає в роті щетинку, в руках ножиці. (*Рак*)
- Упіймав Івасик рибу,
Але витягати — мука,
Бо сердита і велика
На гачок зловилась... (*щука*).
- Мов знак запитання став,
Повільно озером поплив,
Умить піднявся — летить у небі
Ширококрилий, білий... (*лебідь*).
— Де ми можемо зустріти цих героїв? (*На озері, біля води*)

IV. Опрацювання байки Л. Глібова «Лебідь, Рак і Щука»

1. Робота над змістом ілюстрацій до байки.

— Розгляньте ілюстрацію на С. 120 (*якщо є можливість, то прикріплюємо великий малюнок на дошку*). Скільки героїв байки зображено? (3) Біля яких предметів вони трудяться?

2. Словникова робота.

Хура — віз.

Поклажа — невеликий багаж.

3. Бесіда про поведінки тварин, що є дійовими особами.

— Роздивіться, кого і як зобразив тут художник. Почнемо з Лебедя. (*Гарний білосніжний птах, який розпростер чудові крила, хоче злетіти вгору. Ремін-на упряж стримує його, не дає злетіти.*)

— Що ви можете сказати про особливості життя і поведінки лебедя? (*Цей красивий птах живе переважно на воді, може жити й на суші. Перелітний.*)

— Яким намальовано Рака? (*Величезний, вирячивши очі, повзе, «рачкує» назад, ніби хоче виплутатись з упряжі.*) Що ви знаєте про Рака? (*Тварина, яка живе у річках, чи ставках, любить чисту й прозору воду, замулені заглибини біля берегів, незвично пересувається з одного місця на друге — «задом наперед».*)

— Як зображено Щуку? (*Велика, темно-зелена, вся напружена, бо вона поспішає у воду, але її стримує упряж.*)

— Що ви знаєте про цю тварину? (*Це хижа риба, живиться дрібною рибою, часто малими каченятами, гусенятами, живе у глибоких річках, озерах по кілька десятків років, велика за розміром і масою.*)

— Чи є щось спільне у всіх цих персонажів? (*Усі вони різні за способом життя, зовнішніми й внутрішніми ознаками.*)

4. Слухання твору (виразне читання учителя).

— Ми детально розібралися у змісті ілюстрації. А тепер послухайте байку, де діють ці персонажі.

— Скажіть, що вам нагадує цей твір? (*Віршову казку*)

5. Робота над ідейним спрямуванням тексту.

1) Читання тексту самостійно.

— Що вирішили тварини?

2) Аналіз змісту з елементами вибіркового читання.

— Прочитайте, що вирішили зробити тварини. Чому їм не вдалося зрушити хуру?

Можливо, багаж був великим? (*Ні, на малюнку показано, що там неповні мішки, а в тексті про це сказано, що «невелика, бачся, штука...»*.) То в чому ж тоді справа? Прочитайте про це.

— Якими словами передано дії кожного персонажа? (*Лебідь рветься, Рак упирає, а Шука тягне.*)

— Чи могли діяти персонажі в одному напрямку? (*Ні*) Чому?

— Що ж тоді хотів підкреслити автор такою домовленістю? (*Причина невдачі криється у непогодженості дій. Тварини домовились «проставити хуру», але діяти спільно не зуміли.*)

— Як ви гадаєте, чи випадкові герої байки — птах, риба, рак? (*Ні, автор підібрав таких персонажів, що не могли порозумітися, бо були дуже різні.*)

— Який висновок робить автор? Прочитайте рядки про це.

— У чому ж причина того, що віз і досі там? (*Нерозуміння одне одного, відсутність погодженості дій.*) Як про це пише сам байкар? Прочитайте.

— Яке ставлення автора до такого підходу до справи? (*Він висміює цей підхід, засуджує.*) Прочитайте. (*«І діло, як на гріх, не діло — тільки сміх.»*)

— На що схожі ці слова? (*На прислів'я*) Чого вони нас вчать?

— Запам'ятайте цей вислів, користуйтеся ним при нагоді у своєму житті. Він допоможе вам влучно оцінити зміст роботи, її результати, коли немає погодженості між діями виконавців. Остерігайтесь бути учасниками таких дій.

6. Робота над вдосконаленням техніки читання.

1) Гра «Продовж речення».

Хтось з учнів зачитує перші слова з речення, а інші продовжують.

2) Читання «Незнайком».

3) Виразне читання байки.

V. Підсумок уроку

— З яким новим жанром познайомилися?

— Чим байка відрізняється від вірша?

— А казки?

VI. Домашнє завдання

УРОК 40. ПРАЦЯ ГОДУЄ, А ЛІНЬ МАРНУЄ

Матеріал до уроку: Л. Глібов «Коник-стрибунець».

Мета: продовжувати розширювати знання про байки, передавати в інтонації характери дійових осіб, оцінювати їхні вчинки, вчити порівнювати твори; виховувати в дітей допитливість, любов до праці.

Обладнання: портрет Л. Глібова, предметні малюнки, картки зі словами.

ХІД УРОКУ

I. Мовна розминка

— Послухайте групу слів і виділіть в ній «зайве» слово. А ті слова, що залишилися, назвіть одним узагальнюючим словом.

Комар, метелик, жук, горобець, мураха. (*Зайве — горобець; всі інші — комахи.*)

Зозуля, голуб, орел, соловейко, муха. (*Зайве — муха; всі інші — птахи.*)

Барвінок, фіалка, мак, береза, троянда. (*Зайве — береза; всі інші — квіти.*)

II. Розчитування

Гра «Чи є такий предмет?»

Діти отримують картки з групами слів, читають їх на одному мовному видиху. Тоді учні визначають, чи існують ті предмети або явища, які позначають ці слова.

Зразок картки

1. Куш, баж, мед, вім, лук, ніч, гач, сад.
2. Буря, нота, діту, птах, ірек, рюза.
3. Хлопці, цукада, квітка, оповивання.

III. Повідомлення теми і мети уроку

IV. Опрацювання байки Л. Глібова «Коник-стрибунець»

1. Підготовка до сприймання казки.

— Герої наступної байки, на відміну від попередньої, мають спільну ознаку — вони комахи. А які — дізнаєтесь, відгадавши загадки.

- Стрибає пружина —
Зелена в неї спина —
З трави на стеблину,
З гілки на стежину. (*Коник-стрибунець*)

- Тисяча тисяч бондарів
Роблять хату без дворів. (*Мурахи*)

— Чи доводилось вам бачити цих комах?

— Де живуть мурахи? Що ви знаєте про цих комах?

— Чи спостерігали за їхньою поведінкою?

— Коник-стрибунець живе на луках. З місця на місце пересувається, перелітаючи й стрибаючи. Живиться дрібними комахами й рослинами. Коники

утворюють звуки, потираючи нога об ногу. Якщо до них наблизитися, вони припиняють стрекотання, і знайти їх у траві майже неможливо.

2. Слухання байки. Перевірка первинного сприймання.

— Мураха і Коник-стрибунець є дійовими особами наступної байки Леоніда Глібова. Прочитайте її назву.

— Послухайте байку і скажіть, з яким проханням звернувся Коник до Мурахи.

— Хто був працюючим? А хто — безтурботним?

3. Словникова робота.

Вдатний	розкошував
співучий	розгулявся
проворний	співав
веселий	байдуже

— Якою частиною мови є слова першої колонки? А другої?

4. Повторне читання байки.

— Простежте, як і чому змінювалась поведінка Коника.

5. Аналіз змісту байки з елементами вибіркового читання.

— Яким був Коник? Прочитайте його опис. Яким було його життя влітку?

— Як змінилася його поведінка? Прочитайте.

— З чим це пов'язано? Прочитайте, що просив Коник Мурахи. Що відповів йому Мураха? Прочитайте ще раз мовчки слова, що на дошці (зі словникової роботи). Подумайте, які риси характеру Коника вони підкреслюють. (*Байдужість, безтурботність, лінощі*)

— Хто вам сподобався? А чию поведінку засуджуєте?

— Знайдіть слова, в яких передано головну думку байки. Що автор за суджує в ній? Від яких рис характеру застерігає нас?

6. Робота над виразністю читання байки.

— Знайдіть речення, в яких є звертання. Із якою інтонацією їх треба читати? («Дядьку, он зима біліє!»; «Порятуй, порадь, земляче...»; «... а тепер танцюй, небоже...»; «Обізнайся, небораче...»)

— Чи однаковим тоном ви будете їх читати? (*Перші два речення треба читати благальним, тремтячим голосом, а наступні — впевнено, повчальним тоном.*)

— Прочитайте питальні речення. Яким має бути темп і тон голосу?

— А як будете читати слова автора?

7. Читання байки за особами.

Діти діляться по троє і читають байку в групах.

8. Конкурс на виразне читання байки (2–3 групи).

— Хто з груп сподобався вам найбільше? Чим?

V. Підсумок уроку

— З яким новим жанром познайомилися?

— Які недоліки людського характеру засуджувались у байці?

УРОК 41. ЧУЖОМУ ЛИХОВІ НЕ СМІЙСЯ

Матеріал уроку: Л. Глібов «Чиж та голуб»; С. Руданський «Вовки».

Мета: продовжити знайомство учнів з особливостями байки; навчити виразно читати, розвивати способи й види читання байки, вчити передавати шляхом інтонації характери дійових персонажів; виховувати відчуття порядності, милосердя, співчуття.

Обладнання: малюнки із зображенням голуба, інших птахів.

ХІД УРОКУ

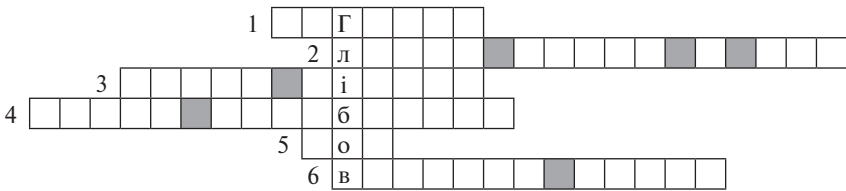
I. Актуалізація опорних знань учнів

1. Бесіда про особливості байки.

— Який розділ почали читати? Що таке байка? Хто найчастіше буває героями байки?

— З творчістю якого байкаря почали знайомитися? (Леоніда Івановича Глібова) Що він писав, крім байок, яких у його доробку було аж 107? (*Загадки й відгадки у віршованій формі, вірші, казки, акровірші*)

2. Розгадування кросворда.

1) До якого жанру можна віднести твори Л. Глібова «Котилась тарілочка», «Хто доня?», «Бачити — не бачить...»? (*Загадки*)

2) Прочитайте, з якої це байки.

Хі-в-н-нзн-х, хі-н — -с-д-ть н-н-м... («*Лебідь, Щука і Рак*»)

— Продовжте цей вислів. (*Та тільки хура й досі там.*)

3) Прочитайте слова і пригадайте, з якого вони вірша.

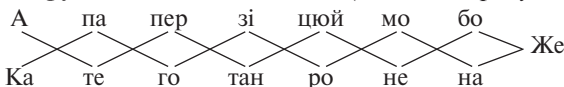
Снігур —> очко
Білогруд —> очко

Здоров —> еннуу
Страш —> еннуу

(«*Зимна пісенька*»)

4) Прочитайте таємничий запис, ідучи лініями, які з'єднують круги.

З якого твору Л. Глібова вони взяті? («*Коник-стрибунець*»)

5) Як називається перший вірш Л. Глібова? («*Сон*»)

6) В якому селі народився Л. Глібов? («*Великий Поділ*»)

3. Доповнення відомостей про автора.

— Свої твори для дітей Л. Глібов друкував у журналах «Дзвіночок» та «Зоря» під псевдонімом дідусь Кенор. Розповідають, що його батько купив собі колись такого великого кенора, що через нього сусіди прозвали Івана Назаровича по-вуличному «Кенар». Мабуть, про це і згадав Глібов, віддаючи до друку свого першого вірша для дітей.

II. Повідомлення теми й мети уроку

— А сьогодні ми продовжимо знайомство з байками дідуса Кенора — Л. І. Глібова. Почувши одного разу байку російського байкаря, наш поет переклав її українською мовою й назвав «Чиж та Голуб».

Бесіда про особливості птахів, які є героями байки.

— У цього птаха задня й верхня частина спини жовто-зелена, а нижня частина грудей — біла.

Він відрізняється відносно довгим, тонким дзьобом, гострими крилами на пальцях ніг. (*Чиж*)

— Це птах середньої величини, з невеликою головою, короткою шиєю, дзьоб короткий з невеличким гачечком, короткі ноги закінчуються чотирма пальцями з короткими загнутими кігтями. Ці птахи мають оперення білого, сірого, коричневого кольору. (*Голуб*)

III. Робота над текстом байки

1. Слухання байки (виразно читає учитель, або звучить запис).

— Чи сподобалась вам байка? Чи є ще дійові особи, крім Чижика і Голуба?

2. Словникова робота.

Сильці	гульк
піддурили	лихові
проворненький	молоденький

— Прочитайте, що таке сильце.

— Доберіть слова, близькі за значенням до слів піддурили (обманули, перехитрили), *гульк* (раптово, несподівано), *лихо* (біда).

3. Повторне читання байки мовчки.

— Коли й де відбулися події?

4. Розкриття ідейної спрямованості тексту.

— Яким був Чижик? Що з ним трапилось? Як він на це зреагував? Прочитайте. А чому Чижик потрапив у сильце? (*Бо був дуже неуважний.*)

— Які почуття переживав він в цей час? (*Це для нього було несподіванкою, тому він дуже злякався і роззубився.*)

— Хто бачив ці муки Чижика? (*Голуб, напевне, давно спостерігав за муками бідного Чижика, а потім наблизився до нього, згорда поглядав і сміявся.*)

— Прочитайте, у яких словах виявляється самовпевненість, безсердечність Голуба. (*«А що понавсь? От тобі й на! Вже певно голова дурна...»*)

— Прочитайте слова Голуба, де він хвастається, виставляє себе, свій розум. Передайте інтонацією його зарозумілість, чванливість. (*«Не бійсь, мене б не піддурили...»*)

— Які почуття викликає у вас поведінка Голуба? Як ви гадаєте, що трапилося із Чижиком? (*Голуб так захопився вихваланням самого себе й висміюванням Чижика, що навіть не бачив, що діється навколо.*)

— Кого з птахів автор жаліє? Доведіть рядками твору.

— В яких рядках виражена основна думка твору? Який рядок звучить, як прислів'я? («*Чужому лихові не смійся*»)

— Як ви думаєте, ці слова стосуються птахів, чи автор мав на увазі когось іншого?

— Які риси людського характеру засуджує поет? (*Байдужість, зарозумілість, пихатість, безсердечність, самовпевненість, хвалькуватість.*)

5. Вправи на вдосконалення техніки читання.

1) Читання «луною» за вчителем.

2) Гра «Доберіть рими».

6. Виразне читання байки за особами.

IV. Підсумок уроку

1. Бесіда.

— Які особливі прикмети має байка?

— Чим вона схожа на казку?

— Чим завжди закінчується байка?

— Прочитані нами байки були написані понад сто років тому. Чому ми й досі читаємо їх з інтересом?

2. Складіть народні прислів'я. З якими байками Л. Глібова вони схожі за змістом?

Тяжко тому жить,...

а незгода руйнує.

Згода дім буде,...

щоб тобі не було того.

Не смійся з другого,...

хто не хоче робить.

V. Домашнє завдання

Самостійно прочитайте байку С. Руданського «Вовки».

УРОК 42. «ЗИМА-КРАСУНЯ, БІЛА ЧАРІВНИЦЯ! В НІЙ СТІЛЬКИ ДИВА-ДИВНОГО Й КРАСИ!»

Матеріал до уроку: А. Бабенко «Прийшла зима біловолоса...», Д. Черденченко «Новий рік», В. Моруга «Нічка-новорічка»; І. Жиленко «Здійсниться все».

Мета: формувати уявлення про характерні ознаки зими, вдосконалювати навички виразного читання поетичних творів, збагачувати словниковий запас учнів, учити відчувати естетичні почуття у дітей.

Обладнання: ілюстрації із зображенням картин зими, картки для розширення поля читання, картки зі словами.

ХІД УРОКУ

І. Підготовка до вивчення нового матеріалу

1. Розповідь учителем казки. Відгадування загадки.

— Послухайте казку, яку приніс ранковий вітерець.

За синіми морями, за високими горами, в густому лісі на узліссі стоїть хатинка. А ліс цей незвичайний. У ньому і птахи, і звірі, і навіть дерева розмовляють. Ось і розповіли вони, що живе в цій хатинці старий, але дуже мудрий дідусь. Є в нього чарівна палиця. Стукне він нею об землю — й дива творяться: то сніг іде, то квіти розпускаються, то яблука достигають. А звати того дідуся Рік. Є у нього чотири доньки. Та такі гарні, що й очей не можна відірвати: добрі, швидкі, ласкаві, але між собою не схожі. Найменша вітає журавлів, пробуджує поля, небеса, струмки, завітчує гаї, це — Весна.

Добра і весела, завжди з квітами і ягодами — це щедра Літо.

Золотокоса красуня, в золотому намисті, що без пензля і без барвів скрізь малює золотом листя, це — Осінь.

Відгадайте загадку і скажіть, як звали найстаршу Рокову доньку.

Чудо-сани прилетіли,
Скакуни в тих саннях білі.
В саннях тих сидить цариця —
Білокоса, білолиця.
Рукавом махає,
Сріблом все вкриває. (Зима)

— Які слова допомогли відгадати загадку?

2. Читання анаграм.

— Які з поданих слів «зайві»? Чому?

Ісечнь	(січень)
юлийт	(лютий)
еберзень	(березень)
другень	(грудень)
гісн	(сніг)
ти вік	(квіти)
розом	(мороз)
тімельаз	(заметіль)

3. Гра «Доповни речення».

— Багато ознак у красуні-зими! Світить, але не гріє... (сонечко).

Падає білий, лапатий... (сніг). Водойми вкриті... (кригою). На деревах... (іній).

Небо часто вкрите важкими сірими... (хмарами).

4. Складання деформованих речень.

— Зима заморозила речення, вони розірвалися. Складіть і прочитайте їх.

-біла — -зима — -чарівниця! — -красуня-
-краси! — -стільки — -В — -дыва-дывного — -ній -й-
(Зима-красуня, біла чарівниця! В ній стільки дыва-дывного й краси!)

II. Повідомлення теми й мети

(На дошці — ілюстрації із зображеннями зимової природи.)

— І справді зима — красуня. Скільки гарного навкруги. Блискучі бурюльки, ажурні сніжинки!

Чарівна казка зими приваблює, хвилює, бентежить. Обмерзлі дерева й кучугури перетворюються на чудернацькі скульптурні композиції. Вигадливі морозні малюнки вражають своєю витонченістю! Холодна зимова краса наче застигла у нерухомості.

А скільки див може статися у тихі зимові вечори й ночі, скільки чарівних свят несе зима!

Отже, діти, вирушаймо у світ зимової краси і зимових див.

III. Опрацювання вірша А. Бобенка «Прийшла зима біловолоса»

1. Виразне читання вірша учителем.

— Постарайтесь запам'ятати, де вже побувала зима біловолоса.

2. Словникова робота. Робота у парі за картками «Подолайте снігові словникові кучугури».

сон	це	лі	том
дрі	ма	зи	мА
ста	ла	ков	дра
сві	том	оче	рет
сльо	зою	поне	волі

3. Повторне читання вірша учнями (мовчки).

— Що у вірші казкове, а що відбувається насправді?

4. Аналіз вірша й вибіркове читання.

— Як автор змальовує поле, село, сонце, річку, небо?

— Чому сонце не таке, як влітку?

— Чому дерева не шумлять?

— Прочитайте вирази, вжиті в переносному значенні. Що автор хотів передати кожним із них?

— Як ви розумієте вираз «зачарувала все зима»?

— Що з описаного у вірші можна побачити? Чи можна щось почути? (*Ні, бо все заснуло, замовкло, не шелестить.*)

5. Вправи на розвиток швидкості читання.

Гра «Хто швидше?».

Знайдіть у вірші, які прикметники використав поет для опису зими, снігу, полотна, неба, сонця, ковдри, очерету.

— Знайти у вірші, які дії виконували зима, село, небо, сонце, річка, верболіз, тополі.

6. Читання строф вірша, придумування уявних малюнків.

IV. Опрацювання вірша Л. Чердиченка «Новий рік»

1. Відгадування загадки.

У міста і села
Прийшла зима весела.
Всі танцюють круг ялинки,
Не звести розвагам лік.
Незабаром яке свято?
Відгадайте!... (*Новий рік*).

2. Слухання вірша. Перевірка первинного сприймання.

3. Читання вірша мовчки.

4. Робота над змістом вірша.

5. Різновиди читання.

1) Читання «буксиром» (у парі з сусідом по парті).

2) Читання за особами.

6. Виразне читання вірша.

V. Опрацювання вірша І. Жиленко «Нічка-новорічка»

1. Читання вірша «ланцюжком».

2. Аналіз змісту вірша.

VI. Опрацювання вірша І. Жиленко «Здійсниться все»

1. Читання вірша вчителем.

2. Словникова робота.

3. Виразне читання вірша.

VII. Підсумок уроку

II СЕМЕСТР

УРОК 1–2. ДИВЛЮСЬ Я НА СВІТ, І ВСЕ МЕНЕ ДИВУЄ!

Матеріал до уроку: О. Кобець «Хотів би я знати...»; В. Сухомлинський «Горобчик і Вогонь».

Мета: ознайомити учнів із другою частиною читанки; розвивати в учнів пізнавальні інтереси, бажання більше знати, формувати уміння зіставляти свої почуття із почуттям літературних героїв; сприяти розвитку спостережливості й допитливості.

Обладнання: індивідуальні картки-«промінці» для розчитування.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

У ч и т е л ь

Любі хлопчики й дівчатка!
Який же дивний світ чарівний!
Цей світ — як казка, як безмежне диво!
Захоплює, дивує, кличе ввись.
Життя дароване людині
Для того, щоб міцнити і рости,
Пізнати світ і полюбити,
Для нього жити і творити.
А світ нас всіх, як мати, пригорне.
Лиш серденько відкрий до світла ти.
Хай сонечко в душі у вас засяє.
Добро хай зло перемагає,
А мудра книга нехай усіх навчає!

— Дорогі діти, наша читанка знову відкриває перед нами все нові й нові сторінки-стежинки, які ведуть нас до пізнання цього чарівного світу. А щоб впевнено ними ступати, ми повинні гарно читати.

II. Вправи на удосконалення техніки читання

1. Гімнастика для очей.

Вправа «Чарівні промінці»

Учні працюють з індивідуальними складовими таблицями. На променях записані склади, діти швидко їх читають у такій послідовності: один склад зверху — другий знизу. Аналогічно продовжують читати склади на інших променях.

Різ нев жди ті ву зба
зас тло ють гіч ичк
гол еме ати уни зор
осте таб ежн баг жна

2. Інтонування різних за метою висловлювання речень.

Чуєш: як гарно співає пташина?
 Скоро народиться день.
 Чуєш, проміннячко лине
 І всім промовля: «Добрий день!»

- А що ж нам принесе новий день?
- Яким він буде?
- Чи буде світити сонце?
- Травичка рости?
- Пташина співати і світ звеселяти?
- Чи буде все чарівним, загадковим?
- Ці загадкові хвилинки породжують питання у дитинки.

А відповідь — на сторінках книжок.

Для допитливих, хороших діточок.

Книги зберігають для людства чарівний світ добра й краси, вони можуть відкрити великі таємниці, окрилити мрію.

Вони — найцінніший скарб народу, яким користуються всі — і дорослі, і малі. Та тільки той отримує ці багатства, хто прагне збагатити свій духовний світ. І тільки той отримує відповідь на запитання, хто шукає, цікавиться. Бо хто стукає, перед тим і відкриваються всі двері таємниць. Ось і наша мудра читанка відкриває нам новий розділ — «Сторінки для допитливих».

III. Опрацювання вірша О. Кобець «Хотів би я знати...»

1. Читання твору вчителем.

— Послухайте чудовий вірш Олекси Кобеця й скажіть, про що хотів дізнатися його головний герой.

2. Словникова робота. «Цікаві піраміди».

Рано	дихають	світ
зірка	лелека	життя
долина	знати	серцем
голубка	мріє	пізнати

3. Повторне читання вірша мовчки.

Читаючи, учні уявляють собі картини, які цікавили хлопчика.

4. Аналіз змісту прочитаного.

- Що хотів знати хлопчик?
- Яким би ви назвали цього хлопчика?
- Чому він так хоче пізнати таємниці рослинного світу, дізнатись про життя птахів, риб і про все, що відбувається у неживій природі?

5. Вправи на розвиток техніки читання.

1) Гра «Підбери словечко».

До слів лівої колонки підберіть за змістом твору слова у правій колонці.

Небо	шепоче
синичка	говорить
голубка	дихають
гори	воркоче
риба	співає
струмочок	зоріє

2) Доберіть слова, близькі за значенням до слів пізнати (вивчити, дізнатись), незбагнений (таємничий), бентежна (схвильована, стурбована), табуниться (збирається, групується).

3) Гра «Відшукай і дієслова лиш зачитай».

6. Розвиток зв'язного мовлення. Поетична хвилинка.

— А чи існують у світі такі явища, які цікавлять і вас?

— Про які таємниці ви б хотіли довідатись?

— Спробуйте про це розказати. Продовжте початок першого рядка «Хотів би я знати...» своїми власними думками.

IV. Опрацювання казки В. Сухомлинського «Горобчик і Вогонь»

1. Відгадайте загадку.

Бідвий хлопчик в сірій сорочині
По дворах стрибає, крихти підбирає. (*Горобець*)

— Так, саме про горобчика будемо ми з вами говорити. Про те, яким допитливим він був, що саме його цікавило. Але, чи на всі запитання він знайшов відповідь, ми дізнаємося тільки тоді, коли прочитаємо казку В. Сухомлинського «Горобчик і Вогонь».

2. Самостійне читання казки.

1) Аналіз змісту з елементами вибіркового читання.

— Що дозволила мама своєму синочку?

— Що побачив горобчик у небі?

— Чи дізнався горобчик, що таке Вогонь? Що допомогло йому зрозуміти, що таке Вогонь?

— Чому мама Горобчиха не стримала свого синка?

2) Творча робота.

— Які малюнки до казки намалювали б ви?

— Давайте на хвилинку станемо письменниками, як би ви продовжили цю казку?

3. Читання казки за особами.

V. Підсумок уроку

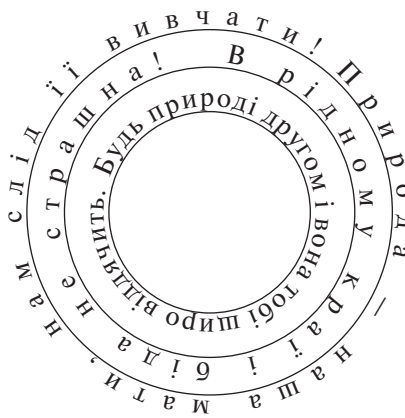
У ч и т е л ь

Яка земля! Чарівна, пречудова!
Вона нам — мати. Ми — її дитя!
Але, щоб краще її нам пізнати,
Потрібні вміння і знання.

Гра «Чудо-земля»

Прочитайте прислів'я та влучні вислови (від центра кола).

Поясніть, як їх розумієте.

УРОК 3. КАТРУСЯ І ЮРЧИК — ДОПИТЛИВІ Й СПОСТЕРЕЖЛИВІ ДІТИ

Матеріал до уроку: І. Сенченко «Пастух рогатий».

Мета: формувати уміння добирати епізоди твору для підтвердження власних думок; збагачувати активний і пасивний словник учнів; виховувати у дітей спостережливість, творчу думку; вчити знаходити описи, роздуми, аналізувати, зіставляти їх.

Обладнання: картки для читання.

ХІД УРОКУ

І. Організація класу. Створення емоційного настрою

— Любі дітки!

Для чого ми прийшли в цей світ? (Відповіді дітей.)

— Так, ми прийшли на білий світ, щоб жити. Щоб дарувати радість і красу. Учїться дивувати і любити! І ви пізнаєте та розгадаєте таємницю світу, вічно живу.

ІІ. Вправи на вдосконалення читацьких навичок

1. Учитель

А ось сніжинки-намістинки
Чудові, загадкові новини несуть,
Що ходить лісом казка
У білім козушку,
І забіліла стежечка
Від білого сніжку.
Після заквітло інеєм,

І заіскрився хід...
 Ходила казка в білому —
 Лишала білий слід.

— Що ж за слід лишала казочка? Давайте почитаємо.

Інсг, озмро, ілд, холаві, мезати.

— Хто ж міг лишити такі сліди? (*Зима*)

Що про зиму сказати? Не знаю,
 Може, те, що вона крижана,
 Може, те, що красива буває,
 Кажуть, іноді аж чарівна.

— А що ви можете сказати про зиму?

2. Гра «Чарівні прикметники»

Підберіть найбільше слів-прикметників до іменника зима.

— І справді, зима-чаклунка, біла чарівниця. Це казка незбагненна й жива. Ви подивіться навкруг, діти. Погляньте у вікно. Там хмаринки нависли. Сніжинки із неба летять.

Тільки спостережливим і допитливим природа відкриває усю благодать.

Давайте простежимо, які таємниці відкрила природа діткам в оповіданні Івана Сенченка «Пастух рогатий».

III. Опрацювання оповідання І. Сенченка

1. Робота над заголовком.

— Чи є щось загадковим і цікавим у назві твору?

— Чи можете ви одразу сказати, про кого йтиметься?

Словникова робота.

— Сніжинки спробують нам знову стати у пригоді.

Сніжинки працюють без зупинки. Землю треба побілити, а діток — швидко читати навчити.

2. Гра «Заметіль».

— У вихорі сніжинок прочитайте найбільше слів.

Са	зо	ки	чки
рі	но	не	
бо	жок	рох	
мі	го	сяць	ру

3. Слова пірамідок прочитати спочатку повільно, а потім — скоромовкою.

Сніг	небо	руки
мороз	зірки	ріжок
місяць	почало	овечок
пекучий	молодий	загадка

4. Самостійне читання оповідання. Відтворення змісту прочитаного.

- Коли і де зустрілись діти?
- Що так зацікавило Катрусю?
- Яку загадку загадала дівчинка?
- Що допомогло дітям розгадати загадки?

5. Вибіркове читання.

- Зачитайте загадку, яку загадала Катруся, а потім загадку Юрчика.

6. Вправи на розвиток читацьких навичок.

1) Гра «Театр».

Зачитайте діалог з тексту та оживіть його (використовуючи міміку та жести).

2) Творча робота.

За допомогою поданих слів скласти загадки про зиму.

Скатертина, накрила;

малює, вишиває;

білий, прозорий;

не горить, не тоне.

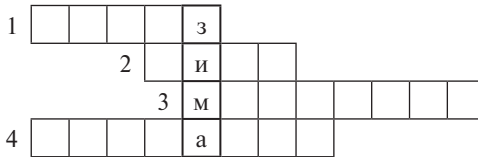
IV. Підсумок уроку

— Чи сподобались вам головні герої оповідання?

— Що нового ви відкрили для себе?

— Яка риса характеру діток вам до вподоби?

— А зима-чарівниця приготувала для вас кросворд.

1. Хто сам не біжить, а стояти не велить? (*Мороз*)

2. Дві білі смужки на снігу

Залишають на бігу.

Я лечу від них стрілою,

А вони слідом за мною. (*Лижі*)

3. І танцює, і кружляє,

Землю снігом покриває,

Ніби ковдра стелиться.

Звісно, це... (*метелиця*).

4. Срібна зірка біла-біла,

На долоню теплу сіла.

А як сіла, то й розтала —

Голуба водиця стала! (*Сніжинка*)

УРОК 4. ДІД МОРОЗ ХОДИТЬ ПО ПЛАНЕТИ

Матеріал уроку: А. Коваль «Скільки років Діду Морозу».

Мета: удосконалювати дослідницькі уміння третьокласників; формувати інтерес до слова, його походження; сприяти засвоєнню нових знань, інтересу до знань; розвивати інтерес до народних свят і звичаїв.

Обладнання: картки для читання, малюнки із зображенням Діда Мороза.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

У ч и т е л ь

Знову чарівний дзвінок
Закликав до книжки нас,
Щоб учились всі завзято
Й розумнішали весь час!
Щоб кожен день був веселим святом.

— А чи є серед нас дітки, які не люблять свят? Які свята відзначає наш український народ?

— А чи можна не любити новорічне свято? Хто поспішає на новорічне свято?

— Змалечку й до похилого віку всі чекають на нього, зустрічають у кожному куточку земної кулі.

До всіх через гори і долини
Поспішав він до ялинки.
І зробив чималий крок.
Хто ж він, дітки? (*Дід Мороз*)

— Дітям цікаво: невже Дід Мороз встигає у кожную домівку, в кожную країну? Але це саме так.

Спорожнять Діди Морози свої мішки, вивчать напам'ять всіма мовами різноманітні вірші та пісеньки про ялинку і повертаються додому. Там вони співають одне одному дитячі пісеньки, читають вірші та з нетерпінням знову чекають Нового року, нових новорічних пригод.

Отакий казковий дід.
Його знає цілий світ!
Але скільки йому літ,
Не довідався ніхто,
Бо було це так давно.
Він повсюди друзів має,
В кожную хату завітає.
Завітав він і до нас:
Ось торбинка — просто клас!

— А в торбинці слова, щоб читала дівчора.

II. Вправи на розвиток читацьких навичок

1. Швидке читання слів (картки — «блискавки»).

Після слова «мороз» — читаймо голосно й швидко, а після слова «тепло» — закриваємо очі й повторюємо слово, що прочитали пошепки. В кінці назвіть всі слова, які читали з картки.

Зима, метелиця, сніговик, рік, подарунок, ліс.

— Доберіть прикметники до цих слів.

2. Прочитайте скоромовку повільно, швидко.

Зима морозяна на дворі,
Замети білі на землі.
Зоріють в небі ясні зорі,
Стрибають зайчики малі.

3. Гра «Скік-поскік».

Читай чітко, швидко без запинок!

Рис	приз
сук	стук
мак	смак
голос	колос
зуби	губи
май	маски
біб	дід

Він старий, із бородою,
Приїжджає лиш зимою,
Подарунки нам везе.
Всі його ми добре знаєм,
Дідусем Морозом величаєм.

III. Повідомлення теми і мети уроку

— Чи всі дітки світу величають його так?

— Чи всі добре знають про нього?

— На ці запитання ми зможемо дати відповідь, прочитавши оповідання Алли Коваль «Скільки років Діду Морозу».

IV. Робота над оповіданням

1. Слухання тексту.

— Чи сподобалось вам оповідання?

— Що саме сподобалось? А що для вас було новим і несподіваним?

2. Самостійне читання твору учнями і робота над текстом.

— Прочитайте рядки, де розповідається про подарунок.

— Де живе в дитячій уяві Дід Мороз?

— Як називають братів Діда Мороза?

3. Словникова робота (колонки слів).

4. Читання тексту за логічно закінченими частинками.

1-у частину діти читають мовчки.

— Прочитайте рядки, в яких сказано про те, як утворилося ім'я Дід Мороз.

- 1) Читання «ланцюжком» II абзацу.
 - Чим був подарунок для людей?
 - Чому, на вашу думку, ми й зараз його дотримуємося?
- 2) Читання II абзацу «буксиром».
- 3) Самостійне читання до кінця.
 - Як називають Діда Мороза у різних країнах?
 - Де живе Дід Мороз?

5. Вправи на розвиток швидкості читання.

Гра «Знайди пару»

Поєднай слова лівої і правої колонок парами за змістом.

Санта Клаус	у Чехії
Баббо Натале	у Колумбії
Пер Ноель	у Бразилії
Папа Паскуале	у Німеччині
Пай Натас	у Америці
Мікулас	у Франції
Мікулаш	в Італії

Гра «День, ніч».

6. Розвиток зв'язного мовлення.

— Ми знаємо, що Дід Мороз виконує усі бажання.

З яким би бажанням ви звернулись у листі до Діда Мороза? (Словесне малювання.)

V. Підсумок уроку

— Що найбільше вам сподобалось?

— Що б ще ви хотіли дізнатися про Діда Мороза?

УРОК 5. СЛОВО МАЄ КОЛІР

Матеріал до уроку: Є. Гуцало «Якого кольору слова».

Мета: вчити дітей мислити нестандартно, розвивати інтерес до навколишнього життя, знаходити рішення поставлених проблем; стимулювати дітей висловлювати свої власні ідеї, формувати бережливе ставлення до слова; розвивати інтерес до етимології слів.

Обладнання: картки зі словами.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

У ч и т е л ь

Добрий день вам, любі діти!
 Як нам з вами не радіти?
 Можем з вами гомоніти,
 Слово до слова —
 Звучить рідна мова.

II. Вправи на вдосконалення читацьких навичок

1. Виразне читання вірша.

У нашій рідній мові
Чарівні є слова.
Слова ці всім відомі,
Бо сила в них жива.

2. Робота над скоромовкою.

(Читайте повільно, швидко, ще швидше.)

Скоро, скоро мовить Санька
Скоромовки-спотиканки,
Слово в слово ловко
Скоро мовить скоромовки.
Є слова в нас добрі й милі.
Є пекучі, як вогонь.
Від одних душа співає,
А від інших серце плаче.
Але мова в нас чудова —
Не пропустить злого слова.

3. Гра «Заборона».

На одному диханні мовчки прочитайте всі слова, записані на картках.
А потім вголос прочитайте лише теплі, спокійні слова.

Чудово	злість
травиночка	добро
рідненька	війна
самотність	радість
матуся	щастя
смерть	душевність
любов	сміх
зздрість	ненависть

— Яким словам ми скажемо ні?

III. Повідомлення теми і мети уроку

— Від гарних слів і настроїв гарний, бадьорий! Навіть хочеться співати!
А чи завжди ми прислухаємось до слів? І не тільки чуємо, але й пізнаємо
їх серед різнобарвного царства кольорів? Велика майстерність — чути сло-
во, бачити його і вміло ним володіти.

Це хвилює і письменника Євгена Гуцала, який написав оповідання «Яко-
го кольору слова».

IV. Робота над оповіданням

1. Читання тексту вчителем.

(Вчитель й учні біля вікна. Діти дивляться у далечінь, а вчитель тихо-тихо чи-
тає оповідання.)

— Як ви почували себе під час читання цього тексту?

— Що вас зацікавило?

— У яких кольорах автор бачив навколишній світ?

2. Словникова робота.

Гра «Хто швидше?».

Швидко читай і запам'ятовуй якнайбільшу кількість слів.

Чисте	усмішка	знають
усміхнене	плаття	дозрівають
найдужче	кольори	танути
сине	вареники	уявити
зелене	мерехтіння	посиніла
рясніше	пролісок	припустити
золотисте	віск	вподобав

— Пояснить значення слів:

смарагдове — зелене;

жалоба — сум, туга;

силкуватися — намагатися.

3. Читання тексту учнями вголос «ланцюжком».

4. Вибіркове читання.

— Прочитайте, як автор описує небо.

— Які слова уявляються автору синіми?

— Якого кольору слово «осінь»? Чому?

— Якого кольору «зозуля», «пролісок», «ворона»?

— Чому для автора слова «рідна мама» — мов усі кольори, разом узяті?

— Який абзац прочитаєте як роздум-міркування?

5. Творча робота.

— В яких кольорах ви бачите свій чарівний світ? Відшукайте у своєму серці найкращі кольорові слова і спробуйте за допомогою цих кольорів намалювати його.

V. Підсумок уроку

— Дорогі діти! Зростаєте спостережливими та допитливими. Бо тільки той, хто вміє вдивлятися, може побачити чарівне й незвичайне.

Відкривайте свої серця для краси і добра. Будьте щирими і мудрими. Будьте уважними до слова. Бо слово... буденність і значущість; простота і тайна; звичайність і магія; і це все вміщується у ньому.

Слово одне, а бач, що воно може. Але людина придумала слова не для зла, не для нападу, а для добра. Шануйте й бережіть добре слово!

УРОК 6. СКІЛЬКИ РІК В УКРАЇНІ

Матеріал уроку: В. Лучук «Скільки рік в Україні».

Мета: розширити та доповнити знання дітей про Україну; удосконалювати навички читання віршових творів; збагачувати мовлення учнів словами-назвами річок, розвивати пам'ять.

Обладнання: картки зі словами.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу. Створення емоційного настрою**1. Вступне слово вчителя.**

У ч и т е л ь

Веселі та грайливі,
 Допитливі й сміливі
 Зустріли день новий.
 Тож хай іскриться сонце,
 Проміннячко всім шле
 І любих рідних діток
 До знань вперед веде.
 Завдання, ігри пропонує —
 Хай кожен з вас читає, не нудьгує!

— Отож часу не гаймо і прислів'я прочитаймо.

- Вік живи — вік учись.

— І в народі здавна кажуть: «Пташка красна своїм пір'ям, а людина — своїм знанням». Тому ми з вами маємо прислухатись до мудрих слів нашого прекрасного народу й озброюватися міцними знаннями. Бо тільки розумна людина вміє розумно мислити та діяти, вміє по-справжньому любити свій рідний край.

2. Виразне читання вірша.

Всією душею, всім своїм серденьком
 Люблю тебе, рідний край, земелька рідненька.
 І вас люблю, гори, ліси та гайочки.
 І вас, ріки повноводні, маленькі струмочки,
 Бо в тих ріках і струмочках, в чистій тій водиці,
 Бачу тебе, рідний краю, дорога землице!

3. Гра «Міркуй, складай і читай».

Скласти назви міст з кожної пари слів, переставляючи склади і літери.

Їв — Микола

де — Оса

не — Рів

мир — Жито

II. Мотивація навчальної діяльності

— Найрідніша і найкраща наша земля-матінка! Рідна Україна — ніби дівчина у пишному вінку. А скільки різнобарвних стрічок вплетено у віночок! Сині стрічечки в'ються по всій Україні.

Сині стрічечки — це ріки України. Великі й малі, бурхливі та спокійні. Скільки ж вас в Україні?

— Ви знаєте діти, скільки річок в Україні? (*Відповіді дітей.*)

— Ви так багато знаєте назв річок! Але це ще не всі. Володимир Лучук взявся поетичним пером рахувати ріки. Давайте разом почитаємо й порахуємо, скільки річок названо у вірші.

III. Опрацювання вірша В. Лучука «Скільки рік в Україні»

1. Слухання вірша.

Учитель читає тихо, виразно, в повільному темпі.

— Назви яких річок ви ще не знали?

2. Читання колонок слів.

Спочатку учні читають слова повільно, а потім пришвидшують темп.

Тиса	Лосториця
Прут	Черемош
Стрий	Дністер
Уж	Донець
Десна	Дніпро
Буг	Прип'ять

— Давайте спробуємо знайти річки на карті України.

3. Вправи на розвиток техніки читання.

1) Аналіз змісту з елементами вибіркового читання.

— Прочитайте про карпатські ріки.

— Над якою рікою зростає місто Ужгород?

— Про які ознаки річок згадано у вірші?

2) Діти читають з дошки слова в лівій колонці і добирають до них дієслова з правої колонки.

Тиса	біжить
Донець	впадає
Стрий	котиться
Прут	іскряться
Черемош	мчить
Дніпро	ринуть

3) Гра «Плутанка».

Квітнуть на городі раки,
Живуть у нашій річці маки.
Зроблю я гарний букет з раків,
У річці наловлю великих маків.

4. Творча робота.

ЛИСТИ-ПОБАЖАННЯ

Стою на місточку,
Кидаю у річку кленові листочки,
Не просто листи, а листи-побажання —
Найкращі і щирі вітання
Усій українській родині.

— Який лист-побажання ви б склали для українців?

— Уявіть, що кожен з вас — маленька річка, ви мандруєте до великої ріки, до морів. Розкажіть про свою подорож.

5. Відгадування загадки.

Попри Київ, попід гори
 У далеке Ч... море
 Котиться ріка
 То повільна, то прудка,
 І могутня, і широка.
 І глибока,
 Із усіх щонайгарніша,
 Серцю завжди наймиліша...
 Відзивається Петро:
 — Ця ріка — то наш... (*Дніпро*).

IV. Підсумок уроку

- Скільки українських річок згадано у вірші В. Лучука?
- Що нового ви дізналися на уроці?
- Чи вдалося нам усім разом із поетом назвати всі ріки?
- Україна багата своїми річками, їх налічується 73 тисячі!
 Джерела й струмочки, й річки невеличкі
 Водою повнять океани і річки.
 Любов до України, матері і слова
 Віками живить нашу рідну мову!

УРОК 7. ЯКИЙ ЧУДОВИЙ ТА ЗАГАДКОВИЙ ТВАРИННИЙ СВІТ

Матеріал до уроку: В. Бондаренко «Як розмовляють тварини».

Мета: сприяти розвитку пізнавального інтересу третьокласників; розвивати уміння орієнтуватися в тексті, сприяти вихованню любові до живо-го світу природи.

Обладнання: малюнки із зображенням тварин, картки зі словами.

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент**

У ч и т е л ь. Знову мудра читанка запрошує на цікавий урок і вітає радіс-но усіх третьокласників!

Але, щоб радісним був ранок,
 Щоб купався у росі світанок,
 Треба, щоб в жару й морози
 Пам'ятали ви про розум.
 Щоб природу не губили,
 Щоб ромашку посадили,
 Річку чистою зробили,
 Свої сили відновили.
 Мудрували, відкривали,
 Добро завжди творили.

II. Вправи на підвищення швидкості читання і розвиток мислення

1. Робота з деформованим текстом.

ЛьСкіки воцігока кривідетьсяява муто, отх ємів, стеспогарігі, дипрिति-сявля.

2. Продовжте приказки. Поясніть, в яких ситуаціях їх влучно вживати.

Голодний як... (*вовк*).

Хитрий як... (*лис*).

Упертий як... (*осел*).

Полохливий як.. (*зайчик*).

Хоробрий як... (*лев*).

Слизький як... (*в'юн*).

3. Прочитайте слова: *хипта, різві, махико, бири*.

4. Гра «Незвичайний поїзд».

У кожний вагон «посадіть» слова-пасажири.

У перший вагон — слова, що означають назви птахів.

У другий вагон — слова, що є назвами риб.

У третій вагон — слова, що означають назви звірів.

У четвертий вагон — слова, що є назвами комах.

На дошці чи на табличці записані слова.

Вовк, кит, голуб, їжак, олень, лящ, синиця, коза, оса, сом, кішка, муха, хом'як, вуж, корова, півень, тюлень, ведмідь.

— Як узагальнюючим словом можна назвати всі утворені слова? (*Тварини*)

— Мабуть, не знайдеться у світі такої людини, яка б не любила природу. Одні милуються барвами осіннього лісу, інші — красою квітів, дехто прислухається до голосів весняного лісу. Любити природу — це означає вивчати її, спостерігати й знати.

Словникова робота.

Настороженість, передбачити, наслідувати, розпізнавати, миролюбна, територія, небезпека, запах, змалечку, сварка, чужаки, загроза, сигнал, вид.

Гуси, гуси! Ген з-за гаю

Вовк голодний виглядає.

Голосно не гелготіть!

Всі гуртом додому йдіть.

III. Мотивація навчальної діяльності

— Цікавий тваринний світ! А чи доводилось вам спостерігати за тваринами?

Що цікавого ви помітили? А чи вдалося вам підслухати їхню розмову?

— А може, вони й не розмовляють між собою?

— Усі наші сумніви розвіються після того, як ми з вами познайомимось з твором Володимира Бондаренка «Як розмовляють тварини?».

IV. Робота над змістом твору В. Бондаренка «Як розмовляють тварини?»

1. Читання учнями тексту ланцюжком уголос.
 - Про кого йдеться мова?
 - Що передають голоси різних тварин?
2. Самостійне читання тексту мовчки з подальшим тестуванням.

Тестування

- 1) Тварини спілкувалися за допомогою:
 - а) друзів, голосу, вітру;
 - б) запахів, рухів тіла, голосу;
 - в) звуків.
- 2) Сила і чистота залежить од:
 - а) стану тварин;
 - б) погоди;
 - в) людей.
- 3) Подаючи звуковий сигнал, білка:
 - а) скрекоче;
 - б) стрибає;
 - в) пищить.
- 4) Більшість тварин розуміють:
 - а) тільки голоси свого виду;
 - б) інших видів;
 - в) усіх тварин.
- 5) Вовки розуміють голос:
 - а) сойки;
 - б) кота;
 - в) ворони.
- 6) Які птахи здатні наслідувати голоси інших тварин? Назвіть їх.

3. Аналіз змісту твору.

- За допомогою чого спілкувалися тварини?
- Які вигуки переважають у тваринній мові?
- Як тварини повідомляють одне одного про небезпеку?

4. Вправи на розвиток швидкості читання.

Гра «Добери дієслово»

— Прочитайте слова у лівій колонці і доберіть дієслова із правої колонки.

З'єднайте їх так, щоб утворені слова відповідали змісту тексту.

Білка — форкає;

бобер — хрокає;

олені — стукотять;

кабан — ляпає;

лось — б'є ногами;

зайці — скреготять.

— Спробуйте прочитати ці слова у парі.

Лебединий (*клекіт, зрая, вірність*);

соколиний (*зір, край, вдача*);

журавлиний (*ключ, журба, клич*);

перепелиний (*спів, лан, журба*);

голубиний (*хатка, воркотіння, ніжність*).

5. Розвиток зв'язного мовлення. Творча робота.

— Тварини, рослини, люди — всі вони діти матінки-Природи.

Ніжна матінка-Природа,

Ніби казка, оживає,

І тварини, і людина

Знов розмову починають.

Хай у ваших серценьках

Звуки ніжності проснуться,

Забринить хай спільна мова

Між твариною й людьми,

Хай вони почують звуки

Ніжності та доброти.

Скласти розповідь «Розмова із свійськими тваринами» або «Зустріч в лісі».

6. Пізнавальна хвилинка.

— Звірі вміють не тільки розпізнавати звуки — безпечні й небезпечні, а можуть й самі повідомляти, передбачити погоду.

- Коні хроплять — до дощу, пирхають — до тепла, лягають на землю — перед сивою погодою.
- Перед дощем у корови зменшується кількість молока.
- Снігурі щебечуть під вікном — буде відлига.
- Солов'ї співають всю ніч — буде ясний день.

V. Підсумок уроку

Вікторина.

— Чи спілкуються між собою тварини?

— Скільки «мов» у тварин?

— Які звуки вчать розпізнавати звірі?

— Для чого людям знати й розуміти голоси тварин?

УРОК 8. НЕ ТЯЖКА РОБОТА, КОЛИ Є ОХОТА

Матеріал до уроку: М. Беденко «Неслухняна ручка».

Мета: збагачувати інтелект учнів новими знаннями, викликати у них захоплення наполегливістю братів — винахідників кулькової ручки; розвивати пізнавальні інтереси, сприяти вихованню, наполегливості й працелюбності.

Обладнання: картки зі словами.

ХІД РОБОТИ

І. Організація класу

Учитель

Знову дзвінок лунає,
Мелодійно і ніжно так звучить.
Люба читаночка сторінки відкриває,
Й цікавістю очі запалають вмить.
Дай нам, Боже, здоров'я й сили,
Щоб багато нового пізнати!

— Дуже добре, що ви, діти, зростаєте допитливими, хочете пізнавати світ. Кажуть, що добре того навчати, хто хоче все знати. Адже існує у світі ще стільки таємниць, про які ви не знаєте. Навіть знайомі речі, з якими ми щодня зустрічаємось, мають свої таємниці.

Мудре сонечко —
Це сила знань, це світло,
Летять в усі кінці
Від нього промінці.

II. Вправи на формування читацьких навичок

1. Питання прочитайте й швидко відповідь давайте.

Що допомагає нам висловити свою думку на папері? (*Ручка*)

2. Прочитайте зашифроване прислів'я.

коТяж ннязна будотива, та про чкая синоти.

3. Підберіть синоніми до слів.

Брат —

Винахід —

Ручка —

4. Читання груп слів на одному диханні.

Рись рис

рак Рома

річ ріг

річка ручка

5. Відгадування загадки.

Виводить букви і слова

Отака цікава штука —

В руці виблискує здаля

Нова гарненька... (*ручка*).

— Цей предмет вам знайомий?

— Які бувають ручки?

— Що таке кулькова ручка?

— А чи знаєте ви історію винаходу ручки?

— Ось про це ми і дізнаємось із оповідання Марка Беденко «Неслухняна ручка».

III. Опрацювання твору М. Беденка «Неслухняна ручка»

1. Пояснення значення слова *неслухняна*.
— Коли ми можемо кулькову ручку назвати неслухняною?

2. Словникова робота.

Угорщина	вигадували
художник	замилувався
хімік	виготовили
валик	приносив
кулька	випробували
креслення	засихати
експеримент	перебирає
гліцерин	економіст
винахід	перетворились

3. Читання оповідання вчителем.

Після читання ставляться питання:

- Ким були винахідники кулькової ручки?
- Яким було перше випробовування братів?
- Яким був експеримент, що тривав майже рік?
- Чим корисний цей винахід для людства?
- Які риси характеру виявили винахідники?

4. Самостійне читання оповідання учнями.

Відповіді на питання:

- Де жили брати Біро?
- Чому ручки, які виготовляли брати, купували погано?

5. Вибіркове читання.

- Прочитайте, яким було перше випробовування братів.
- Прочитайте про випробування з фарбою.
- Прочитайте міркування брата-хіміка.
- Чому ручку називають неслухняною?

6. Розвиток техніки читання.

1) Хорове читання.

2) Читання «Зупинка» (вчитель зупиняється на будь-якому слові, діти швидко дочитують його).

3) Гра «Допоможіть ручці».

Ця гра сприяє розвитку мови, творчого мислення, пам'яті.

Заходить Ручка з плакатом, на якому записані дієслова.

За допомогою цих слів спробуйте висловити зміст прочитаного.

Жили

зробити

виготовити

вирішити

зраділи
зіпсувалось
перебратись
економити
перебирає
вигадуємо
продовжувати
минав
лежить

IV. Підсумок уроку

- Прочитайте прислів'я, поясніть, як ви розумієте його зміст. Наполегливість і труд до мети ведуть.
- Намагайтесь завжди бути допитливими, наполегливими.

УРОК 9. ХТО БАГАТО ЧИТАЄ, ТОЙ БАГАТО ЗНАЄ

Матеріал до уроку: О. Савченко «Чи любиш ти читати журнали».

Мета: ознайомити учнів з дитячими журналами, викликати інтерес до них та бажання читати їх; розвивати читацькі смаки учнів, прагнення самостійно читати; сприяти вихованню любові до книги як джерела знань.

Обладнання: виставка дитячих журналів, картки зі словами.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

У ч и т е л ь

Дитинства щаслива країна
Відкрила веселі шляхи.
По них так бадьоро крокуємо ми!
Читаємо, спілкуємось
З веселими книжками,
Бо добре усі знаємо,
Що життя дано нам на добрі справи.
Отож, облишмо всі забави й серйозно візьмемось до справи!

II. Мовна розминка

1. Читання чистомовки.

Уг-уг-уг — книга вірний друг.
Ить-ить-ить — читати навчить.
Же-же-же — таємниці всі розкаже.
Де-де-де — мудрим у світ поведе.

2. Вправа на розвиток швидкості читання.

кна	кни	дрі	дро	стра
ни	жур	бло	дял	зда
жір	лка	бді	про	рис
нма	рва	шіп	хов	сто

— Прочитайте прислів'я на одному диханні.

Книга вчить, як на світі жить.

3. Читання анаграм.

Лжруна азгеат

4. Словникова робота.

— Які значення може мати слово *журнал*? (*Класний журнал, журнал обліку відвідування, періодичне видання*)

Пояснення значення слів: періодичне видання, періодика, журналіст, дописувач, редактор, редколегія, тираж, примірник.

III. Повідомлення теми і мети уроку

— Назвіть журнали, які є у нас на виставці.

— Які журнали ви читали?

— Чим зацікавили вас журнали?

— Які журнали випускають для вас у вашій родині?

— З яким журналом ви познайомились у нас у бібліотеці?

IV. Опрацювання твору О. Савченко «Чи любиш ти читати журнали?»

1. Словникова робота.

Гра «Веселі сторінки»

Читання слів у колонках (одне слово зверху — у першій колонці, а з другої колонки нижче, і так — до кінця, поки не будуть прочитані усі слова).

Читаєш	інопланетними
розважаєш	найцікавіші
друкує	енциклопедія
відрізняється	конкурси
розповідає	допитливих

Колективна робота над твором.

2. Читання по частинах (абзацах).

3. Аналіз змісту прочитаного з елементами вибіркового читання.

— Які журнали видаються для дітей?

— Чим відрізняються журнали від книжок?

— Скільки років Барвінку?

— Чим відрізняється журнал «Джміль» від інших журналів?

— Зачитайте суперечку дітей.

4. Вправа «Доповни речення».
 Сторінки... На сторінках... В одному...
5. Читання оповідання «ланцюжком».
6. Читання за особами частин твору.

V. Підсумок уроку

- Що нового ви дізналися на уроці?
 — Який з журналів вам подобається найбільше? Чому?
 Друже мій, читай «Барвінок»,
 Передплачуй без вагань,
 Двадцять вісім лиш сторінок —
 А цікавинок, а знань!
 «Барвінок» — друг усім,
 Він входить в кожен дім!
 Його читають геть усі;
 Батьки, і діти, й бабусі,
 І люблять наші дідусі!

УРОК 10. УРОК УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ. ПРИГАДАЙТЕ, ПОМІРКУЙТЕ!

Мета: узагальнити знання учнів за розділом «Сторінки для допитливих»; спонукати їх замислитися про свої інтереси та уміння працювати з джерелами знань; сприяти вихованню допитливості та наполегливості в інтелектуальній праці.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

У ч и т е л ь

Як радісно в світі зростати,
 Де стільки цікавинок й див!
 Так хочеться все це пізнати,
 Поринути в казку чудес!

— А чудеса — поруч із нами, тільки з мудрістю їх потрібно зустріти і відкрити їм своє серце і душу. І тоді до знань буде легше крокувати. А крокуючи вперед, потрібно кожен крок контролювати.

От і на сьогоднішньому уроці ми проведемо тестову перевірку знань.

II. Тестування

1 варіант

1. Хто автор вірша «Хотів би я знати»?
 а) Василь Сухомлинський;
 б) Олекса Кобець;
 в) Іван Сенченко.

2. Як називають у німецьких казках Діда Мороза?
 - а) Санта-Клаус;
 - б) Вадан;
 - в) Пай Натал.
3. В журналі «Джміль» розповідається про...:
 - а) комах;
 - б) живопис, музику, літературу;
 - в) про рослини.
4. Тварини спілкуються між собою за допомогою:
 - а) запахів, рухів тіла, голосу;
 - б) їжі, рухів;
 - в) сили, хвоста.
5. З чого вигадали чорнила американці?
 - а) З олії;
 - б) гліцерину;
 - в) синьки.
6. Про що розповідає В. Лучук у своєму вірші?
 - а) Про птахів;
 - б) про ріки;
 - в) про гори.

2 варіант

1. Хто написав оповідання «Скільки років Діду Морозу»?
 - а) В. Лучук;
 - б) А. Коваль;
 - в) Є. Гуцало.
2. Якого кольору слово *осінь*?
 - а) Синє;
 - б) жовте;
 - в) оранжеве.
3. Журналу «Барвінок»:
 - а) 35 років;
 - б) 65 років;
 - в) 75 років.
4. Горобчик побачив у небі:
 - а) інших птахів;
 - б) величезну вогняну кулю;
 - в) велику хмаринку.
5. Коли вийшла Катруся на вулицю?
 - а) Вранці;
 - б) ввечері;
 - в) вдень.

6. Де живе Дід Мороз?

- а) На півдні;
- б) на заході;
- в) на півночі.

УРОК 11. ТАРАС ШЕВЧЕНКО — УКРАЇНИ СИН

Матеріал до уроку: розповідь. А. Лотоцького про Т. Г. Шевченка «Малий Тарас чумакує».

Обладнання: портрет Т. Г. Шевченка, малюнки Шевченка; картки зі словами.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

У ч и т е л ь

Коли в душі моїй тривога,
Коли в душі пекельний щем,
Іду до нього, до живого,
У Всесвіт віршів і поем.
І в дощ, і в сніг карбую кроки,
І чую, дивлячись в блакить:
Реве та стогне Дніпр широкий,
Щоб розбудить всіх тих, хто спить.

- Чиї слова були пророчі і розбудили світ від сну?
- Чия любов до України і невмируща, і міцна?
- Кого ж ми звемо сином України?

II. Підготовка до сприймання нового матеріалу

1. Бесіда-розповідь.

— Ім'я Тараса Григоровича Шевченка невіддільно пов'язано з Україною. Україна — це Шевченко. Шевченко — це Україна. У ньому наша історія, наша мрія, наша надія. Шевченко був справжнім народним співцем, бо з дитинства знав і любив простий український народ, знав його страждання, бо сам їх пережив. Через усе життя проніс великий Кобзар палку любов до рідної землі, до неньки-України, у своїх творах нагадував людям про минулу славу України.

Ім'я великого Кобзаря ми часто згадуємо й будемо згадувати, бо він подарував нам безцінний скарб. Цей скарб — його чудові твори, в яких струменить любов до Батьківщини та турбота про її майбутнє.

2. Читання вірша.

І не тюрма, ні пострах кар
Не мали сил порвати струн!
Найкращу пісню дав нам в дар
Найкращий син, України син.

б) Читання колонки слів «буксиром».

Пасинки	татари
вольниця	бранці
товариство	ясир
обабіч	уява
воли	запорожці
гайдамаки	могила

(Пояснення малозрозумілих слів.)

3. Читання оповідання учнями вголос «ланцюжком».

4. Вибіркове читання.

- Скільки років було Тарасику?
- Прочитайте опис Кирилівки.
- Чому в хаті Шевченків було невесело?
- Прочитайте виділені вислови. Як ви їх розумієте?
- По яких місцях проїжджали чумаки?

4. Вправи на розвиток навичок читання.

1) Читання за особами (діалог між татом і Тарасом).

2) Гра «Пастка».

Учитель читає текст, припускаючись неточностей. Школярі мають помітити кожну й швидко вимовити правильно.

3) Мовно-логічне завдання «Який склад загубився?».

На дошці записане речення з твору, але окремі склади пропущено. Учнім потрібно відновити запис, доповнивши його потрібними складами.

IV. Підсумок уроку

- Що нового ви дізнались про Т. Г. Шевченка?
- Якою дитиною він був?
- Які риси характеру малого Тарасика ви хотіли б виховати в себе?

УРОК 12. ТЯЖКО-ВАЖКО В СВІТІ ЖИТИ СИРОТІ БЕЗ РОДУ

Матеріал до уроку: О. Іваненко «Тарас у наймах».

Мета: з'ясувати тему твору — пристрасне бажання малого Тараса здобути знання, навчитися маловати, уміння долати труднощі; удосконалювати навички детального переказу; викликати бажання працювати з книгою; розвивати пам'ять, логіку, мислення; виховувати співчуття до головного героя оповідання та бажання глибше ознайомитися з біографією великого Кобзаря.

Обладнання: книга О. Іваненко «Тарасові шляхи».

ХІД УРОКУ

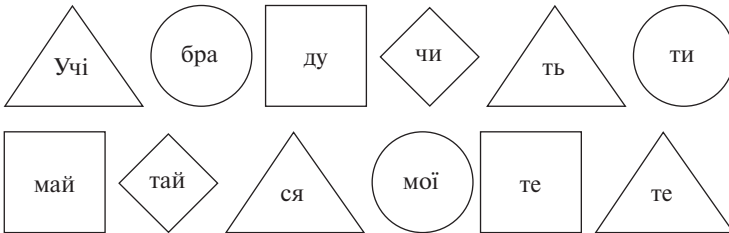
I. Організація класу

Учитель

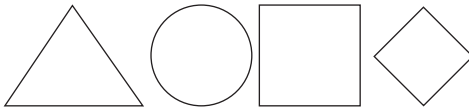
Мов троянда, розквітає
 Вільна Україна.
 Народ повік не забуде
 Великого сина
 І його мудре слово.

II. Мовні вправи

1. Розшифруйте вислів.

Картка-ключ:

(«Учіться, брати мої, думайте, читайте».)

— Нехай це й буде девізом нашого уроку.

2. Гра «Поверніть втікачів».

Щоб прочитати приказку, потрібно у неї вписати голосні, що «втекли» у квадрат.

В н...ц ч...д...в...й ч...с в...сн... ж...т...м... Т...р...с.

3. Акровірш.

Ти мусиш нам співця назвати,
 Адже умів лише він один
 Рабів німих так захищати.
 А хто так оспівав, як він
 Садок вишневий коло хати?

(Д. Білоус)

III. Мотивація навчальної діяльності

— Так, це славетний син України — Тарас Шевченко. Це з його ім'ям на вустах піднімались на боротьбу з панами, це з його ім'ям народжувались нові й нові поети, які славили його, писали про тяжке життя.

Про дитячі роки, життя і творчість Шевченка писала українська письменниця Оксана Іваненко, яка так і назвала свою книгу: «Тарасові шляхи».

Це дуже цікава книга. Прочитайте її, будь ласка.

А на сьогоднішньому уроці ми ознайомимося лише з одним розділом цієї книги.

IV. Робота над оповіданням О. Іваненко «Тарас у наймах»

У ч и т е л ь

У тяжкій неволі
Ріс малий Тарас.
Він не вчився в школі.
Він ягнята пас.
Вмерли мама й тато...
Сирота — в дяка.
Тут була в хлоп'яти
Грамота гірка.
Хоче малювати,
Прагне він до знань,
Та за це багато
Зазнає знущань.

— Про це ми й довідаємося з оповідання.

1. Читання твору вчителем.

— Яка найбільша мрія хлопчика?

2. Словникова робота.

Робитиму	голодний	дяк
прибиратиму	обідраний	аркушик
колотитиму	сумний	козачок
шкодував	хороший	управителя
мріяв	письменний	сестричкам
погодився	бідний	манера
вчитись		різками

Мовчки прочитати всі колонки слів, потім прочитати дієслова.

3. Самостійне читання. Відповіді на питання.

— Заради чого Тарас погоджувався на всяку роботу?

— Чому втік Тарас від дяка?

— Що наказував новий вчитель хлопчиків?

— Про що мріяв Тарас?

— Чим закінчились пошуки хлопця?

4. Вправи на розвиток швидкості читання.

1) Вибіркове читання.

— Як Тарас ставився до своїх сестер?

— Чим закінчились пошуки Тараса?

2) Прочитайте прислів'я, роз'єднавши слова.

Нішвецьнікравецьнінадудіігрець

— Хто промовив ці рядки?

3) Вивчення скоромовки.

Шевченко — наша слава,
 Наш пророк і наш співець.
 І за волю, за державу
 Богом даний нам борець.

V. Підсумок уроку

— Що нового ви дізналися з оповідання про Т. г. Шевченка?

УРОК 13. ВЧИТАЙТЕСЯ, ВСЛУХАЙТЕСЯ В ШЕВЧЕНКОВЕ СЛОВО!

Матеріал до уроку: Т. Г. Шевченко «Село! І серце одпочине...»; «І досі сниться під горою...»; «Тече вода із-за гаю».

Мета: розкрити художню красу Шевченкового слова; передати любов до рідної землі через відтворення величі її природи; формувати уміння ви-значати співзвучність картин природи з настроєм людей; удосконалювати уміння виразного читання поезій, образного бачення зображеного поетом і відтвореного художником, уміння знаходити образні вислови.

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент**

У ч и т е л ь

Знову всі разом!
 Наша дружня сім'я єдина!
 ...І в сім'ї великій,
 І в цвіту садів прекрасних
 Буде жити він повіки,
 Як безсмертний наш сучасник...

II. Вправи на вдосконалення читацьких навичок

Складіть і прочитайте прислів'я.

- Шевченко Тарас наче... (*зорі*).
- Шевченкові твори сяють, мов... (*не забудем*).
- Ми Шевченка славить будем і ніколи... (*сонце для нас*).

III. Повідомлення теми і мети уроку. Мотивація навчальної діяльності

1. Бесіда-розповідь учителя.

— Український народ ніколи не забуде свого славного сина. Думи поета живуть у серцях людей, у народних переказах, рядках книг, у маминих піснях-колисанках, у співучій українській мові.

Шевченко для нас — це не тільки те, що вивчають, а й те, чим живуть. Нам, нащадкам, послав він свої заповіді.

2. Виразне читання вірша.

У ч и т е л ь

Свою Україну любить,
Любить її. Во время люте,
В останню тяжкую минуту
За неї Господа молить...

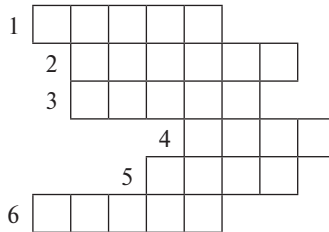
— Минають віки, стираються написи на камені, тліють книги, руйнуються будівлі, але слово Шевченкове житиме вічно.

Батьку рідний і далекий,
Непокорений Тарасе!
Линуть високо лелеки
В голубім промінні часу.
Ті лелеки — ваші вірші,
Під крильми — вся Україна,
Круговидами-ланамі,
Щоб у кожную йшли родину.

— І мабуть, в кожній родині є книга, яку поет писав усе життя.

3. Розгадування кросворда.

— Вставивши пропущені слова, ми прочитаємо назву цієї книги.

- 1) ...вишневий коло хати. (*Садок*)
- 2) Поговоримо тихесенько в... з тобою... (*Неволі*)
- 3) Додолу... гне високі,
Горами хвилі підійма... (*Верби*)
- 4) ...моя вечірня,
Зійди над горою. (*Зоре*)
- 5) Поклала... коло хати
Маленьких діточок своїх. (*Мати*)
- 6) Реве та стогне... широкий... (*Дніпр*)

— Люблять і шанують твори Кобзаря. Його вірші надихали українців на боротьбу за незалежність і демократію, а згодом мрія Т. Г. Шевченка про вільну батьківщину здійснилася: на карті світу з'явилася незалежна держава — Україна.

4. Читання прислів'я.

Шевченків «Кобзар» — то для народу — великий дар.

— Шануймо, вивчаймо Шевченкове слово!

IV. Опрацювання вірша Т. Шевченка «Село! І серце одпочине»

1. Учителю читає уривок із поеми «Княжна».

Повідомлення:

Поема «Княжна» — це один із перших творів, написаних Т. Г. Шевченком у засланні. Вербовий гай у засланні нагадував Шевченку рідну Україну. Йому так хотілось поговорити, розказати про свою любов, про красу краю і про все, що там відбувалось.

І розкажу
Тобі, й спать не ляжу,
А ти завтра тихесенько
Богові розкажеш.

2. Словникова робота.

Сади	біліють	Бог
село	цвітуть	Дніпро
поле	стоять	Україна
хати	витає	сині
палати	одпочине	широколисті
писанка	поросло	

Сел
Круг —> ом
Дніпр

3. Самостійне читання вірша. Відповіді на питання.

— З чим порівнює село поет? Опишіть село.

— Чому відпочиває серце поета? Які підказує йому слова, порівняння і як ви їх розумієте?

— З яким почуттям написано вірш?

4. Вправи та розвиток швидкості читання.

1) Гра «Відшукай і називай». Вправа для розширення кута зору.

Швидко відшукати у вірші дієслова й прочитати їх у швидкому темпі.

2) Читання вірша сильними учнями, парами, «дощиком».

3) Гра «Підбери пару».

Сади	одпочине
хати	стоять
палати	цвітуть
серце	біліють

5. Словесне малювання.

(Розгляд малюнка в підручнику.)

— Якби ви були художниками, що б ви намалювали?

6. Виразне читання вірша.

V. Опрацювання вірша Т. Шевченка «І досі сниться...»

— Чужина... Скільки смутку, горя вона навіває!

Лиш тільки у чарівному сні можна побачити, дізнатись, що діється в рідному краю. Лише тільки сон міг подарувати приємну зустріч. І найкращі слова, які линули із душі поета, він переливав у свої вірші.

1. Хорове читання вірша «І досі сниться...».

— Що ж снилось поетові?

— Які картини поставила перед ним?

2. Словникова робота.

Прочитати слова на одному диханні.

Горою	досі
водою	дитя
хати	внуча
мати	руки
цілує	коло
годує	весело

3. Самостійне читання вірша. Відтворення змісту прочитаного.

— Як ви думаєте, поет описує те, що колись бачив, чи свої мрії?

— Який настрій викликає сон у поета?

4. Вправа на розвиток швидкості читання.

Гра «Відшукай»

Відшукати найкоротше і найдовше слово у вірші.

5. Виразне читання вірша.

VI. Опрацювання вірша Т. Шевченка «Тече вода із-за гаю»

1. Читання вірша вголос «ланцюжком».

2. Відтворення змісту прочитаного за запитаннями.

— Як автор описує природу?

— Як ви гадаєте, яку пору року описує поет?

3. Словникова робота.

Вода	горою	мати
край	звати	города
брати	хати	качуром
качечка	дівча	зять
ряска	батька	качаточка

— Прочитайте мовчки всі слова, потім вголос прочитайте двоскладові слова, потім — трискладові.

— Прочитайте споріднені слова.

4. Самостійне читання.
 5. Вправи на вдосконалення навичок читання.

1) Вибіркове читання.

- Які рослини автор описує у своєму вірші?
 — Як автор описує качечку і качура?
 — З чого видно, що вони люблять всіх діток?
 — Куди прийшло дівча?
 — Куди вийшли батько й мати?
 — З якою метою?

2) Мовно-логічне завдання.

а) Гра «Загубилось слово».

Відновіть рядки вірша.

Тече... із-за гаю
 Та ... горою
 ... качаточка
 Поміж...
 А ... впливає
 З качуром за...
 Ловить... розмовляє
 З ... своїми.

б) Гра «Швидко читай та дієслова називай».

6. Виразне читання вірша

— З якою інтонацією, силою голосу та в якому темпі слід читати кожен строфу?

VII. Підсумок уроку

- Що нового ви дізнались на уроці?
 — Чого вчать твори поета? (Текст-перевертень)

иМ мовчися у Ш...вч...нк... нувашати і лютиби нурід зелюм, роприду.

Любий батьку, Тарасе!
 Книжки твої байдужими нікого не лишали.
 До боротьби за правду закликали.
 За спадщину, яку залишив ти для нас,
 Низько вклоняємось тобі, Тарасе!

УРОК 14. УРОК УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ

Матеріал до уроку: В. Скомаровський «Над Кобзарем».

Мета: систематизувати знання учнів про Т. Г. Шевченка та його твори (поетичні й художні), розвивати творчу діяльність, уміння порівнювати зображення пензлем і словом (картина «Селянська родина» і поезія «І досі сниться: під горою...»); виховувати любов до Шевченкових творів як скарбниці розуму, культури й історії українського народу.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Учитель

В добрий день і в добрий час
 Ми зібралися з вами.
 Тихо надворі, ні вітру, ні хмар,
 Ані шелесне верба височенька.
 Наш третій клас відкриває «Кобзар».
 Вголос читає Шевченка.
 Не цурайтесь того слова,
 Що мати співала,
 Як малого повивала,
 З малим розмовляла.

— Не цурайтесь любити рідну мову, Україну, свій народ, так, як любив він! Ім'я геніального українського поета і художника Т. Шевченка знають в усьому світі, воно назавжди у пам'яті нашого народу. Його ім'я народ увічнів у легендах, переказах, прислів'ях, приказках.

— Прочитайте прислів'я та приказки.

- Тарасові думки будуть жити віки.
- Шевченко дужий був не силою, а словом мудрим.
- Тарасів «Заповіт» облетів увесь світ.

Мов троянда, розквітає
 Вільна Україна,
 Народ повік не забуде
 Великого сина.

— Пам'ять про Великого Кобзаря житиме вічно в народних серцях.

І скільки б не минуло літ,
 І скільки б днів не знав наш світ,
 Слово Шевченкове житиме вічно —
 Мудре, пророче й святе.
 Знають його і дорослі, й малі.

II. Опрацювання вірша В. Скомаровського «Над Кобзарем»

1. Самостійне читання. Відповіді на питання.

- Яка картина постає у вашій уяві?
- Як описує автор погоду?
- Як звати дівчинку?
- Чому розквітала весна?

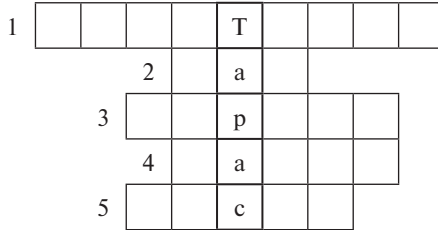
2. Виразне читання вірша.

Поки буде Дніпро сивий
 Нести в море воду,
 Живий буде Тарас в серці
 Вільного народу.

— Сьогодні ми маємо згадати лише про невелику часточку його багатотворчої скарбниці. А допоможуть нам і тестування, і розгадування кросвордів.

III. Тестування

1. За змістом вірша «Тече вода із-за гаю».

- 1) Хто хлюпочеться у воді поміж осокою? (*Качаточка*)
- 2) Звідки тече вода? (*Із-за гаю*)
- 3) Край чого протікала вода? (*Край города*)
- 4) Куди вийшли погуляти батько і мати? (*У садок*)
- 5) Що ловить у воді качечка? (*Ряску*)

2. За змістом тексту «Шевченкове слово».

1. Малий Тарас чумакує. Місто було:

- а) сонячне;
- б) гарне;
- в) похмуре.

2. У хаті Шевченків:

- а) радісно;
 - б) невесело;
 - в) сумно.
- 3) Його уява малює йому буйних:

- а) чумаків;
- б) кріпаків;
- в) запорожців.

3. За змістом тексту «Тарас у наймах».

1) Дуже Тарас хотів:

- а) співати;
- б) вчитися;
- в) чумакувати.

2) Що наказав Тарасику новий вчитель?

- а) Носити воду;
- б) дрова колоти;
- в) прибирати.

3. А кругом широколисті... («Село! І серце одпочине...»):

- а) явори;
- б) верби;
- в) тополі.

4. І досі сниться: під горою...

Що снилось поетові?

- а) Біленька хатка;
- б) вишневий садок;
- в) сині гори.

IV. Підсумок уроку

— Томики «Кобзаря» посідають найпочесніше місце в оселі справжніх українців, бо в них не знайти й рядка не зрозумілих простим людям слів.

Досягненням справжнього художнього слова є те, що галерея образів взята суто з народної творчості, життєвого матеріалу, власного серця поета.

Вражають віршовані описи природи. Перед нами й ревучий Дніпро, й білі українські хати, й вишневі сади, й безмежні степи. Це їм сповідується у вічній любові поет, передаючи часточки цієї широкі любові кожному, в кого б'ється серце українця-патріота.

Спи спокійно, Тарасе,
 Нашадки твої
 Словом шани й любові
 Тебе пам'янули.
 Народи України
 Заповітів священних,
 Твоїх не забули.
 Ти з нами будеш, крокуєш ти з нами,
 Дивуєш захоплений світ.
 Гордися, Кобзарю, своїми синами,
 Що здійснили твій заповіт.

УРОК 15. ВІРШІ ПРО СВІТ ПРИРОДИ І ДИТИНСТВА.

Матеріал до уроку: М. Підгірянка «Що я люблю».

Мета: розширити мету розділу — ознайомити дітей з поезіями, у яких уславлюється краса природи і людських вчинків; розглянути захоплення рідним краєм у поезії «Що я люблю» М. Підгірянки; розширити знання учнів про поетесу та майстерність її творів; звернути увагу на римування й образні вислови; сприяти любові до рідної землі.

Обладнання: чистомовки, картки зі словами, збірки творів М. Підгірянки.

ХІД УРОКУ

I. Фонетична розминка

Учні читають чистомовку.

Ку-ку-ку — чути голос у ліску,
 Чів-чів-чів — ось горобчик прилетів,
 ила-ила — квітка пелюстки розкрила.
 Іє-іє — ніжно сонечко всіх гріє.
 І травинку, і тваринку, і малесеньку дитинку.
 Сонце гріє, сонце світить, сонце пестить і навчає.

II. Мотивація навчальної діяльності

У ч и т е л ь

Повсюди диво й краса — дивись і пізнавай!
 І дивовижний світ для себе відкривай.

Але спочатку прочитайте чарівні слова, які допоможуть нам зрозуміти і побачити красу.

Серце
 розум
 почуття
 доброта
 взаємоповага

— Бо тільки серцем можна торкнутись краси, тільки з добром, щирими почуттями можна увійти у цей дивний світ.

І пам'ятайте:

Всі прийшли на Землю, щоб добро творити,
 Щоб рости старанно честі деревце.
 Треба добрим бути, чесно завжди жити.
 Любі мої діти, пам'ятайте це!

— Будьте допитливими й наполегливими, як Марійка Підгірянка. Чи вдома вам це ім'я?

Можливо, ви вже читали вірші Марії Підгірянки?

Погляньте на ось ці розсіпані слова — можливо, вони вам допоможуть згадати один з рядочків відомого вам вірша.

Ліс, верхами, буйний, шумить, берези, дуби, буки. («Ліс»)

III. Розповідь вчителя про письменницю

— Саме ліс сьогодні хоче допомогти нам донести цікаву інформацію про талановиту дочку лісного Ленерта. Про дівчинку, яка жадібно тягла до науки, але через матеріальні нестатки батько не міг дати їй освіти.

Письменниця народилася 29 березня 1881 року в прикарпатському селі Білі Ослави. Серце дівчинки прагнуло краси й світла, вона хотіла вчитися, й дідусь по матері навчав онучку читати, писати, але початковою школою її освіта й закінчилась.

Допитлива, наполеглива Марійка на цьому не зупинилась.

— Прочитайте текст про письменницю самостійно.

— Що нового ви дізналися про поетесу?

— Як, на вашу думку, чому мова природи була знайомою і рідною для Марії Підгірянки?

— Що найбільш любила поетеса?

IV. Опрацювання вірша Марії Підгірянки «Що я люблю»

1. Підготовка до сприймання нового матеріалу.

— У кожного є свої погляди, у кожного — свої уподобання, але в них є спільне в одному, зокрема в тому, про що пише поетеса. Мабуть, немає такої людини, яка б не любила матусю, батька та красу рідного краю.

Давайте зараз пофантазуємо й спробуємо намалювати картину природи рідного краю. Тож уявимо, що ми знаходимося у веселому гайочку, де ніжно вітерець гоїдає дерева й нашіптує їм ніжні слова. Давайте спробуємо їх швидко прочитати.

ценсо	комла
ліхб	тумася
окдса	котьба
силі	тихана
лямзе	бокгар

2. Читання вірша учнями.

— Прочитайте вірш так, ніби це ви говорите про свої почуття.

3. Аналіз змісту вірша.

— Кого любить дитина?

— Що найбільше їй запам'яталось?

— За що вона любить лан, садок і горбок?

— А які ваші улюблені місця?

4. Вправи на розвиток швидкості читання.

1) З'єднай пари слів.

Родить	грушку
несу	хатину
пасу	хліб
люблю	вівці

2) Переплутались рядки — їх швидко віднови!

І лан, що родить для мене хліб,
 Люблю в криниці блакитну глиб,
 Горбок, де білі вівці пасу,
 Садок, з якого грушку несу.

V. Підсумок уроку

— Сьогодні ми всі відкрили для себе багатогранний талант Марії Підгірянки. Талант мудрого, доброго слова, який народжує у наших серцях велику любов, повагу до всього прекрасного. Бо тільки добро, любов, повага

мають передаватися із покоління в покоління і стають найдорожчим скарбом всього народу.

Бо любов до свого краю
Я у віршах оспіваю.
І тонесеньким пером
Опишу і намалюю,
Все, що серденьком я чую.

УРОК 16. ВСІ ДВАНАДЦЯТЬ МІСЯЦІВ!

Матеріал до уроку: М. Підгірянка «Співанка про місяці».

Мета: розвивати образне бачення поетичних картин; удосконалювати навички виразного читання, уміння передавати почуття та емоції ліричного героя поезії; сприяти формуванню образної пам'яті, вихованню любові до поетичного слова, рідної природи та бережливого ставлення до них.

Обладнання: малюнки із зображенням карток різних пір року.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

У ч и т е л ь

Добрий день, шановні діти,
Всім нам сонце шле привіти,
Відкриває день новий...
А навколо стільки дива!
Я скажу вам всім правдиво:
— Світ наш дуже чарівний,
Його секрети ти відкрий!

II. Мовна розминка

1. У ч и т е л ь

Ось один він — не складний,
Всім відомий і простий,
Лиш загадку відгадай...
Тож міркуй, не поспішай!
Виходять дванадцять молодців,
Випускають п'ятдесят два соколи
Та триста шістдесят п'ять лебедів.
Соколи — це... (*тижні*).
А лебеді — це (*дні*).

2. Стали молодці свою пору року закликати, а ми їм в цьому допомогатимемо:

Грудень —
Січень —
Серпень —

Червень —
Липень —
Лютий —

6. Вправи на розвиток техніки читання.

Читання колонок слів скоромовкою.

Чорно-біла	безпечно
вила	гніздечко
кружляла	накажемо
поглядала	прив'яжемо

«Відловіть» рядки вірша.

Л-п — гн-зд-, ск-р-, д-х-м,

В-ст-л-й м-к-ньк-м п-х-м

Б-н-д-йн-, н-ш — стр-х-

3-х-ст-ть т-б — в-д л-х-.

— А як ви, дітки, зустрічаєте пернатих друзів?

— Що приносять вони у наші домівки?

— Так, саме радість своїм співом вони приносять у наш рідний край. А твої Марійки Підгорянки, як чудові яскраві квіти, цвітуть на сторінках книжок, щоб вічно цвісти у душах людей — і дорослих, і діточок. Бо її вірші:

Ніжні, лагідні, тендітні,
 До діток й звірят привітні,
 Як струмочки, все бринять
 Серед лісу, поля, саду..
 Як криниця чарівна,
 Пісеньки її дзвенять.

УРОК 17. ДЕ ТЕПЛО, ТАМ І ДОБРО!

Матеріал до уроку: Н. Забіла «Хто сильніший?».

Мета: розкрити доцільність всього того, що створила природа; ознайомити дітей з поетичною казкою Н. Забіли; з'ясувати, як поетеса передала силу тепла, осудила жорстокість; зіставити поетичну казку Н. Забіли з українською народною казкою «Про Сонце, Мороз і Вітер».

Обладнання: картки зі словами, портрет Н. Забіли, виставка книг.

ХІД УРОКУ**I. Організаційний момент**

У ч и т е л ь

Сонячний промінь до нас завітав,
 Легенький вітерець ніжно гойдав.
 Сьогодні удвох до нас завітали
 Та довго, ще довго у класі кружляли.
 Сонячний промінь і братик-вітерець
 Голівки вам пестили, чубки розвівали,
 Аби ви свіженькі голівки усі мали,
 Щоб гарно та вправно усі працювали,
 Читали та міркували.

II. Мовно-логічна розминка

1. — Ось перше завдання для вас, подивітьсяся.

Це вітер розвіяв слова ці усі.

А хто прочитає? Ну що ж, молодці!

Сон	крас	сві	зем	яс	рі	яс	
ну	це	лю	тить	ває	но	зіг	но

2. — Вам загадки, і не одна!

Спробуйте їх відгадати,

Мою силу подолати.

- Рукавом махнув, дерева нагнув. (*Вітер*)
- Всі його люблять, всі його чекають.

А хто подивиться, — кожен скривиться. (*Сонце*)

III. Мотивація навчальної діяльності

В і т е р. Ви загадки відгадали. Пропоную вам тепер такі чарівні рядки.

Із перемогою і славою
Весна з'являється на світ,
І квітне радісно, яскраво
Барвінковий зірчастий цвіт.

— Завжди перемагає добро, жадоба до життя. А барвінок люди шанують, вважають символом життя, для якого людині не треба багато, лиш тепла, любові, добра й затишку. І лиш тоді душа, як квітка, буде розцвітати, долаючи вітри, морози, холода.

Ось саме про це й розповіли нам рядочки із вірша «Барвінок».

— А хто з вас уже, може, читав цей вірш? (*Відповіді дітей.*)

— Дійсно, цей вірш написала основоположниця української літератури для дітей Наталя Львівна Забіла.

І сьогодні у нас є чудова нагода краще познайомитись із творчим і життєвим шляхом цієї чудової поетеси.

IV. Опрацювання статті «Наталя Забіла»

1. Самостійне читання твору.

2. Відповіді на запитання.

— Чим цікавилась сім'я поетеси?

— Кому присвятила своє життя Н. Забіла?

— Скільки книжок вийшло у світ за життя поетеси?

3. Ознайомлення з виставкою книг.

— Ось погляньте, які перед вами книги. Деякі з них вам уже знайомі, а про деякі ви чуєте вперше. Я раджу вам обов'язково їх прочитати. Вони вам краще допоможуть пізнати поетесу.

А я коротенько доповню її біографію.

4. Розповідь вчителя про поетесу.

— Народилася Наталя Львівна Забіла 5 березня 1903 року в Петербурзі в сім'ї службовця — працівника міністерства землеробства. На початку 1917 року мати з дітьми переїхала на Україну й оселилась на станції Люботин, біля Харкова. Сімнадцятирічною дівчиною Наталя Забіла почала учителювати й одночасно навчалась на історичному відділенні Харківського інституту народної освіти.

Писати вірші, казки та оповідання почала ще в дитинстві. 1924 року було надруковано її перший вірш «Війна війні». Н. Забіла писала і для дітей, і для дорослих, нікому не віддаючи переваги. Її недаремно називають однією з основоположників української літератури для дітей. Їй першій на Україні присуджено Республіканську премію імені Лесі Українки.

Дійсно, поетеса заслуговує на велику шану та повагу, адже все найкраще, що було закладено в її душі, вона віддала вам, дорогі діти. Н. Забіла подарувала вам веселе, добре, мудре слово, яке ви маєте взяти з собою у життя.

V. Робота над віршем Н. Забіли «Хто сильніший?»

1. — Прочитайте назву твору. Як ви думаєте, про що йтиметься мова?

— Будь ласка, прочитайте перші рядки вірша. Чи знаєте ви, який це вірш за жанром? (*Казка*) Доповніть свою думку.

2. Словникова робота.

Читання колонок слів повільно, швидко.

Ляже	запну
розкриють	зірву
розпускаються	нажену
росте	вію
співає	налечу
грію	роздягати
ласкаю	розлечу
люблю	суворий

— Діти, як ви гадаєте, кого характеризують слова першої колонки? А слова другої?

3. Колективне опрацювання твору.

— Давайте прочитаємо твір вголос і з'ясуємо, чому засперечались Сонце й Вітер.

1) Самостійне читання казки.

— Уважно ще раз прочитайте, як вирішили герої перевірити свою силу.

2) Відтворення змісту прочитаного.

— Хто першим почав говорити про свою силу? Як ви думаєте чому?

— Які почуття у вас викликали слова: *розхвилюю, здолаю, зірву, нажену*?

— А що говорило про себе Сонечко?

— На кому Сонце і Вітер вирішили перевіряти силу?

— Хто ж була ця людина?

3) Вибіркове читання.

— Зачитайте, як вихвалявся, діяв Вітер і як діяло Сонечко.

— Чиї дії у вас викликають симпатію і чому?

— Як ставиться автор до вчинків Вітру? Зачитайте ці слова і висловіть своє ставлення до цього.

— Поміркуйте, що нам хотіла сказати цим віршем поетеса, від чого застерегти.

4) Розвиток зв'язного мовлення.

Мовно-логічне завдання «З'єднайте пари слів».

Торкнулось обережно

бігать залюбки

зупинивсь похмуро

грізним завив

— Як назвала поетеса кожну пору року?

— Робота з картками.

На картках у два ряди записані слова.

— З'єднайте їх стрілочками — це й буде ваша відповідь на питання.

Зима молодиця

літо дівчина

весна дівчинка

осінь бабуся

5) Словникова робота.

6) Вибіркове читання.

— Якими словами описує поетеса весну?

— Що ж то за гарна дівчина струнка? На яку пору закликає звернути увагу нас поетеса?

7) Читання казки за особами.

VI. Підсумок уроку

— А чи можемо тепер дати відповідь на запитання, яке є заголовком казки: «Хто сильніший?»

— Чого вчить нас ця казка?

УРОК 18–19. У ПОДОРОЖ ДО МАТІНКИ-ЗЕМЛІ

Матеріал до уроку: Н. Забіла «Чотири пори року», «У дитячому театрі».

Мета: формувати уміння учнів визначати особливості кожної пори року, помічати сезонну красу природи; удосконалювати навички орієнтуватися в змісті твору; уміння добирати необхідний текст до малюнків, виразно його читати; розвивати творчу уяву, образне мислення.

Обладнання: картки зі словами, загадки.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

Учитель

Засміялось сонечко привітне,
 Все кругом цвіте і квітне —
 То буяє зеленню рясною,
 То іскриться з снігу,—
 І дивується щоднини,
 Як же все це донести дитині.

- Лід на річках, сніг на полях,
 Віхола гуляє. Коли це буває?
- Голі поля, мокне земля,
 Дош поливає. Коли це буває?
- Сонце пече, липа цвіте,
 Жито доспіває. Коли це буває?
- Тільки сонечко пригріло —
 І розтанув килим білий,
 Клен радіє, певно, зна —
 В гості йде до нас... (весна).

II. Розминка перед читанням

Читання складів на таблиці, об'єднання їх у слова.

зем	кра	ра	ття	чи	бут
дість	роз	лю	са	доб	ди
стал	по	ва	ро	бов	ля

III. Повідомлення теми й мети уроку

— Приваблює, милує, чарує, кличе у подорож матінка-земля. Співає, дзвенить, бринить, квітує, звеселяє, пригощає. Дарує поетам можливість описати її словами. А кожен бачить її по-різному, чарівну й привабну.

Ми сьогодні можемо у цьому переконатись самі.

Ось послухайте.

VI. Опрацювання вірша Н. Забіли «Чотири пори року»

1. Читання вірша вчителем.

Відповіді на запитання.

— Які пори року описує поетеса у своєму вірші?

— Що ж то за молодиця вийшла в поле залюбки?

— З якими словами звернулася бабуся до діток?

2. Самостійне читання.

— Прочитайте вірш і зверніть увагу на основні ознаки кожної пори.

3. Розвиток мовлення. Поетична хвилинка.

Продовжити останні рядки вірша (за власним спостереженням, за власними симпатіями).

І все спочине... .
 І зраділо... .
 Зустріне дівчину-Весну... (яку?)
 А потім гляне: та це літо,
 І раді ми його зустріти... (яке?)

4. Словникова робота.

Слідкує	плантацій
додому	цукроварні
буйно	плещуться
турботи	залюбки
спочине	йде на лад
шурхотом	по усіх усюдах

— Знайдіть і зачитайте слова, які описують кожну пору року в дії, у праці.

Весна	літо	осінь	зима
Біжить	збирає	хилить	бродить
сміється	слідкує	виходить	вкриває
сіє	гріє	збирає	ховає
пробуджує	плещуться	гуділи	ллеться

- Як поховаєм у комори щедрі дари, тоді зима прийде до дітвори.
- Як тільки заколоситься золота пшениця — завітає щедра осінь-трудівниця.

V. Опрацювання вірша Н. Забіли «У дитячому театрі»

1. Читання вірша вчителем.

- Чи знайомі вам почуття глядачів театру, про які йдеться у вірші?
- Що саме дивились глядачі у театрі?

2. Словникова робота. Читання слів «хвилькою».

Гомін
 — чуття
 — завіса
 — глядачі
 — помислом
 — образ

3. Виразне читання вірша.

VI. Підсумок уроку

— Плідно сьогодні всі ви працювали! Чи сподобались вам твори? Чим вони вас зацікавили?

УРОК 20–21. ПРОЧИТАЙ, ПОСМІХНИСЬ... І ЗАДУМАЙСЯ!

Матеріал уроку: Г. Бойко «Як невдаха виступав»; «Хвастунець Сашко».

Мета: вправляти учнів у читанні гумористичних творів; удосконалювати вміння визначати морально-етичні проблеми, які порушив автор поетичних

гуморесок; виховувати почуття осуду щодо негативних рис людської вдачі: хвальковитості, самовпевненості, невихованості.

Обладнання: виставка книжок Г. Бойка, портрет автора.

ХІД УРОКУ

I ЧАСТИНА

I. Організація класу

У ч и т е л ь

Любе сонечко нам посміхається,
З нами радісно, широко вітається
І дарує веселий нам сміх —
На здоров'я та щастя повний міх!
Міх цей розв'язався, діти, а у ньому — жарти й сміх.
Ось смішинка вам одна, скоромовочка така.

1. Розминка перед читанням.

- От Кіндрат так Кіндрат —
Зуб зламав об мармелад!
- Кричав Архип, Архип охрип.
Не треба Архипу кричати до хрипу!
— Чому ці скоромовки викликають у вас усмішку?

2. Прочитайте рядки вірша.

Добрий сміх не б'є, не мучить,
Він на світі жити учить.

II. Повідомлення теми і мети уроку

— На сьогоднішньому уроці у нас будуть присутні сміх і жарти та веселий настрій. Сьогодні ми поринемо у веселий світ Грицька Бойка.

III. Розповідь про письменника

— Народився Грицько Бойко 1923 р. в шахтарському краю, на Донбасі. По закінченні сільської семирічки навчався в Оленівській рудниковій школі, а вона була неблизько. Щодня кілька кілометрів тупав пішки, а потім ще й під'їжджав поїздом, але жодного разу не пропустив уроків. Одразу після випускного вечора пішов на фронт, пройшов всю війну від рядового до офіцера. А після війни взявся за перо й упевнено і стрімко увійшов у літературу, назавжди підкоривши чисті дитячі душі. Найголовнішою особливістю творчості Грицька Бойка є глибока життєвість його поезій. Дитячий садок і школа, завод і шахта, луки і ниви рідного краю, Батьківщина, що у всіх проявах входить у свідомість дитини з перших років життя, — це й є основними темами творів Грицька Бойка.

IV. Опрацювання статті «Грицько Бойко»

Самостійне читання. Відповіді на питання.

- Що об'єднує його твори?
- Які за змістом твори Г. Бойка?

V. Робота над віршем «Як невдаха виступав»

— Кого, на вашу думку називають невдахою?

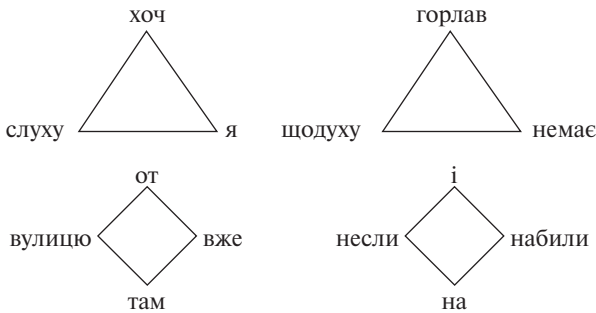
Читання вірша вчителем. Відповіді на запитання.

— Які артистичні дані мав невдаха?

— Як він оцінив свій виступ?

— Як слухачі відреагували на його виступ?

— Яку рису характеру висміює автор у цьому вірші?

VI. Вправи на розвиток швидкості читання**1. Веселі фігури.****2. Гра «Віднови слова».**

Австуви, лінесроз, ливхопи, ливазір.

VII. Робота над віршем «Хвастунець»

— Складіть прислів'я:

3 той 1 хто 2 хвалиться 4 кається

— Зараз ми прочитаємо про одного хвастунця.

1. Читання вірша вчителем.

— Кого у вірші назвали хвастунцем?

2. Самостійне читання. Відповіді на питання.

— Якої думки був про себе Толя?

— Де поділась його сміливість?

— Хто його так налякав?

— Які дії були у нашого хвалька?

— Чому він собі прикусив язика?

— Коли ще вживають такий вислів «прикусив язика»?

— Що б ви порадили Толі?

3. Вправи на вдосконалення техніки читання.

1) Прочитати слова на одному диханні.

Молодець, хвастунець, дороги, ноги, у тривозі, на дорозі.

Зачитати тільки дієслова.

2) Відновити рядки з вірша.

азрВ ан лосів ілщ з родонч ліТо щіякор діп инго.

4. Виразне читання вірша.

VIII. Підсумок уроку

— Сьогодні ми розглянули поезію Г. Бойка, де поет поєднує ніжний ліризм з тонким гумором. Грицько Бойко не просто розважає людей, а й дотепно описує на сміх різні вади дитячого характеру.

— Про які вади характеру ми сьогодні прочитали?

— Чи симпатизуєте ви таким друзям?

II ЧАСТИНА

Матеріал до уроку: Г. Бойко «Веселинки», «Скоромовки», «Загадки».

Мета: формувати уміння помічати й оцінювати дотепне слово та користуватися ним; удосконалювати навички читання поетичних скоромовок, відгадування загадок; виховувати морально-етичні норми поведінки.

Обладнання: картки зі словами.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

У ч и т е л ь

Доброго ранку, усміхнені личка.

Доброго настрою, щастя, удачі.

Посміхайтесь, веселіться і добренько всі учіться!

— Гумор надає людині сили.

Дотепний гумор і дошкульна сатира належать до тих духовних начал, які ніколи й ніде не старіють. Наш народ здавна й недаремно славиться своїм гумором.

Гумор породив прекрасних чародіїв сміху: Остапа Вишню, Павла Глазового та багатьох інших. А сьогодні ми продовжуємо знайомитись із творчістю Г. Бойка.

Поети так любили сміх,
Переливали в слово радість,
І щасливі вони були,
Що все писали від душі
Хорошим людям на потіху.
Нас закликали до веселого сміху.

II. Розминка перед читанням

— Що ж таке сміхота? —

Кіт пита у kota.

— Що ж таке сміхота?

Кіт коту відповіда:

— Штука це не проста.

Це коли у kota мишки украдуть хвоста.

III. Повідомлення теми і мети уроку

— Сміх людський — чудесна штука. Він — мистецтво і наука.

Сьогодні ми маємо таку нагоду переконатись, що гумор — це мистецтво і наука.

IV. Опрацювання вірша Г. Бойка «Сашко»

1. Самостійне читання. Відповіді на питання.

— Де відбувалися події?

— Як поведив себе Сашко?

2. Вибіркове читання.

— З якими словами пасажери звернулися до Сашка?

— Яку дав відповідь Сашко?

3. Читання за особами.

У ч и т е л ь

Сміх у нас шанують й розуміють,
І сміятися уміють.
Світ веселого й смішного —
Незмирима глибина.

І ми з вами знову поринаємо у цю глибину, глибину творчості Г. Бойка.

V. Опрацювання веселинок

1. Самостійне читання.

2. Читання веселинок за особами.

3. Вправи на вдосконалення техніки читання.

Читання слів у колонках повільно, нормально, швидко.

Змагались	знали
роздягались	пірнали
купались	запитав
розкричались	поламав

VI. Опрацювання скоромовок

— У Грицька Бойка дуже цікаві скоромовки-спотиканки. Їх цікаво читати й весело скоромовити. А щоб ротик був слухняний, скоромовки треба вимовляти вголос.

Учитель читає скоромовку, а учні повторюють її.

Скоро мовлю скоромовку.
Скоро, скоро мовить Ганка
Скоромовки-спотиканки,
Слово в слово, слово ловко,
Скоро мовить скоромовку.

Діти читають скоромовки Г. Бойка самостійно (мовчки).

Потім проводиться голосне колективне читання (спочатку — повільно, потім — нормально й швидко.)

VII. Опрацювання загадок.

— Цікавий світ загадок пропонує нам автор.

Отож, часу не гаймо, загадки відгадаймо.

За якими характерними ознаками тварин та явищ природи ти шукатимеш відгадки?

Самостійне читання загадок.

Обмін думками в парах.

VIII. Підсумок уроку

— Ось і закінчився наш урок. Що цікавого й нового ви дізналися? Чим збагатили свої знання?

— Звичайно, ми багато почули, ви дуже гарно всі працювали, але ще чимало залишилося прочитати, бо творчість Грицька Бойка ще до кінця не досліджена й, мабуть, чекає на таких дослідників, як ви.

Отож, у добру путь!

УРОК 22. ЦІКАВІ ПОВЧАЛЬНІ ВІРШІ

Матеріал до уроку: Д. Павличко «Розмова», «Гном».

Мета: розкрити людяність змісту віршів, їхню казковість; поглибити знання учнів про поезії-діалоги, небилиці-безконечники; вправляти у виразності читання віршів, їх правильному інтонуванні: запитання — відповідь; розвивати творчі здібності учнів; уміння створювати продовження казки, зіставляти вірш з малюнком.

Обладнання: портрет письменника, виставка його книг.

ХІД УРОКУ**I. Організація класу**

У ч и т е л ь

Знову любий наш дружок
Всіх покликав на урок,
До співпраці та розмови.
Ми новий всі робим крок!
Перший крок — це в нас розминка.
Чітко працює кожна дитинка!

II. Вправи на розвиток читацьких навичок**1. Читання скоромовки.**

Як дзвінок задзеленчить —
Дзвінко джмелик задзижчить.

2. Відгадування загадки.

Хто з хвостиком і вухками,
В кого лапки з подушками?
Як ступа, ніхто не чує.

Тихо крадучись, полює.
І маленькі сірі мишки
Утікають геть від... (кішки).

3. — Розбіглися склади, як мишенята. Потрібно котику їх позбирати та швидко прочитати найулюбленіші слова.

Мо лас ми ку ко
ло ші лоч теп
— Ось що полюбляє киця!

Багато письменників, спостерігаючи за тваринами, відкривали щось нове й цікаве, а потім писали про них вірші, оповідання, казки.

4. Робота з картками.

Читання вірша на картках.

Кіт Мартин мишей не їсть,
А за рибою аж плаче!
За одну шупачу кість
Плем'я дав би він мишаче!
Він учився риб ловить,
Входив довго в ту науку,
І в одну прекрасну мить
Витягнув із річки щуку.

(Д. Павличко)

III. Розповідь про письменника

— Милували Дмитрові Павличку око його рідні Карпати — високі, вкриті буковими й смерековими лісами гори. Велика любов до рідного краю жила в його серці й надихала до творчості.

Народився Дмитро Васильович Павличко 28 серпня 1926 року в селі Стопчатові на Івано-Франківщині в сім'ї селянина-бідняка. Батьки змушені були працювати з ранку до ночі, щоб прогодувати маленьких діточок.

Ще в дитинстві Д. Павличко почав писати невеличкі поезії.

Перша книжка поезій Д. Павличка «Любов і ненависть» побачила світ 1953 року.

Дітям дошкільного й молодшого шкільного віку давно полюбилися Павличкові поезії, що друкувалися в журналі «Барвінок», у календарі «Дванадцять місяців», виходили окремими книжками. Це і казка-поема «Золоторогий олень», і збірки віршів «Дядько Дош», «Де найкраще місце на землі».

IV. Опрацювання статті «Дмитро Павличко»

Самостійне читання. Перевірка усвідомлення змісту прочитаного.

- Де народився поет?
- Що знайшло відображення у віршах Д. Павличка?
- Як поет передає у віршах свої спостереження?
- Що нового дізналися про твори Д. Павличка?

V. Робота над віршем Д. Павличка «Розмова»

1. Читання тексту «ланцюжком».
2. Словникова робота.
Тлумачення слів:
Жолоб — дерев'яна посудина.
Онуча — тут: шматок тканини.
3. Повторне самостійне читання. Відтворення змісту прочитаного.
— Між ким відбувається розмова?
— Який вірш за настроєм?
4. Вправи на розвиток техніки читання.
 - 1) Читання за особами.
2) Читання колонок слів повільно, нормально, швидко.
Шовкова тучі
корова онучі
лиха гляділа
колихала сиділа
 - 3) З'єднайте слова правої та лівої колонки.
Пес з'їла
вітер молотив
миша колихав
доню співав
пісні порвав
 - 4) Продовжте речення
Цей вірш не лише небувалиця, а й... (діалог).

VI. Опрацювання вірша «Гном»

1. Відгадування загадки.
 Тишком-нишком, чапи-лапи
 В капелюшках, як гриби,
 Ходять ці чарівники.
 Добре серце вони мають,
 Добрим людям помагають.
 Хоч на зріст вони маленькі,
 Та творять всякі дива!
 Може, хто з вас догадався,
 Як звати цих чарівників? (*Гноми*)
- Про цього маленького гнома й піде у нас далі розмова.
- Учитель або підготовлений учень виразно читає вірш.
- Про кого тут іде мова?
- Куди мчала машина гномів?
- Хто їх зупинив?

2. Самостійне читання.
3. Аналіз змісту вірша з елементами вибіркового читання.
 - Прочитайте опис гнома.
 - Якою чародійною силою володіє гном?
4. Творча робота.
 - Продовжте вірш Г. Бойка самостійно складеними рядками.

VII. Підсумок уроку

- Із творчістю якого поета ми сьогодні познайомилися?
- Чи сподобались вам його вірші? Чим саме?

УРОК 23. «МОЯ РУКА НІКОЛИ І НІКОМУ НІ КРИВДИ, НІ БІДИ НЕ ПРИНЕСЕ...»

Матеріал до уроку: Д. Павличко «Птиця», «Мрія».

Мета: розкрити красу дитячих людських вчинків; сприяти вихованню людяності; удосконалювати уміння інтонувати вірші відповідно до зображених почуттів; визначати головну думку.

Обладнання: картки для розширення кута зору.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

У ч и т е л ь

Як приємно вранці прокидатись
Серед чародійної краси,
Серед співу птиці,
Шелесту трави, шепоту пшениці,
Дзюркоту води.

— Мабуть, немає більшого щастя, ніж прокинутись вранці у рідній домівці, де мама й тато, сестричка й братик. У рідному краю, де кожна пташина тобі пісню співає, де мати-природа від лиха оберігає, дарує красу і цвіт, щоб у серці юному кожен цю любов зберіг.

II. Удосконалення читацьких навичок

1. Читання чистомовки.

Ку-ку-ку — чути пісню в ліску.
Ців-ців-ців — і я до вас сюди прилетів.
Тьох-тьох-тьох — ми співаємо удвох.
Кра-кра-кра — веселая пора!

2. Читання скоромовки.

Летів горобець, сів на хлівець.
А як вийшов стрілець, утік горобець!
— Хто так весело для нас співав? (*Птаху*)

3. Птахи в лісі все літали,
Тут і там вони бували.
Переплутали склади,
Назви птахів з них склади.

жу	го	зо	вив	си	луб	ка	по	ни
бець	чап	со	ця	зу	ку	ра	ля	лис

— Як, на вашу думку, чи веселі ці пташки? А чому ви так вважаєте?

III. Опрацювання вірша Д. Павличка «Птиця»

— А чи будуть вони такими веселими, якщо потраплять у неволю?

— Відповідь на це питання дає нам поет Д. Павличко. Мовою серця птахів він говорить у своєму вірші, бо добре розуміє, що неволя — це зло. І своїми добрими, ширими словами він намагається відігнати зло від кожної людини.

1. Виразне читання вірша вчителем.

— Чому затріпотіло серце пійманої птиці?

— Що відчувала пташина?

2. Словникова робота.

Читання колонок слів знизу вверху, зверху вниз.

Птиці вітрець

пшениці зеренець

доброти гомінкому

воду нікому

свободу крилець

3. Самостійне читання вірша.

— Як хлопчик ставився до пташки?

4. Аналіз змісту прочитаного.

— З якими словами хлопчик звернувся до птиці?

— Що здивувало пташину?

— З якими словами прохання звернулася птиця до хлопчика?

— Що для пташини означає воля?

— Чи зрозумів це хлопчик?

5. Читання вірша за особами.

6. Творча робота.

Продовжити думку хлопчика:

Моя рука ніколи і нікому

Ні кривди, ні біди не принесе!

Моя рука... (насипле зерен, посадить квітку, деревце).

IV. Робота над віршем Д. Павличка «Мрія»

1. Самостійне читання вірша.

2. Аналіз змісту прочитаного.

— Від імені кого ведеться розповідь?

— Про що мріє хлопчик?

3. Виразне читання вірша.

- Для чого хлопчик приб'є колесо на хаті?
- Кого він там поселить?
- Як ви думаєте, чому саме лелечу сім'ю?
- Які крилаті мрії є у вас?

V. Підсумок уроку

Читання вірша.

Бережіть природу, любі діти,—
 Я до цього все життя вас закликаю.
 Хто байдуже ставиться до неї,
 Той у грудях серденька не має.
 А якщо його немає в грудях,
 До природи він байдужий буде.
 Пам'ятаймо це і я, і ти:
 Маймо в серці зерна доброти,
 Ці зернятка будуть проростати.
 Спів почувете душі своєї,
 Про природу станете ви дбати
 Вірним другом будете для неї!

— Погляньте ще раз на малюнок.

Загляньте у вічі цьому хлопчику й спробуйте передати його почуття.

(Відповіді дітей.)

— Я дуже вам вдячна за ваші щирі відповіді, за вашу працю.

Нехай у ваших очах завжди сяє вогник добра, радості, милосердя.

УРОК 24. КРАСА ЖИВЕ ДЛЯ ВСІХ.

Матеріал до уроку: А. Костецький «Імена», «Не хочу».

Мета: зацікавити дітей словами-назвами, їх етимологією; розвивати творчі здібності учнів, уміння передавати емоційно-оцінну характеристику зображеного в поетичному творі та власні почуття, які виникли під впливом поетичних емоцій; збагачувати образне мислення; виховувати гуманні почуття, екологічну свідомість.

Обладнання: виставка книг поета, його портрет.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

Які щасливі, діти, ми,
 Що народилися на цій святій землі —
 Серед берізок, кленів і тополь,
 Де ніжний мамин голосок
 Так лагідно над світом цим лунає...

— Повірте, любі діти, нічого в світі немає милішого, ріднішого серцю, ніж рідний край, який вигойдав тебе у колосочці, викупав у цілющих травах, аби кожен зростав щасливим, здоровим і мав можливість побачити цей чарівний світ і поринути в нього.

II. Вправи з техніки мовлення та читання

1. Учні на картках читають вірш.

Як гарно тут красою милуватись,
вітання кожній квітці посилає...
А квіти нам голівки нахилиють —
Не тільки чарують, але й навчають.

2. Читання анаграм.

Оволкаш ротндая акм афілак цисарн

III. Мотивація навчальної діяльності, створення емоційного настрою

Квіти, дерева — яка це краса!
Краса, яку потрібно леліти, берегти.
Дуби ростуть поволі, неквапливо
Хто садить дуба, той, можливо,
І не побачить його вищим, аніж сам.
Це — дар майбутнім, скажемо, літам,
Привіт іще незаним поколінням...

— Той, хто виростив хоча б одне своє дерево, хто почув, як зашелестіло його молоде листя, той пізнав справжню радість!

І дійсно, мабуть, немає у світі більшої радості, ніж любити природу, людей, приносити користь.

IV. Повідомлення теми і мети уроку. Розповідь вчителя про письменника

— А ще більша радість — зачарувати людей своєю творчістю, мудрим, лагідним словом запалити іскру милосердя та поваги.

Я сьогодні хочу розповісти вам, діти, про людину, поета — Анатолія Костецького, який народився 6 грудня 1948 року в місті Києві. Перші казки почув від бабусі. Згодом мама, вчителька мови і літератури, почала заохочувати його до класичної спадщини.

Анатолій Костецький почав свою літературну творчість з ліричних віршів про природу. 1967 року доля звела поета-початківця з Михайлом Стельмахом, який щедро почав ділитися з ним таємницями творчості і ненав'язливо вчити майстерності. Порадив писати для дітей, а через кілька років уже був редактором першої книжечки Анатолія Костецького «Джміль про сонечко гуде». Відтоді дитячій літературі поет не зраджує. З-під його пера вийшло понад десять книжок для юних читачів.

Найвідоміші з них — «Лист до птахів», «Весняні дарунки».

V. Опрацювання статті «Анатолій Костецький»

Самостійне читання. Відповіді на питання.

— У якій сім'ї і де народився Анатолій Костецький?

— Хто є головними героями віршів?

— Які найтонші почуття викликають у нас вірші поета?

— Ми сьогодні маємо можливість перевірити це на уроці, працюючи над віршами А. Костецького.

VI. Підготовка до сприймання нового матеріалу

Любі діти, погляньте у віконечко:

Як лагідно і щиро світить... (*сонечко*)!

Берізки і тополі гойдаються... (*поволі*),

І квіти нахилили голівоньки свої

І лагідно всміхаються до рідної... (*землі*).

— Як приємно й радісно бачити таку картину природи! Око милують прекрасні поля й лани, сади й ліси, ставочки, озерця — усе це миле й любе серцю. Який чарівник створив таке диво і все назвав так красиво? Вдивляючись у цю красу, чи у вас не виникало бажання щось змінити або по-іншому назвати якісь предмети?

А от герой вірша А. Костецького змінив деякі назви. Ось послухайте.

VII. Робота над віршем «Імена»

1. Виразне читання вірша вчителем.

— Яке бажання було у хлопчика?

2. Словникова робота.

3. Самостійне читання.

— Чому хлопчик із жалем промовив останні свої слова?

— Що б ви могли йому порадити, у чому навіть і запевнити?

4. Вправи на розвиток швидкості читання.

1) Вибіркове читання.

— Що дарувала лопатуля для птахів?

— Як хлопчикові хотілося назвати бабусю?

2) Відновить рядки з вірша.

І цвілі б любенят

... очі,

і ...

гуляли б із ними

охоче.

5. Вирізне читання вірша.

— Любі дітки, а у вас не було бажання по-своєму назвати якийсь предмет. Адже кожен предмет ми бачимо по-різному, по-різному його сприймаємо. Давайте підберемо нові імена до слів: *мама, котик, дідусь, берізка*.

— Молодці! Скільки ніжності, ласки я почула у ваших словах! І я впевнена, що в діток, які говорять щиро, лагідно, з почуттям любові та ніжності, добре серце.

VIII. Опрацювання вірша А. Костецького «Не хочу»

1. Робота над заголовком.

— Уважно прочитайте заголовок.

— Як, на вашу думку, про що йтиметься у цьому вірші: про якісь примхи чи про приємне та повчальне?

— У цьому ми переконаємось, коли прочитаємо цей вірш.

2. Читання вірша (мовчки).

— Чи підтвердив цей вірш ваші думки?

3. Аналіз змісту прочитаного.

— Чому не хотіла дівчинка ловити метелика, не стала рвати квітку?

— У чому дівчинка бачила страшений гріх?

— Як ви розумієте вислів «живе тремка живинка»?

4. Виразне читання вірша.

— Що ви можете сказати про цю дівчинку?

IX. Підсумок уроку

— Чи сподобався вам сьогоднішній урок?

— Що найбільше вас зацікавило?

— Які почуття у вас викликали прочитані твори?

Оберігайте ж повсюди

Шлях і стежиночу в гаї,—

Все те окрасою буде

Нашого рідного краю!

— Люби діти! Я хочу, щоб красу уміли

Сприйняти серцем люди всі,

Щоб цінували, й розуміли, і поклонялися красі!

УРОК 25. НАУКА ПРИЙМАТИ ГОСТЕЙ

Матеріал уроку: А. Костецький «У гостях».

Мета: розглянути гумористичний характер вірша, його повчальний зміст; з'ясувати, що таке справжня гостинність та її етичні норми; формувати етику поведінки господаря та гостей; розвивати навички виразного читання гумористичних творів, уміння відстоювати свою думку та погляди.

Обладнання: картки зі словами.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

У ч и т е л ь

Сонце ранком розбудило,

Підняло і звеселило.

Потім чемненько сказало:

— Швидше поспішай,

Не лінуйся, не позіхай.

Сонячний заряд візьми,

З ним в країну Знань іди!

— Кожен день ми крокуємо впевнено й радісно країною Знань, відкриваємо все нові й нові таємниці, цікавинки, знайомимось із поетами, творчість яких навчає нас жити чесно, правдиво.

II. Вправи на вдосконалення навичок читання

1. Читання слів у колонках.

Чемність	байдужість
вихованість	грубість
скромність	лукавість
гостинність	скупість
щедрість	жорстокість

2. Гра «Так чи ні».

- Я зустріну гостей привітно.
- Запропоную зайти в дім.
- Буду робити їм зауваження.
- Не запропоную сісти.
- Буду повчати.
- Буду щедрим, із задоволенням покажу свої іграшки.
- Не буду звертати на них увагу.
- Проведу гостей.
- Нагадаю, що гостям вже час іти додому.

3. Утвори слова з розсипаних літер.

я н о е
н ж ь д
н р а е

(День народження)

III. Опрацювання вірша А. Костецького «У гостях»

1. Читання вірша учнями (мовчки).

- Куди запросили дітей?
- Хто їх зустрів?

2. Словникова робота.

Читання колонок слів у різному темпі.

Запрошені	не мацайте
бруднити	помчали
кришталева	щодоху
відповідальна	вітальні

3. Колективне читання вірша. Гра «День — ніч».

Аналіз змісту прочитаного.

- О котрій годині прийшли гості?
- Як їх зустріли?
- Про що запитала сестричка?
- Які поради давала дівчинка?

— Чому гості помчалися «геть щодуху»?

4. Вправи на розвиток читання.

Читання колонок слів повільно, а потім — швидко.

Народження	скиньте
запрошені	давайте
бруднити	меблі
ходити	справжня
слухати	гості

5. Вибіркове читання.

— Що, на думку дівчинки, означає ходити в гості?

— Чому гості не слухали дівчинку?

IV. Підсумок уроку

— Чи задоволені ви поведінкою дівчинки? Якщо ні, то поясніть чому?

— А чи вмієте ви зустрічати гостей?

— Як ви поведетесь, коли до вас приходять гості?

УРОК 26. ЩО ІЗ ЗАГУБЛЕНОГО НЕ ПОВЕРТАЄТЬСЯ

Матеріал до уроку: А. Костецький «Бюро знахідок».

Мета: з'ясувати важливість морально-етичних проблем, які вирішує у своїй поезії А. Костецький; формувати вміння визначати важливі питання твору та підтверджувати їх текстом; сприяти вихованню високої людської моральності кожної особистості.

Обладнання: картки зі словами.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

У ч и т е л ь

Як приємно вранці зустрічати друзів,
Бачити обличчя радісні такі,
І тоді на серці виграє веселка,
Настрій веселковий лине цілий день!

— Любі мої друзі, як приємно, що все гаразд, що ми всі знову разом — усміхнені та бадьорі. А чи завжди так буває?

Веселкою серденько грає,
Про друзів та старших дбає,
Менших за себе не ображає
Та вчасно і в строк
Упевнено робить свій крок.

— Скажіть, хто крокує ось так?

— Аж ось перед нами якась дивна споруда.

Робю хідзнаок (Бюро знахідок)

— А запросив нас туди поет А. Костецький. Але, щоб потрапити туди, нам потрібно прочитати прислів'я, ідучи за цифровими підказками.

2 чисту	6 спати	3 совість
	1 хто	
4 має	7 лягає	5 спокійно

- Як ви розумієте це прислів'я?
— Чи завжди ви лягаєте спокійно спати?

II. Опрацювання вірша А. Костецького «Бюро знахідок»

— Сьогодні ми прочитаємо про чарівне місце, де зберігаються загублені речі.

1. Колективне опрацювання вірша. Читання по частинах.
2. Аналіз змісту прочитаного.

- Від чийого імені ведеться розповідь у вірші?
— Що це за чарівне бюро знахідок?

3. Словникова робота.

Бюро — зберігання документів, паперів; назва деяких установ або їх відділів.

4. Самостійне читання вірша.

- Розкажіть, які незвичайні речі зберігаються тут та хто їх загубив.
— Яку знахідку не можна повернути?
— З яким закликком звертається господар до людей?

5. Вправи на розвиток швидкості читання.

- 1) Читання колонок слів.

Заходьте	дивіться
совість	прожити
бери	не губи
прогавив	справи
чемність	страждає
згубили	не соромтесь

- 2) Гра «Продовж речення».

— Відшукайте речення, які починаються словами: «Отут», «А тут», «Тут», «Там», «А онде».

6. Розвиток зв'язного мовлення.

А ось на полицках
Лежать прикриті
Загублені речі кимось давно.
Відкрийте, вдивіться, згадайте,
Можливо, ви їх зустрічали,
І їх терміново потрібно повернути!

Діти згадують про такі речі, які загубились колись.

III. Підсумок уроку

— Як, на вашу думку, якою була мета в поета, коли він створив цей вірш?

— Чого хотів він нас навчити?

— Ви сьогодні ще раз переконалися, що твори А. Костецького — надзвичайно чудові, повчальні.

Я сподіваюсь, вони вас зацікавили.

Із радістю можу сказати, що твори поета із задоволенням чекають на вас у бібліотеках, на прилавках магазинів, закликаючи: «Читайте, навчайтесь та зростаєте справжніми людьми!».

УРОК 27. БУТИ, ЯК ДБАЙКО

Матеріал до уроку: Т. Коломієць «Дбайкова пісенька в дорозі», «Хто розсипав роси».

Мета: познайомити учнів з популярним дитячим героєм — працюючим хлопчиком-мізинчиком Дбайком; викликати симпатії до нього, бажання наслідувати його добрі вчинки; повправлятися у дотриманні темпу читання віршів відповідного настрою; розвивати спостережливість та вміння складати опис героя за малюнком.

Обладнання: виставка книжок поетеси, її портрет.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

У ч и т е л ь

Доброго ранку, доброго дня!
Знову зібралась вся наша рідня.
Сонячний промінь нас скликав до справ,
Аби до вподоби кожен справу обрав.
Сонячний промінь, як зайчик, стрибав,
Читати швиденько усіх він навчав.

II. Вправи на вдосконалення читацьких навичок

1. Гра «Дощик».

Читання слів за цифровою підказкою.

6 добро

2 допомога

7 гілка

4 природа

1 бджілка

8 пташина

5 праця

3 маля

2. Читання скоромовки.

У млиночкові малому
Мишеня муку мололо,
Мама міряла муку
По наперстку у мішку.

3. Виразне читання вірша.

Дзень-брень! Дзень-брень!
Звідки кузня узялась?
Дзень-бом! Дзень-бом!
Дбайко стука молотком!

- Хто стукав молотком?
- Цікаве та гарне ім'я — Дбайко! А як воно виникло у нашій мові?
- А кого можна так назвати?
- Про значення цього слова нам розповідає у своєму вірші Тамара Опанасівна Коломієць.

III. Розповідь вчителя про поетесу

— Народилась Тамара Опанасівна Коломієць 3 квітня 1935 року в місті Корсуні в сім'ї службовця.

У школі Тамара Коломієць мріяла стати лікарем, бо дитяче серце довго ще ятрили рани війни. Але коли надійшов час подумати про життєвий шлях серйозно, то обрала журналістику.

У студентські роки видала свою першу книжку поезій «Проліски» (1956). Наступного року на Всесоюзному фестивалі молоді й студентів у Москві їй було відзначено Золотою медаллю й першою премією.

Вагомий внесок зробила Т. Коломієць у дитячу поезію, зокрема віршами для дошкільнят та молодших школярів. Виступає вона у найрізноманітніших жанрах, створюючи казки, небиліці, лічилки.

IV. Опрацювання вірша Т. Коломієць «Дбайкова пісенька в дорозі»

1. Читання вірша вчителем.

— Якого друга і помічника має Дбайко?

2. Словникова робота.

Далека	путь
марно	голо
кружля-петля	квилить
клопітка	сідло
скати	буйних
квилить	гукніть

— Доберіть антоніми до слів: *відпочиває, далека*.

3. Самостійне читання. Аналіз прочитаного.

- Де кружляла дорога?
- Кому допомагав Дбайко?
- Прочитайте опис велосипеда.

4. Вправи на розвиток швидкості читання.

Гра «Небо і земля».

1) Відновіть рядки з вірша.

З дечгнізка повіло шатак і ликвить з пеляреку.

2) Зачитати із тексту тільки дієслова.

5. Творча робота.

— Продовжити розповідь про справи, які чекали на Дбайка.

V. Робота на віршем Т. Коломієць «Хто розсипав роси?»

1. Самостійне читання вірша.

2. Аналіз змісту прочитаного.

— Про яких героїв розповідає поетеса?

— Як їхні дії впливали на навколишній світ?

— Чому поетеса вигадала такі імена?

— Які ще імена є в Дбайка?

VI. Підсумок уроку

— Чи сподобалися вам поезії Т. Коломієць? Чим саме?

— Які риси характеру, що притаманні Дбайкові, ви хотіли б розвинути у собі?

УРОК 28. СВІТ ТАКИЙ ВЕСЕЛИЙ І ХИМЕРНИЙ...

Матеріал уроку: Т. Коломієць «Чоловічки», «Їжаки».

Мета: спонукати дітей бути уважними й чуйними у довір'ї; вчити бачити його незвичайну красу; виховувати дбайливе, людяне ставлення до світу природи; удосконалювати навички виразного читання та швидко-го запам'ятовування поетичних строф.

Обладнання: картки зі словами.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

У ч и т е л ь

Засміялось в небі сонечко привітно,
І земля квітками усміхнулась діткам,
І дерева в лісі листям зашуміли,
У діброві птахи враз загомоніли,
Ніжно заспівали про красу землі.
Ой які щасливі, діточки, ви всі,
Що зростає в чудесній красі!
— І це так, любі мої діточки!
Погляньте: сині небеса,
Ось ліс і рідний гай.
Повсюди диво і краса —
Дивись і пізнавай,
Новинки-цікавинки для
Себе відкривай!

II. Мовно-лексична розминка

1. Відгадування загадок.

- На дереві я родився в кожусі,
Кожух розірвався,
І я на землю впав. (*Каштан*)

- Не розбивши горщика,
Не з'їси кашки. (*Горіх*)
 - Живе один батько й тисячі синів.
Всім шапки справляє,
А собі не має. (*Дуб і жолуді*)
— Доберіть загальну назву до слів-відгадок.
2. Робота над скоромовкою.

Дуб до дуба дріботів:
— Дай, дідусю, жолудів!
— По мені дощі ходили,
Жолудята не вродили.

— Але є чарівний дуб, який подарував діткам багато жолудів і попросив помудрувати, перетворити їх у різних веселих героїв.
Мабуть, саме про них і розповідає нам поетеса Т. Коломієць.

III. Опрацювання вірша Т. Коломієць «Чоловічки»

1. Самостійне читання вірша.
— Що вийшло із жолудів?
2. Читання «ланцюжком». Відповіді на питання.
— Кому вдалося зробити цих чоловічків?
— Яка мрія була в цього хлопчика?
— Як, на вашу думку, вона збулась?
3. Вправи на розвиток читання.
— Зачитайте опис чоловічків.
— Зачитайте розповідь чоловічків.
— Читання колонок слів.
Круглі виходять
руді вмить
загорілі лежить
дуби зігнуть
4. Робота над виразністю читання.
Виразне читання вірша.
5. Робота з ілюстрацією до вірша.
— До яких рядків вірша автор намалював цей малюнок?

IV. Опрацювання вірша Т. Коломієць «Їжак»

1. Відгадування загадки.
По лісі стежинкою дівчинка йшла
І раптом клубочок на стежці знайшла.
Хотіла торкнутись —
Ой! Що ж то за жак!
Увесь в колючках!
Дівча від клубочка відскочило вбік,
А він ворухнувся, розгорнувся та й утік!
— Ну, хто здогадається, що ж то було? (*Їжак*)

2. Робота з ілюстрацією.

— Ось погляньте на малюнок їжачків. Як ви гадаєте чому вони посміхаються? Що ви можете розповісти про цих тварин? (*Розповіді дітей.*)

3. Словникова робота.

Читання слів скоромовкою.

Їжаки	накололи
голки	склали
грибки	наросли
клубки	позгортались
будяки	
горбки	

4. Самостійне читання вірша.

— Який настрій мали їжачки?

— У що вони перевтілювались?

5. Читання вірша вголос («ланцюжком»).

6. Читання «луною».

7. З'єднайте слова лівої колонки із словами правої колонки.

Плащі	клубки
їжаки	грибки
позгортались	золоті
наросли	веселі

8. Виразне читання вірша.

V. Підсумок уроку

— З якими творами Т. Коломієць ми познайомились?

— Про що в них розповідається?

— Які з них вам найбільше сподобались? Чому?

Гра «Відгадай»

З якого вірша ці рядки?

- Нам ручки-ніжки поробив
І на віконце підсадив.
- Хто аж понад лісом
райдугу повісив?
- Така робота клопітка,
ну як мені без друга!
- Накололи на голки всі грибки.

УРОК 29. НЕПОВТОРНИЙ ПОЕТИЧНИЙ ДИВОСВІТ

Матеріал до уроку: А. Качан «Обтрусили яблука», «Ластівки», «Дівчинка і море».

Мета: ознайомити учнів із дивосвітом віршів А. Качана; привернути їхню увагу до мелодійності рим поета, відтворення ним чудового неповторного

світу, який щодня відкриває дитина; удосконалювати творчі здібності учнів; розвивати уміння складати розповідь, підбирати текст до малюнка; виховувати екологічну свідомість дитини.

Обладнання: портрет А. Качана, виставка його творів.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

У ч и т е л ь

Стежечка-мережечка привела всіх в клас,
 Стежечка-мережечка тішила всіх нас,
 Дарувала красу і цвіт
 Їй запросила у казковий світ.
 Іди по цій стежині, дитино,
 Даруй любов і тепло
 І пам'ятай: ти — людина.
 Вчись, думай, твори добро!

II. Розмовна хвилинка

1. Учитель промовляє перший рядок вірша. Школярі якомога швидше повторюють його. Аналогічна робота проводиться з усіма рядками, поки учні не промовлять увесь вірш.

Я на траві люблю лежати,
 Дивитись в небо і співати.
 Навколо мене стільки дива!
 І я у світі цім щаслива.

2. Прослухайте прислів'я, згадайте кінцівку.
 Скільки світа — ... (стільки дива).

3. Читання анаграм.
 луняба (*яблуня*)
 мази (*зима*)
 ракса (*краса*)
 ямзел (*земля*)

4. Відгадайте загадку.
 На «я» починається,
 На «я» кінчається,
 В саду росте,
 На ній плоди є. (*Яблуня*)
 — Де росте це дерево?
 — Які дари приносить воно нам?
 — Про кого ще дбає деревце?
 — Саме про це деревце й пише славний український поет Анатолій Качан.

III. Відомості про поета

— Народився Анатолій Качан 16 січня 1942 року в селі Гуріївці, що лежить у пониззі річки Бугу на Миколаївщині.

З повноводним Бугом і розлогим степом, що дивував хлопчика літньої пори стриманими барвами польових квітів, видзвонював різноголоссям коників і цикад, пов'язані перш враження дитинства майбутнього поета.

По закінченні школи Анатолій Качан працював радіомонтером, згодом вступив на філологічний факультет Одеського університету, який закінчив у 1965 р. Друкувати свої твори почав у студентські роки.

З 1969 року Анатолій Качан виступає з віршем на сторінках республіканської преси як дитячий поет.

IV. Опрацювання статті «Анатолій Качан»

- Де народився поет?
- У якому місті доводилося працювати поету?
- Що відображає поет у своїх віршах?
- Зараз ми маємо з вами нагоду прочитати його вірші й переконатись, що творчість поета — це краса, це велич.

V. Опрацювання вірша А. Качана «Обтрусили яблука»

1. Виразне читання вірша вчителем.
 - Яка пора року описана у вірші?
2. Самостійне читання.
3. Аналіз змісту прочитаного з елементами вибіркового читання.
 - Чому всі задивляються на яблучко?
 - І за чим шкодували?
 - Хто знає про те, для чого залишили яблуко?
 - Чим буде втішати зима?
4. Вправи на розвиток читацьких навичок.
 - 1) Читання колонок слів повільно, а потім — швидко.

У саду	благодать
на виду	не дістать
хмар	обтрусили
яр	залишили
 - 2) Читання «ланцюжком».
5. Розвиток зв'язного мовлення.
 - Яку історію про яблуко могли б розповісти ви?
6. Читання скоромовки (повільно, нормально й швидко)

Стоять під снігом сосни сонно.
Сидять на соснах снігурі.
Санчата на ставок з розгону
Скотились весело з гори.

VI. Опрацювання вірша А. Качана «Ластівка»

1. Відгадування загадки.

Швидко скрізь цей птах літав,
Безліч мушок поїдав.
За вікном гніздо будує,
Тільки в нас він не зимує. (Ластівка)

2. Словникова робота.

Читання колонок слів.

Носяться	вирію
щодня	ігрища
доганя	минеться
вишні	погожі

3. Самостійне читання вірша.

- За ким спостерігали діти?
- Чи доводилося вам спостерігати за птахами?

4. Повторне читання вірша вголос.

- Де носилися щодня птахи?
- У кого вони навчилися веселих ігор?
- Чому діти вітаються й закликають птахів купатися в синій височині?
- Що крикнуть діти ластівкам?

5. Виразне читання вірша.

VII. Опрацювання вірша А. Качана «Дівчинка і море»

1. Виразне читання вірша вчителем.

- Чому дівчинка прийшла до моря?

2. Словникова робота.

Читання колонки слів зверху вниз і навпаки.

Кам'яний	дібров
прибій	стрімголов
кудлай	туман
курай	капітан
вибачай	на льоту
зустрічай	золоту
небокрай	судно

3. Самостійне читання вірша.

4. Аналіз змісту прочитаного з елементами вибіркового читання.

- Куди вдивлялась дівчинка?
- З ким вона прийшла до моря?
- За що соромила дівчинка собачку?
- Як пояснила дівчинка собачці, чого вони прийшли до моря?
- Прочитайте, що привезе тато-капітан своїй донечці.
- Які картини бачила дівчинка на морі?

5. Вправи на розвиток читацьких навичок.

- 1) Читання «ланцюжком».
- 2) Зачитати тільки дієслова.

VIII. Підсумок уроку

- Чи сподобалися вам поезії А. Качана?
- Який настрій вони у вас викликали?

УРОК 30. ДИВОСВІТ, ЩО ЦІКАВИТЬ ДИТИНУ

Матеріал уроку: С. Жупанин «Ліщина», «Оленчині вишиванки».

Мета: викликати позитивні емоції учнів; формувати потребу естетичного сприйняття світу; удосконалювати навички виразного читання; розвивати пам'ять, уяву, уміння використовувати у власному мовленні образні поетичні вислови.

Обладнання: портрет С. Жупанина, збірка його творів для дітей.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

У ч и т е л ь

Сонечко ласкаве усіх розбудило,
 Ніжні пелюсточки квітка розкрила,
 Роса її гарнее личко умила.
 Тихий вітерець гіллям колихає,
 Пташина у небо безмежно злітає.
 Дитя відкриває свої оченята,
 Прямує до мами, до тата.
 Веде його мрія щира, крилата.
 А мрія, скажу вам, дуже проста:
 Дитятко прямує у світ, де краса.

II. Вправи на удосконалення читацьких навичок

1. На дошці надруковано вірш.

Учні самостійно вчатьсЯ читати його з різною інтонацією.

А я душу скупаю в красі
 Весняного ніжного саду,
 Босоніж пробіжусь по росі
 І під вишнею білою сяду.
 Я до ніг тихим травам впаду —
 То не вишні розквітли в саду,
 А хмаринки спустилися з неба.

2. Читання скоромовки.

Хмаринки-пуховинки,
 Химерні, волохаті.
 Вмостились на хвилинку
 У хлопчика на хаті.
 Химерні ці хмаринки —
 Принесли завдання
 Для кожної дитинки.

3. «Загадкові хмаринки».

— Це ім'я відомого поета.
 В Іршаві, де гніздо родинне,
 Плекав поезію святу.
 І серце він зберіг дитинне,
 А в нім — любов і доброту.

Сьогодні ми заглянемо до віршованої скарбниці Степана Ілліча, прочитаємо його вірші.

III. Розповідь про поета

— Далекої холодної зими, а саме 18 січня 1936 року, в селі Іршава в багатодітній сім'ї Жупаниних народився хлопчик, і дали йому ім'я Степан. Нелегким було його життя. Щоб вижити, доводилось ставати до роботи й дітям. Вечорами після роботи збиралися сусіди в хаті Марії Петрівни та Іллі Андрійовича на вечорниці. І там зачаровано слухав малий Степанко казки, притчі, зачував від батька коломийки.

Після війни життя змінилося на краще, а головне — стало можливим здобути освіту.

У 17 років закінчує Степан Іршавську десятирічку, де, до вашого відома, був кращим учнем. Вступив до Ужгородського державного університету.

Після закінчення працював вчителем в Ільницькій школі-інтернаті.

Нелегким був його життєвий шлях. Та здобути таких успіхів можна лише завдяки наполегливій праці, природному таланту.

IV. Опрацювання статті «Степан Жупанин»

Самостійне читання.

- Де народився поет?
- Що наповнювало душу поета?
- Які за жанром твори пише поет?

V. Робота над віршем С. Жупанина «Ліщина»

1. Відгадування загадки.

Росло. Виросло.
 Із куща вилізло.
 По руках покотилося,
 На зубах опинилося. (*Горіх ліщини*)

2. Виразне читання вірша вчителем.

- До кого звернувся хлопчик?

3. Словникова робота.

— Прочитайте спочатку слова у лівій колонці зверху, а потім — у правій знизу.

Ліщина	стоїш
царства	розпочинаю
білка	знаєш
обійшли	садила
ліщинок	сховала
стежинок	пригріла
веснонька	зростати

4. Самостійне читання вірша. Відповіді на питання.

- Що відповіла ліщина хлопчикові?
- Як назвала ліщина хлопчика?
- Що ж цікавого вона розповіла?

5. Вправи на розвиток швидкості читання.

- 1) Зачитати слова у зменшувально-пестливій формі.
- 2) Читання вголос «ланцюжком».

6. Виразне читання вірша.

VI. Робота над віршем С. Жупанина «Оленчині вишиванки»

У ч и т е л ь

Хай не перев'яне вишиття,
Хай в годину ранньої розлуки
Вишиванка душу пригорта
І дарує гордість і красу.

Гордість за наш талановитий народ, за його майстрів, у яких в руках нитки перевтілюються у різних героїв. Цей талант передається із покоління в покоління, від старого до малого. Саме про таку талановиту дівчинку ми з вами й прочитаємо.

1. Виразне читання вірша.

2. Відповіді на запитання.

- Чому хвалять дівчинку?
- Чим втішалися батьки дівчинки?
- Що красувалося на вишиванках дівчинки?

3. Вправи на розвиток читацьких навичок.

- 1) Читання вправою «Доповни речення».
- 2) Читання слів у колонках.

Тішиться	світлиця
усміхається	заквітчана
проміниться	барвограй
міниться	дивосвіт

4. Робота з ілюстрацією.

- Якою зображена дівчинка на малюнку?
- Які почуття пробуджує у вас цей малюнок?

VII. Підсумок уроку

— З творчістю якого поета ми сьогодні познайомилися?

— Поет змальовував природу так, ніби писав книгу мудрості, гортаючи сторінки якої дитина пізнає світ, а в ньому — щось нове.

УРОК 31. СКІЛЬКИ БУВАЄ ВІТРІВ? УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАНЬ ЗА РОЗДІЛОМ

Матеріал до уроку: С. Жупанин «Сім вітрів».

Мета: допомогти учням усвідомити, який характер мають вітри, позитивні чи негативні це герої, підтвердити текстом ці думки; формувати уміння творити віршовані рими; узагальнити значення розділу «Вірші про світ природи і дитинства».

Обладнання: картки зі словами.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

У ч и т е л ь

Ой, радісний, веселий нині день,
Він сповнений усмішок і пісень!
Співає пташка у гаю,
Дитя радіє: в школу йду.
А з ним легенький вітерець
Прямує тихо навпростець,
І посміхаються вони:
Як весело їм разом йти,
І дарувати всім привіти,
І утшатись, і радіти.

II. Вправи з розвитку мовлення

1. — Вітерець мандрував та мандрував.

А діткам таку вправу запропонував.

Вправа «Голосно-тихо» (вправління у зміні сили голосу і темпу вимовляння)

В сінокосах, в срібних росах,
Заросився бусол босий.
Сонце блисне — бусол висохне.

2. Читання анаграм.
Нцесо, одщ, рахма, тевір.

III. Опрацювання вірша С. Жупанина «Сім вітрів»

1. Виразне читання вірша вчителем.
— Скільки вітрів зустрів хлопчик?
2. Самостійне читання.
3. Аналіз замісту прочитаного з елементами вибіркового читання.
— Чому автор говорить, що сім вітрів, як сім братів?
— Зачитайте, де бував другий вітер.
— Де гостював четвертий?
— Куди завітав шостий?
4. Вправи на вдосконалення читацьких навичок.
1) Читання «ланцюжком».

2) Читання колонок слів (вправа для очей).

— Спочатку читаємо слово у лівій колонці, а потім — у правій.

Зустрів	кузні
взяв	дружні
розбудив	врожайні
косив	вранці
зібрав	ланці
розвеселив	домену
збудив	квартиру
сіяв	ароматом
гостював	ораницю
минув	пшеницю
завтра	людям

3) Гра «Так — ні».

- Перший вітер був у кузні.
- Другий — у пекарні.
- Третій гостював у ланці.
- Четвертий — на комбайні.
- П'ятий завітав у сад.
- Шостий вітер з ферми линув.
- Сьомий вітер — в ораницю.

5. Творча робота.

— Як, на вашу думку, чи є у цих семи братів ще й інші брати?

— Що б ви про них могли нам розповісти, де ви їх ще зустріли?

— Поетичне слово автора допомагає нам краще пізнати світ, побачити в ньому незвичайне.

Саме вірші Жупанина — неходжені стежини в світ, де панує мир і благодать.

Там на горбочку три смерічки
 Стоять, обнявшись віттям,
 Там на світанку кукурички
 Наповнюють усе життям.
 Там у грайливому озерці
 Літають-плавають хмарки.
 Там між квітками
 Весела стежка-верховинка.
 Там живуть мурашки, бджілки в мирі,
 Зозулі, дятли і синиці.
 Ростуть ялини, тис, малина,
 Ліщина, груші і суниці.
 А головне — там працюючі люди
 І весело їм в тому світі бути.

IV. Узагальнення знань за розділом

— Ми закінчили з вами цікавий розділ «Вірш про світ природи і дитинства». У цьому розділі ми прочитали вірші про природу, про різні веселі пригоди. А сьогодні настав час перевірити наші знання за допомогою тестів.

1 варіант

1. З якого твору ці рядки?
Гей, травень прийде у дні чудові.
 - а) «Що я люблю»;
 - б) «Чотири пори року»;
 - в) «Співанка про місяці».
2. Хто автор вірша «Діти й ластівка»?
 - а) Наталя Забіла;
 - б) Марія Підгірянка;
 - в) Дмитро Павличко.
3. Вірш «Хто сильніший» (Н. Забіла). Вітер подививсь на Сонце та й каже:
 - а) «Ти програло»;
 - б) «Ти перемогло»;
 - в) «Ти відійди».
4. Якого помічника і друга мав Дбайко?
 - а) Мопеда;
 - б) велосипеда;
 - в) візка.
5. Якою була сестричка Віті?
 - а) Вихованою;
 - б) чемною;
 - в) не вихованою.
6. Як Н. Забіла назвала осінь у своєму вірші «Чотири пори року».
 - а) Сестриця;
 - б) молодиця,
 - в) працівниця.

2 варіант

1. Кому із поетів належать ці рядки:
Моя рука ніколи і нікому
Ні кривди, ні біди не принесе?
 - а) А. Костецькому;
 - б) Т. Коломієць;
 - в) Д. Павличку.
2. А. Костецький «Не хочу».
Метелика ловити я не хочу, він...:
 - а) сяйво неба;
 - б) квітка неба;
 - в) краплина неба.
3. С. Жупанин «Сім вітрів». Де гостював четвертий вітер?
 - а) В овочевій ланці;
 - б) у саду;
 - в) на ясній поляні.

4. А. Качан «Ластівки».
Від кого ластівки навчилися веселої гри?
а) Від птахів;
б) від дорослих;
в) від дітей.
5. Т. Коломієць «Чоловічки». Хто дістав з дуба жолуді?
а) Хлопчисько сіроокий;
б) хлопчисько білочубий;
в) хлопчисько-весельчак.
6. Г. Бойко «Як невдаха виступав». Що зробили з невдахою-співачком?
а) Привітали;
б) набили;
в) пригостили.

УРОК 32. ОПОВІДАННЯ ПРО СПРАВИ ТВОЇХ РОВЕСНИКІВ

Матеріал до уроку: В. Сухомлинський «Красиві слова і красиве діло».

Мета: допомогти учням усвідомити головну думку твору; розвивати творчі здібності: уміння складати усну зв'язну розповідь про цікаву подію на морально-етичну тему та уміння співвідносити текст із малюнком.

Обладнання: портрет В. Сухомлинського, картки зі словами.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

У ч и т е л ь

Щедрий сонячний промінь
Вклоняється людям до ніг,
Зустрічає з походів та далеких доріг,
Зігриває серце і душі,
Тішить, ніжить, голубить усіх,
Зерно мудрості прогриває
І одного лише від людей благає:
Щоб кожен з них любов, повагу та добро зберіг
І щоб проніс через віки
Найкращі почуття святі.

II. Вправи на вдосконалення читацьких навичок

1. На дошці записано вірш. Учні вчаться читати його з відповідною інтонацією.

Сказав Мудрець:
— Живи, добро звершай!
Та нагород за це не вимагай!
Лише в добро і вищу правду віра
Людину відрізня від мавпи і від звіра.
Хай оживає істина стара —
Людина починається з добра.

2. Читання слів на картках-«блискавках».

Повага, чемність, порядність, вихованість, щедрість, гідність, милосердя. Пояснити значення цих слів.

3. Ясне сонячне проміння освітило нам ім'я величної людини.

А	И	Ь	У	О	Л	Н	Ь	И	
В	С	Л	С	Х	М	И	С	К	Й

— Журавлі весело в небі знов кружляють
І на крилах спадщину дорогу несуть,
Спадщину В. О. Сухомлинського.

III. Ознайомлення з життєвим і творчим шляхом В. О. Сухомлинського

Розповідь учителя.

У 1918 році, 15 серпня в с. Васильківці на Полтавщині, у селянській сім'ї народився В. О. Сухомлинський. У сім'ї, крім Василя, було ще троє дітей. Батьки ніколи не сварилися між собою й не карали своїх дітей. Усі діти в сім'ї Сухомлинських обрали професію вчителя.

В. О. Сухомлинський — найвідоміший педагог і письменник. Він працював 35 років у школі. Василь Сухомлинський — заслужений вчитель України, якого любили й батьки, й діти.

Василь Олександрович дуже любив дітей і написав для них багато-багато цікавих оповідань, казок.

В його творах переважає доброта, бо він сам був доброю людиною і хотів, щоб ви, діти, вирости добрими, чуйними, працюючими, щоб любили тата й маму, свою родину, домівку і нашу велику, прекрасну Батьківщину.

Твори В. О. Сухомлинського мають виховний характер, тому що це був письменник та педагог за покликанням, який усім своїм талантом, роботащим умом, всім серцем бажав зробити світ і людей у ньому добрішими.

Тож давайте поринемо в його твори, збагатимо свої знання, наповнимо серце добротою.

IV. Робота над оповіданням В. О. Сухомлинського

«Красиві слова і красиве діло»

1. Колективне опрацювання оповідання. Читання «ланцюжком».

— Про кого йдеться в оповіданні?

2. Словникова робота.

Читання слів на одному диханні.

3. Самостійне читання («бджілкою»).

4. Аналіз змісту прочитаного.

— Коли відбувалися події?

— Скільки хлопчиків було в хатині?

— Чи знали друзі четвертого хлопчика?

5. Вибіркове читання.

- Зачитайте, у якому вигляді хлопчик завітав до кімнати?
- З якими словами звернувся перший хлопчик?
- Що промовив другий хлопчик?
- Зачитайте рядки, в яких автор висловив головну думку твору.

6. Вправи на розвиток читацьких навичок.

- 1) Читання вправою «Доповни речення».
- 2) Вправи на розуміння прочитаного.

До іменника дібрати прикметники з тексту.

Хатинка	(маленька)
одежа	(мокра)
хлопчик	(незнайомий)
слова	(красиві, жалісливі)
діла	(красиві)

7. Творча робота.

Складіть власну розповідь, яка б підтверджувала головну думку цього оповідання.

8. Читання вірша.

Не говори про доброту,
Коли ти нею сам не сяєш,
Коли у radoшах вітаєш,
Забувши про чужу біду.
Бо доброта — не тільки те,
Що обіймає тепле слово.
В цім почутті те основне,
Яке з глибин душі росте.
Коли її не маєш ти,
То раниш людяне в людині...
Немає вищої святині,
Ніж чисте слово доброти!

V. Підсумок уроку

- Що нового ви дізналися на уроці?
- Чи хвилює вас поведінка двох хлопчиків? Що б ви їм порадили?

УРОК 33. ЩО ТАКЕ СПРАВЖНЯ ДРУЖБА?

Матеріал до уроку: В. О. Сухомлинський «Кінь утік...».

Мета: сприяти засвоєнню головної теми оповідання; удосконалювати вміння виразного читання та переказу тексту; залучити дітей до міркування щодо проблем дружби; формувати уміння висловлювати власні оцінні судження про вчинки героїв; виховувати потребу справжньої дружби.

Обладнання: ключ-розгадка, картки зі словами.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

Учитель

Добрідень, добридень, шановні діти!
 Знову я рада усіх вас зустріти
 І запросити у дружнє коло,
 Щоб посмішки й щастя цвіли довкола,
 Щоб співались чарівні пісні,
 А зло не підкралось навіть у сні.
 Щоб мали ми право у мирі всі жити,
 Щоб вмiли любити і вмiли дружити.

II. Фонетична зарядка

1. Чистомовки про дружбу.

Чітко вимовляйте усі склади.

Ас-ас-ас — в нас чудовий клас,

Зі-зі-зі — усі ми друзі.

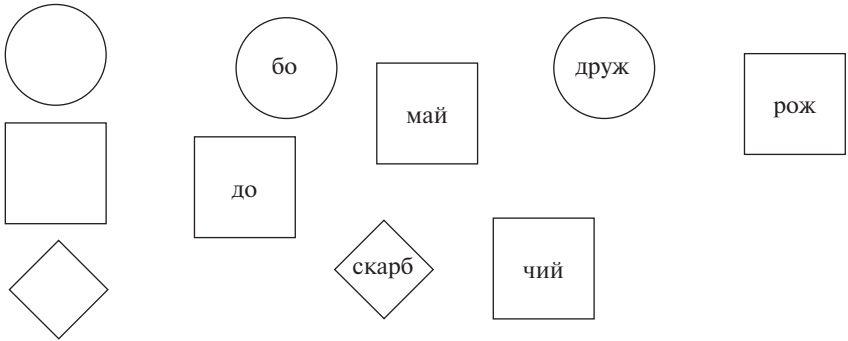
Ем-ем-ем — нікого не підведем!

Ім-ім-ім — нам весело усім!

2. Прочитайте прислів'я на одному диханні.

- Дружба і братство — дорожче багатства.
- Краще друзі хороші, ніж у кишені гроші.

3. За ключем-підказкою прочитайте прислів'я.

(Дружба — найдорожчий скарб.)

- А чи завжди ми це розуміємо?
- Чи вмiємо ми дорожити дружбою?
- Кого вважаємо справжнім другом?

III. Робота над оповіданням В. Сухомлинського «Кiнь утік...»

— Прочитайте заголовок. Чому наприкінці стоїть три крапки?

1. Колективна робота над оповіданням. Читання «ланцюжком».

- Де відбувалися події?
- Чому Віталік вирішив показати записку вчителіві?

2. Самостійне читання (мовчазне).
3. Відповіді на питання з елементами вибіркового читання.
 - Чим був незадоволений Віталик?
 - Зачитайте, про що він розмірковував.
 - З яким зауваженням звернувся хлопець до вчителя?
 - Яку відповідь отримав Віталик?
 - Зачитайте, яке значення має записка.
 - Чому Віталик почервонів?
 - Чому погляди хлопчиків викликали обурення?
 - Чи прочитав Віталик записку?
 - Про що свідчить відповідь Петрика?
 - Які почуття, роздуми викликає у вас прочитане?
4. Тест «Чи були такі речення в оповіданні?».
 - 1) Віталик сидів на останній парті.
 - 2) У класі стояла тиша.
 - 3) Візьми записку, заховай, на перерві прочитаєш...
 - 4) Хлопчик тихо передав записку.
 - 5) Тепер він зрозумів, що вчинив негарно.
 - 6) На перерві хлопчики порозумілися.
5. Читання за особами.
6. Розвиток зв'язного мовлення.

За малюнком складіть продовження цієї історії.

IV. Підсумок уроку

- Які почуття, роздуми викликає у вас прочитане?
- Прочитайте вислів. Як ви його розумієте?
«Друг — якщо тільки це справжня дружба — стає частинкою тебе самого». (В. О. Сухомлинський)

В дорогу нам рушати час.
Хай дружба поєднає нас.
Бо ми з тобою хлопці-молодці
І друзі ми — рука в руці.
Коли душа співає,
Їй перешкод немає,
Хоча б яка пригода!
Де дружба, там і згода.

УРОК 34. ЛЮДИНА ЗА ВСЕ ВІДПОВІДАЛЬНА. ВОНА СЛАВИТЬСЯ ПРАЦЕЮ

Матеріал до уроку: В. Сухомлинський «Гвинтик».

Мета: домогтися, щоб учні усвідомили зміст та головну думку оповідання; формувати уміння висловлювати власне оцінне міркування про розуміння морально-етичних проблем; виховувати почуття відповідальності, любові до праці.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

Учитель

Любі друзі, час настав,
Кличе нас до нових справ.
Отож часу не гаймо,
Добрі справи починаймо.

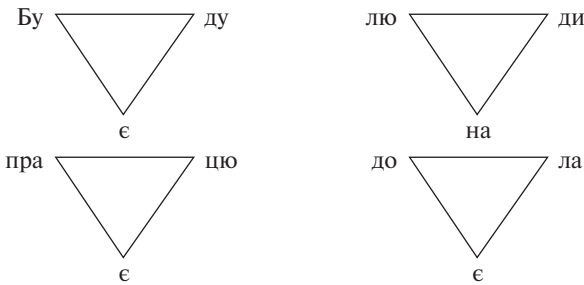
II. Мовно-лексична розминка

1. Заучування скоромовки зі слів вчителя.

У бобра добра багато:
І на дворі, і в оборі, і в коморі,
Бо охоче дні і ночі він робив;
Він і сів, він і віяв,
І косив, і молотив.

2. Гра «Утвори слово».

Учитель прикріплює на дошці картки зі складами у вигляді трикутників. Учні утворюють слова.

1) Складіть з цих слів речення. Поширте його іншими словами.

2) Назвіть протилежне за значенням слово до слова *будує*.

— Коли буває так, що людина руйнує свої справи, а інколи й шкодить іншим?

— Часом недбале ставлення призводить до тяжких втрат.

А все починається з маленького.

Про це й розповість нам оповідання В. О. Сухомлинського «Гвинтик».

III. Робота над оповіданням

1. Самостійне читання оповідання.

— Чому Юрко не закінчив роботу?

— Як поставився до цього тато Юрка?

2. Словникова робота.

Гвинт — стрижень, що має різьбу.

Аеродром — місце стоянки, зльоту і посадки літаків.

Віраж — поворот.

Рейс — шлях за маршрутом.

3. Повторне читання оповідання. Читання «ланцюжком».
4. Аналіз змісту прочитаного з елементами вибіркового читання.
- Коли батько перевінив зошити?
 - Яку відповідь дав Юрко на батькове запитання?
 - Чому така відповідь захвилювала батька?
 - Зачитайте, яку історію розказав батько синові.
5. Вправи на розвиток техніки читання.

1) Прочитайте колонки слів мовчки повільно, потім — вголос і швидко.

Готував	завдання
поспішав	м'яча
переписав	гарзд
помігив	зошит
згорнув	літак
побіг	гвинтик
не закінчив	крилом
упав	люди
розбився	аеродром

2) Гра «Земля — небо».

— Прочитайте речення, роз'єднавши його.

Назаводізбудуваливеликийлітак.

3) Ідучи за цифровими підказками, прочитайте прислів'я. Поясніть його значення.

	3 великого	5 почати
6 з	4 треба	2 досягти
7 малого	1 щоб	

IV. Підсумок уроку

— Чого навчає нас це оповідання, від чого застерігає?

Читання вірша.

Хто про інших добре дбає,
Той ніколи не вмирає.
Намагайтесь так рости,
Щоб добро у світ нести.

УРОК 35. СЛІД ЛЮДИНИ НА ЗЕМЛІ

Матеріал до уроку: В. О. Сухомлинський «Який слід повинна залишити людина на землі?».

Мета: вчити учнів розуміти текст; розвивати уміння виділяти головне, висловлювати свої міркування про розуміння морально-етичних проблем; збагачувати уявлення школярів про людяність; сприяти осмисленню філософського поняття «слід людини на землі».

Обладнання: картки зі словами.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

Учитель

Життя дароване людині
 На добрі справи і діла
 І щоб нести людську святиню
 У вічність та у майбуття.
 І кожному дарована стежина,
 Якою йде добро,
а десь далеко ходить зло.
 Та пильним має кожен бути,
 Щоб не вдалося злу дороги перетнути!
 Щоб до кінця пройти, а потім зміг збагнути,
 Що не даремно в світі цьому жив,
любив, добро творив!

II. Формування читацьких навичок**1. Виразне читання вірша.**

Ти добро лиш твори повсюди.
 Хай теплом твої повняться груди.
 Ти посій і доглянь пшеницю,
 Викопай і почисть криницю,
 Волю дай, нагодуй пташину,
 Приласкай і забав дитину,
 Бо людина у цьому світі
 Лиш добро повинна творити!

2. Читання анаграм.

Тящас, гавапо, рістьщи, повільвіадність, ністьчуй.

3. Читання прислів'я.

БроДо ритвоти — бесе севетили.
 (Добро творити — себе веселити.)

III. Мотивація навчальної діяльності

Учень

З малого зернятка виросте колос у полі,
 із хмаринки малої йде дощ на роздоллі.
 З малого струмка витікає ріка,
 З малої стежини — твій шлях до вершини життя.

— Щоб зрости людиною доброю, чуйною, уважною, необхідно змалку плекати в собі насіння доброти, вчитися творити добро.

Сьогодні настав час поповнити нашу скарбничку знань, ще раз переконатися в тому, що людина не даремно прийшла у цей світ, вона повинна обов'язково залишити після себе слід.

На допомогу нам прийде оповідання В. О. Сухомлинського «Який слід повинна залишити людина на землі?».

IV. Робота над оповіданням В. Сухомлинського «Який слід повинна залишити людина на землі»

1. Підготовка до вивчення нового матеріалу.

1) Читання колонок слів повільно, а потім — швидко.

Люди	стрибнув
будинок	залишив
гордістю	затвердів
хлопчик	побіг
чоловік	переїздив
життя	склав
слід	подумав
відбиток	посадив

2) Дібрати слова-антоніми до слів старість, мало, згадалось.

2. Колективна робота над оповіданням. Читання «ланцюжком» до слів «Минуло багато років».

— Про кого розповідається у цій частині оповідання?

3. Самостійне читання.

— Як склалася доля хлопчика?

— Про що він згадав на старості?

4. Аналіз змісту прочитаного з елементами вибіркового читання.

— Зачитайте думки майстра.

— Чому майстер з докором звернувся до хлопчика?

— Як склалося життя хлопчика?

— Про що запитав чоловіка дідусь?

5. Читання за особами розмови діда і чоловіка.

— Чи усвідомив чоловік суть життя?

6. Творча робота.

Продовжити роздуми та покаяння чоловіка.

— Розкажіть, як ви мрієте побудувати своє життя.

— Який слід повинна залишити людина на землі?

7. Прочитайте прислів'я, поясніть його значення.

1 зробиш	4 кайся	2 добро
	6 лихо	7 начувайся
3 не		5 вдієш

V. Підсумок уроку

— Чи переконались ви в тому, що тільки добро, добрі вчинки залишають після себе слід, наповнюють серце теплом, щирістю?

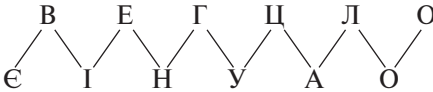
— А серце нашого славного письменника, педагога завжди билося для людей і в їхніх душах лишило слід, який не зможуть змести сиві і славні століття.

Як і цю істину святу: «Людина народжується, щоб лишити по собі слід вічний».

2. Прочитайте колонки слів. До слів лівої колонки доберіть слова з правої колонки.

Птахи	пробуджує
люди	літають
весна	допомагають
сонце	болить
серце	гріє

3. На хвильках прочитайте ім'я та прізвище письменника, якого з дитинства приваблювала краса рідного краю.

— Закоханий у свій рідний край, чарівне Поділля Євген Гуцало часто звертається у власній творчості і до поезії. Так він писав в одному із віршів про місія свого дитинства:

Там встають усміхнені світанки,
На схід сонця стеляться стежки,
Там співають пісню подолянки,
І веселка воду п'є з ріки.

III. Відомості про автора

У ч и т е л ь. Народився Євген Гуцало 14 січня 1937 року в селі Старому Животові на Вінничині в сім'ї вчителів.

Малий Євген з дитинства надивився подільської розмаїтої природи, наслухався співучих і щиросердних подолян. Писати почав ще в дитинстві.

Художня творчість цілковито захопила Є. Гуцала.

Збірки оповідань та повістей виходять з-під його пера одна за одною — нині їх вже понад п'ятнадцять!

IV. Опрацювання статті «Євген Гуцало».

Самостійне читання статті. Відповіді на питання.

- Де народився письменник?
- Коли почав писати твори?
- Хто захоплюється творчістю письменника?

V. Опрацювання оповідання Є. Гуцала «Перебите крило»

1. Робота над заголовком.

— Прочитайте назву оповідання. Як, на вашу думку, про кого йтиметься мова в цьому творі? (*Про птаха*)

— А який це птах, нам підкаже загадка.

2. Відгадування загадки.

Які ноги заввишки,
Такий ніс завдовжки.
Хату на хаті має,
Всім жабкам рахунок знає. (*Лелека*)

— Це текст великий за обсягом, тому працювати ми будемо за логічно закінченими частинами.

3. Початок тексту читає вчитель до слів: «Денис ускочив до хати...».

Далі — читання «ланцюжком». Відповіді на питання.

— Коли й де відбувалися події?

— Про що розмірковував хлопчик?

— Чому радів Дениско?

4. Читання учнями другої частини мовчки.

5. Словникова робота.

Читання колонок слів зверху донизу й навпаки.

стежити лелеки

вигрівати клопіт

сидіти боцюни

полетіти гніздо

перелетіти лелека

отямити гребені

Либонь — мабуть.

Гребінь — тут: верхівка даху.

6. Аналіз змісту прочитаного з елементами вибіркового читання.

— Який клопіт з'явився в Дениска?

— Що ви можете сказати про цього хлопчика?

— Хто прийшов дивитися на Денискових боцюнів?

— Зачитайте розмову Дениска з Олегом. З якою інтонацією потрібно читати слова Олега і слова Дениска?

7. Творчі завдання.

1) Дібрати заголовки до логічно закінчених частин.

2) Розказати про почуття хлопчика.

3) Вибірковий переказ.

VI. Підсумок I частини уроку

— Що ви можете розказати про автора твору «Перебите крило»?

— Про що дізналися із двох перших частин?

— Хто найбільше сподобався і чому, а хто не дуже?

II ЧАСТИНА

I. Робота зі скоромовкою

Глянь, у лелечій оселі

В білих льолях милі лелі.

Лелі, леленьки малі

У кубельці, у теплі.

Читання прислів'я:

Де лелека водиться, там щастя родиться.

II. Повідомлення теми й мети уроку

— Дорогі дітки, сьогодні ми знову маємо змогу простежити, як будуть розвиватися події оповідання далі.

А щоб про це дізнатись, потрібно прочитати 3, 4, 5 частини.

III. Робота над оповіданням

1. Читання «ланцюжком» 3-ї частини.

— Яку звістку приніс тато?

2. Робота над 4 і 5 частинами. Читання по частинах (по абзацах).

3. Аналіз змісту прочитаного з елементами вибіркового читання.

— Про що запитав Олег у Дениса? Зачитайте розмову, яка відбулася між хлопчиками.

— Чому Дениско передумав порахувати лельок?

— Прочитайте, як автор описує лелеченят, які навчалися літати.

— Які почуття охопили Дениска?

— Як до цього ставився Олег?

— Що заподіяв Олег лелеченяті і як це сталося? Зачитайте ці рядки.

— Чому Дениско прогнав Олега?

4. Вправи на розвиток швидкості читання.

Читання слів у колонках.

Поглядав	драбина
бачив	причілка
не втримався	стрісі
похвалився	очищами
вилупились	малеча
попадають	дрючок
перебив	кепсько
вагався	дружно

— Зачитайте, як по-різному автор називає птахів.

— Придумайте заголовок до кожної частини

5. Вправи на розуміння прочитаного.

1) До іменника дібрати дієслова з тексту.

Лелеки, лельки, Дениско.

2) Читання вправою «Доповни речення».

А потім Малеча...

Але ж не перевернулось...

Зненацька спохмурнів...

6. Робота над 6–9 частинами.

1) Робота над скоромовкою.

Летів лелека — ти бачиш далеко.

Летів лелека — заклекотів до лелеченят.

2) Словникова робота. Читання слів на одному диханні.

Переступив	вирій
запитав	крило
перебив	хутенько
повернувся	негодою
помирився	лихо

— До слів *повернувся*, *помирився* доберіть слова-антоніми.

3) Читання «ланцюжком» 6-ї частини.

— Які думки промайнули в голові Дениска?

— З яким питанням звернувся Олег до Дениска?

— Чому Дениско прогнав Олега?

— Як ви оцінюєте поведінку Дениска?

7. Самостійне читання 7, 8 частин.

8. Аналіз змісту прочитаного з елементами вибіркового читання.

— Чому Олег знову повернувся? Зачитайте слова, з якими Олег звернувся до Дениска.

— Як зимувалось птахам?

— Чи вдалося хлопчикам помиритись, і хто зробив перші кроки?

— Чи змінилось ваше ставлення до Олега?

Читання «ланцюжком» 9-ї частини.

— Чому птахи нікуди не полетіли й залишилися у Дениска?

9. Творча робота.

— Хто із героїв вам найбільше сподобався? Чому?

- Скласти характеристику Дениска (1 варіант).
- Скласти характеристику Олега (2 варіант).
- Продовжити оповідання. Записати роздуми та спогади птахів «А лелеки походжали та згадували...».

IV. Підсумок уроку

— Чому саме так поводили себе птахи?

— А вам би було спокійно поряд із таким другом, як Дениско?

— Яке ваше враження від прочитаного твору?

УРОК 38. ХТО МІНЯЄ, ТОЙ НІЧОГО НЕ МАЄ

Матеріал до уроку: А. Григорука «Хто міняє, той нічого не має».

Мета: розкрити повчальний підтекст твору; удосконалювати уміння визначати риси характеру героя, навички виразного читання діалогів за особами; збагачувати мовлення учнів прислів'ями, порівняннями; формувати уміння складати зв'язну розповідь за малюнками, виховувати відповідальність за свої вчинки.

Обладнання: збірка творів А. Григорука.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

Учитель

У світі відбуваються всякі дива,
 Всілякі забави та чудеса,
 І манять, і кличуть нас різні прикраси,
 І зваблюють око...
 А ти зупинись, обміркуй, не поспішай.
 Свої прикраси ти на інші не міняй!

II. Читання прислів'я. Передбачення

Хто міняє, той нічого немає.

— Як ви гадаєте, про що йтиметься на сьогоднішньому уроці?

III. Мовно-логічна розминка

1. Читання скоромовки.

Дід Данило ділив диню:

Дольку — Дімі, дольку — Діні.

2. Читання пірамідок слів.

Ча	су	лож	ка
ру	ки	д	ідусь
ні	би	не	бо
ми	ло	на	віть
лю	ди	гра	ти

3. Ідучи за цифровими підказками, прочитайте прислів'я. Поясніть його значення.

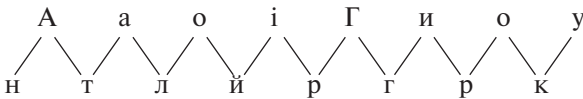
1 хотів 4 а

6 смішно 2 зробити

5 вийшло 3 спішно

4. Читання зашифрованого запису.

— Ідучи за стрілками, прочитайте запис.

(Анатолій Григоров)

— Чи відомо вам ім'я цього письменника?

— Які його твори ми вже вивчали?

IV. Ознайомлення із статтею «Анатолій Григоров»

Самостійне читання статті.

— Де народився письменник?

Чим цікаві твори А. Григорука?

— Сьогодні ми продовжимо наше знайомство із цікавими та захоплюючими історіями, які пропонує нам А. Григоруک.

V. Опрацювання оповідання А. Григорука «Хто міняє, той нічого не має»

1. Робота над заголовком.

— Як ви розумієте це прислів'я?

— Як, на вашу думку, про що йтиметься в цьому оповіданні?

2. Читання тексту комбінованим способом.

Спочатку читає учитель; діалоги — задалегідь підготовлені учні. Відповіді на питання.

— Хто головний герой оповідання?

— Як, на вашу думку, що спонукало хлопчика міняти усі ці речі?

3. Словникова робота.

Читання колонок слів на одному диханні.

Лежав	бульбахи
прикладав	дудочка
буркнув	кілочко
обміркував	вітрячок
побачив	стовп
вигукнув	скарб

Покушпелив — пішов, здійснюючи куряву.

Здибав — зустрів.

Запопав — роздобув.

4. Повторне читання. Читання вголос (по абзацах).

— З ким зустрівся Дениско?

— Хто першим запропонував мінятися?

5. Аналіз змісту прочитаного з елементами вибіркового читання.

— Чим займався Дениско, поки не зустрів приятеля Тимця?

— Як звернувся хлопець до свого приятеля?

— Зачитайте розмову, яка відбулась між хлопчиками.

— Чи надовго зацікавили Дениска мильні бульбашки?

— Що знову привернуло його увагу?

— Що Дениско запропонував Костику?

— Чим кулька Гафійки була така особлива?

— Що трапилося з кулькою?

— Які риси характеру Дениска виявилися під час його розмови з Тимцем, Костиком, Гафійкою?

— Кого із героїв стосується прислів'я: «Хто міняє, той нічого не має».

— Зачитайте інші прислів'я, які є в цьому оповіданні.

— Кому вони адресовані?

6. Творча робота.

За малюнком складіть план розповіді.

7. Читання діалогів за особами.

VI. Підсумок уроку

— Який висновок ви зробили для себе з цього оповідання?

УРОК 39. ПІСНЯ ДАРУЄ ЛЮДИНІ КРИЛА

Матеріал до уроку: А. Григорук «В гурті й пісня в лад іде».

Мета: звернути увагу дітей на пісенну основу твору, майстерне використання автором скарбниці народної мудрості; збагачувати образність мовлення дітей; викликати в них бажання доцільно використовувати у мовленні прислів'я та приказки; виховувати інтерес до народної мудрості.

ХІД УРОКУ

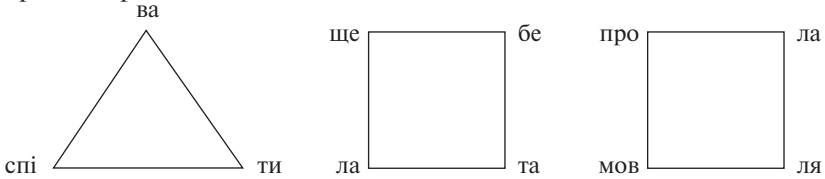
I. Організація класу

У ч и т е л ь

Любе сонце ясно світить,
Посилає всім привіти,
Ніжно гріє і ласкає,
До роботи закликає.
Не барись, а поспішай
І читати починай.

II. Мовно-лексична розминка

1. Гра «Утвори слово».

2. Читання скоромовки.

Поздоровив перепел перепілку,
В поле подарунок привіз — сопілку.
Грає на сопілці перепелиця,
Перепеленя співати вчиться.

3. Робота з картками. Виразне читання вірша.

Пісне велична,
Здіймися на крилах,
Злети аж до ясних зірок!
Світи нам із неба,
Нам твоєї ласки й тепла твого треба.

III. Мотивація навчальної діяльності

— І справді, пісня дарує людині крила. Пісня — це серце народу, його душа, його крила, це згадка про батьківські заповіді і невтомні материнські руки...

Давайте, дітки, і ми заглянемо у душу пісні, заирнемо в минуле життя нашого народу й дізнаємося, як шанують пісню в кожній українській сім'ї.

А допоможе продовжити нашу розмову про пісню оповідання А. Григорука «В гурті й пісня в лад іде».

IV. Опрацювання оповідання А. Григорука «В гурті й пісня в лад іде»

1. Читання тексту вголос (по абзацах).

- Про кого йдеться в оповіданні?
- Що люблять у родині Бубликів?

2. Словникова робота.

1) Читання колонок слів спочатку «Роботом», в потім — у швидкому темпі.

Поприходять	причілку
упораються	настрій
поговорити	нищечком
усміхаючись	мовчкуватий
гомонять	мужніє
попримовкають	хустину
дослухаючись	гуртом

2) Тлумачення слів та виразів.

Господа — тут: господарство.

Нищечком — тихенько.

Цибатий — тут: на високих тонких ніжках.

Віниччя — рослина з високим пишним стеблом.

3. Самостійне читання «бджілкою».

4. Аналіз змісту прочитаного з елементами вибіркового читання.

- Чим полюбає займатися сім'я Бубликів після роботи?
- Як ставляться до пісні у цій сім'ї?
- Хто перший заспівувач? Зачитайте.
- Яка натура в дідуся?
- Яку пісню любили співати в сім'ї Бубликів?
- Яку силу має пісня?
- Які почуття викликала пісня у хлопчика?
- Що автор хотів нам розповісти у своєму творі?

5. Вправи на розвиток швидкості читання.

1) Гра «Земля — небо».

2) Читання вправою «Доповни речення».

«Пісню в родині...»

«Бабуся лукаво...»

«Щира пісня...»

«От і вважай...»

3) Зачитайте прислів'я і приказки, вжиті в тексті.

6. Творча робота.

- Складіть розповідь за малюнком, подібну до прочитаного тексту.

V. Підсумок уроку.

- З творчістю якого поета ми познайомилися?
- Що цікавого ви дізналися про родину Бубликів?
- Чи співаєте ви пісні у своєму родинному колі? Які з них є найулюбленішими?

УРОК 40–42. КОМУ ВСМІХАЄТЬСЯ ВДАЧА

Матеріал до уроку: Я. Стельмах «Ловись, рибко».

Мета: сприяти усвідомленню учнями змісту твору; формувати уміння оцінювати вчинки персонажів; розвивати дослідницькі навички учнів, уміння за мовою персонажів побачити їхній характер; виховувати взаємоповагу та благородний характер взаємостосунків.

Обладнання: картки зі словами.

ХІД УРОКУ**I ЧАСТИНА****I. Організація класу**

У ч и т е л ь

Як приємно, друзі, вранці прокидатись,
 Очі відкривати й ніжно посміхатись,
 І зустріти маму, і зустріти тата —
 На добро і щастя в нас сім'я багата!
 Любим працювати, вмієм відпочити.
 З друзями весело ми проводим час.
 Матінко-природо, зустрічай всіх нас.
 Привітай словами, щедрими дарами!

II. Мовно-фонематичні вправи

1. Робота з чистомовкою.
 Ло-ло-ло — любе літечко прийшло.
 Ра-ра-ра — ой, чудовая пора!
 Аг-аг-аг — час веселих розваг.
2. Робота із скоромовкою.
 Зраділи туристи — ріка!
 В річці і раки, і риби.
 Гарно на річці рибалити!
3. Поповнити гніздо споріднених слів.
 Риба, ...,
4. Читання анаграм.

В море я сітку закинув,
 Щоб спіймати там рибину,
 А спіймалась золота!
 Зветься риба як ота?

VI. Робота над першою частиною оповідання

«Ловись, рибко» Я. Стельмаха

1. Відгадування загадки.

У хатах прозорих всі вони живуть.

Можеш ти їх бачить, та не можеш чуть. (*Руба*)

2. Словникова робота.

1) Повільно й швидко прочитайте слова в колонках.

Конкурс	проводився
оголошення	сподівався
змагання	подався
змалечку	відповідає
дочку	докидає
спінінг	втримаєш
інвентар	підбігає
намет	входить
грузилом	слухатись
мормишку	кидатиметься

2) Доберіть слова-антоніми до слів: *відповідає, підбігає*.

3. Колективна комбінована робота над текстом I-ї частини

1) Читання «ланцюжком» до слів «ми поклали вудки...».

— Де відбувалися події?

— Назвіть дійових осіб.

2) Самостійне читання (мовчазне).

— Кому найбільше сподобалось оголошення?

— У кого хлопці взяли вудочки?

— Як Славко звернувся до хлопців?

— Яку вудочку вибрав Славко?

4. Вправи на розвиток швидкості читання.

1) Вибіркове читання.

— Зачитайте, як Митько відреагував на відповіді Славка.

— А вам би така відповідь сподобалась?

2) Знайдіть у тексті порівняння та зачитайте їх.

3) Гра «Вибери дієслова».

Зачитати тільки дієслова з усього тексту.

5. Читання за особами.

6. Робота в групах.

7. Висновки.

— Якими, на вашу думку, були хлопчики?

— Що найбільше вас вразило?

— Як ви думаєте, кому із цих хлопців усміхнеться перемога?

VII. Робота над другою частиною оповідання «Ловись, рибко»

1. Словникова робота. Опрацювання важких для читання слів.

Надвечір	тридцять
назбирається	розчарувавшись
ловитимемо	заворушився
кидатиметься	намагаються
обманщики	виявляється
	пройдисвітів

2. Читання другої частини комбінованим способом.

3. Гра «Земля — небо».

Читають до слів «Уже добряче стемніло».

4. Читання «ланцюжком» до слів «А хвилини за тридцять».

5. Дочитування II-ї частини (мовчки).

6. Аналіз змісту прочитаного з елементами вибіркового читання.

- Коли покликав Митько друга?
- Зачитайте слова, які говорять про його задум.
- В який час запропонував Митько йти на річку?
- Кого зустріли хлопці на лісовій стежці?
- Що бурмотів Митько?
- Чи сподобалась вам поведінка Митька?

7. Самостійне читання.

Після читання учні закривають підручники і працюють на картках для тестового опитування.

- 1) Сьогодні після ... ми підемо на річку:

- а) обіду;
- б) вечері;
- в) сніданку.

- 2) Набрали повні кишені...:

- а) круп;
- б) картоплі;
- в) хліба.

- 3) А хвилини за ... після відбою...:

- а) двадцять;
- б) п'ятнадцять;
- в) тридцять.

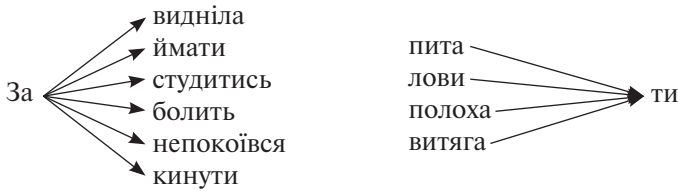
- 4) Він ще довго...:

- а) гомонів;
- б) бурмотів;
- в) шепотів.

VIII. Продовження роботи над твором, читання III частини

1. Словникова робота.

Читання слів, поданих аналітико-синтетичним способом.

2. Читання частини комбінованим способом.

- Читання вголос частини по абзацах до слів «А тепер ми зрозуміли».
- Читання вголос «ланцюжком» до слів «Я читав».
- Читання «буксиром» (за учителем) до слів «Дивимось ми».
- Читання мовчки (до кінця).

3. Аналіз змісту прочитаного.

- Коли вишукувалися учасники змагання?
- Який був клюв у учасників?
- Що вони думали з цього приводу?
- Що порадив Митькові Сергій Анатолійович?
- Кому вдалось піймати рибу і хто став переможцем?

4. Вправи на розвиток швидкості читання.

- Вибіркове читання.
 - Зачитайте слова, які промовляв Славко.
 - Зачитайте, про що заявив Митько.
 - Зачитайте слова, які описують радість Славка.
- Гра «Рибалочка».

Обирається учень — «рибалочка». Він ловить неправильно прочитані слова.

- Читання вправою «Доповни речення».

5. Робота з картками для тестового опитування.

- А назавтра ... вишукувались:
 - після обіду;
 - по сніданку;
 - після вечері.
- Змагання триватимуть...:
 - 3 години;
 - 2 години;
 - 1 годину.
- Зачепив ногою коропку...:
 - з мукою;
 - з горохом;
 - з хлібом.

2. У складовій таблиці відшукайте імена та прізвища письменників, твори яких увійшли до розділу «Оповідання про справи твоїх ровесників».

ва	ца	єв	ана	слав	су	ль	
гри	сякий	рук	яро	го	лій	ген	
хом	гу	то	силь	ло	сте	лин	мах

— Мудрі талановиті письменники відкрили перед нами нову сторінку — сторінку для допитливих дослідників. Читаючи усі твори, ми разом простежили послідовність перебігу подій, знаходили причину й наслідок. А сьогодні ми перевіримо, як добросовісно ми поставилися до своєї справи. А допоможе нам закріпити перевірени свої знання тестова перевірка.

III. Тестування

I-й варіант

- Хто автор оповідання «Перебите крило»?
 - Василь Сухомлинський;
 - Євген Гуцало;
 - Анатолій Григорук.
- В. Сухомлинський «Кінь утік».

Знову просить...:

 - лижі;
 - ковзани;
 - санки.
- «Митько» — один із героїв оповідання...:
 - «Кінь утік...»;
 - «Перебите крило»;
 - «Ловись, рибко».
- На що проміняв Денис кульку?
 - На колечко з мисочкою;
 - на вітрячка;
 - на дудочку.
- З якого предмета готував Юрко домашнє завдання?
 - З математики;
 - з граматики;
 - з фізики.
- Є. Гуцало «Перебите крило».

Дениско уже мав клопіт...:

 - доглядати за лелеками;
 - стежити за лелеками;
 - лікувати лелеку.

II варіант

1. Хто автор твору «В гурті і пісня в лад іде»?
 - а) Ярослав Стельмах;
 - б) Анатолій Григоров;
 - в) Євген Гуцало.
2. В. Сухомлинський «Красиві слова і красиве діло».
В лісі в цей час було...:
 - а) двоє хлопців;
 - б) троє хлопців;
 - в) четверо хлопців.
3. Є. Гуцало «Перебите крило».
Хто поранив лелеку?
 - а) Сашко;
 - б) Дениско;
 - в) Олег.
4. Анатолій Григоров «В гурті і пісня в лад іде». Хто перший заспівувач?
 - а) Бабуся;
 - б) мама;
 - в) дідусь.
5. Ярослав Стельмах «Ловись, рибко». Хто став переможцем змагання?
 - а) Юрко;
 - б) Митько;
 - в) Славко.
6. В. Сухомлинський «Кінь утік...». Якого коня намалював Петрик?
 - а) Бурого;
 - б) вогнегривого;
 - в) буйногривого.

**УРОК 44–45. ВСТУП ДО РОЗДІЛУ
«ІЗ СКАРБНИЦІ КАЗКАРІВ СВІТУ»**

Матеріал до уроку: Ш. Перро «Кіт у чоботях».

Мета: закріпити знання про ознаки чарівної літературної казки; удосконалювати вміння виразного читання діалогів із урахуванням відтворених у них почуттів, вміння знаходити в казці зачин, основну частину та кінцівку; визначати послідовність подій; виховувати почуття вдячності за зроблене добро; розвивати кмітливість, пам'ять, логіку мислення, образність словесного малювання, уяву.

Обладнання: портрет Шарля Перро, виставка казок, ребуси.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

У ч и т е л ь

Сонечко ніжно всміхається нам,
 Мудрим і ширим, веселим діткам,
 І широко бажає небо любити,
 Що каже сонечку світити.
 А отця і неньку
 Теж любити треба:
 Вони тобі — оборона,
 Придана із неба.
 Полюби людину бідну, наче брата.
 Хай будуть тобі ще милі
 Поля й рідні хати.
 Полюби в природі квіти,
 Всю красу і всі дива,
 Серцем обійми весь всесвіт,
 Тоді щастити буде вам.

II. Підготовка до сприймання нового матеріалу

— А чудова веселкова країна Дитинства зараз пропонує нам вирушити у дивовижну і прекрасну подорож.

А в яку, ми дізнаємось, коли розгадаємо цей кросворд.

1. Розгадування кросворда.

			1	к								
2				а								
3				з								
			4	к								
			5	а								

- 1) Всіх він любить незрадливо,
 Хто б до нього не ходив.
 Пригадали? Це ж наш Гена,
 Це наш Гена — ... (*крокодил*).
- 2) До школи з букварем крокує
 Хлопчик дерев'яний,
 Потрапляє замість школи
 В балаган полотняний.
 Як називається ця книжка?
 Як звать цього хлопчика? (*Буратіно*)
- 3) Зі сторінок букваря
 До вас у клас з'явився я,
 Але, щоб знали ви надалі,
 Народився я в журналі.

Хто нам зараз би назвав
Мое ім'я та журнал? (*Мурзилка*)

- 4) Він бороду довгасту має,
Ляльок в театрі б'є і сварить,
А голос в нього — справжній бас.
Хто ж це, діти?... (*Карabas*).

- 5) Він звірят усіх лікує,
Від халеп різних рятує
І зайчат, і мавпенят
Бегемотів, тигренят.
Вилікує він за мить
Все, що в звірів так болить,
Наш добрий лікар... (*Айболить*).
— Давайте прочитаєм це слово-ключ разом. (*Казка*)

2. Бесіда. Мотивація.

— Отож, сідайте зручніше, будь ласка
Сьогодні у гості прийшла до нас казка.

Ця гостя є найбільшим щастям і необхідна кожній дитині. Казка для кожного з нас — духовна потреба. Вона виникла найпершою серед усіх творів писемної та усної літератури й існує з незапам'ятних часів. Казкар завжди залишається для людини чародієм, творцем добра і краси, які дуже потрібні в житті.

Казка існує для того, щоб зберегти найкращі людські почуття. Кожній людині вона дарує надію.

3. Виразне читання вірша.

(Вірш записано на дошці.)

У ч и т е л ь

Мрії наші теж здійсняться —
Будем казочку читать!
Будемо в нас на уроці
Вічну казку прославлять.

— Казка — справа серйозна. Давайте всі згадаємо казки, які ми вже з вами знаємо.

Діти пригадують, орієнтуючись на опорну схему.

4. Гра «Поримуймо разом».

Діти ходили, діти гукали,
 Дружно у парку казку (*шукали*).
 Може, під кущиком, чи під місточком?
 Може, накрилась кленовим (*листочком*).
 Хлопці гасали, бешкетували...
 Що ви? Це казку вони (*доганяли*).
 — Казко, постій, гей, озовися!,
 Та не жартуй з нас, тихо, не смійся!
 Казка із сонечком з неба злетіла.
 Ні, нашу казку кізонька (*з'їла*).
 Та, слава Богу, казка знайшлася.
 Будемо слухати, чи гарна (*вдалася*).

III. Робота над новим матеріалом

1. Розповідь про письменника.

— Я наперед вам, дітки, скажу, що гарна, бо написав її відомий французький казкар Шарль Перро, який народився більше ніж триста років тому.

Ш. Перро був вихідцем із багатой сім'ї і служив при королівському дворі, був чиновником і поетом.

Ш. Перро був першим у Європі, хто почав писати казки.

2. Повідомлення теми й мети уроку.

— Сьогодні ми прочитаємо його чудову казку «Кіт у чоботях».

3. Опрацювання першої частини казки Ш. Перро «Кіт у чоботях».

1) Словникова робота.

Слова із «Словничка-сундучка».

Читання слів у різному темпі: повільному, середньому та прискореному.

Кіт	король
млин	палац
хліб	куріпки
слова	хазяїн
брат	кроленя
узув	спадщина
плече	борошно

2) Комбіноване читання першої частини.

Читання вголос (по абзацах).

а) До слів «Як тільки кіт одержав...».

б) Далі читати «ланцюжком» до слів «Дуже гордий».

3) Самостійне читання до кінця.

4) Аналіз змісту прочитаного.

— Що мірошник залишив у спадок свої синам?

— Чому засмутився менший брат?

— Зачитай, яку обіцянку дав кіт своєму хазяїнові.

— Як почав діяти кіт?

— З якими дарунками він звертався до короля?

4. Опрацювання другої частини.

1) Словникова робота.

Вправи на розширення поля читання. Читання пірамідок слів.

Кіт	він
тому	одяг
річки	вдачу
поради	карети
Карабас	упізнав
визирнув	ласкавий
подарунок	найкращих

2) Самостійне читання другої частини.

3) Аналіз змісту прочитаного з елементами вибіркового читання.

— Про що довідався кіт?

— Зачитайте, що порадив кіт своєму хазяїну.

— Чи повірив їм король?

— Зачитайте, яким він став у королівському одязі.

5. Опрацювання третьої частини.

Гра «Небо — земля».

6. Опрацювання четвертої частини казки.

Читання виголос по абзацах.

— Куди прибіг кіт?

— Як зустрів людожер кота?

— На кого спочатку обернувся людожер?

— У чому проявилася хитрість кота?

7. Опрацювання п'ятої частини казки.

Читання «ланцюжком».

— Чи вдалося котові закінчити свою вигадку?

— Чи помітив король хитрість і неправду?

— Як закінчилась ця казка?

8. Вправи на розвиток швидкості читання.

1) Читання вправою «Доповнити речення».

Гості увійшли у велику... .

Кіт так перелякався... .

Маркіз низько вклонився... .

2) Гра «Віднови речення».

Я... хоче..., па... Марк..., ви може... ста... м... зя...!

3) Творча робота.

— Уявіть собі, що ми режисери і нам вдалось поставити цю казку. Давайте інсценуємо її, використовуючи деякі власні сюжети.

4) Гра «Ми — художники».

Завдання: придумати ілюстрації до казки.

IV. Підсумок уроку

- Чи сподобалась вам казка?
- Як вдалося котові розправитися з людоджером?
- А чи сподобався вам хазяїн, як він ставився до kota?

УРОК 46–47. МИ МАНДРУЄМО У КАЗКУ

Матеріал до уроку: бр. Грімм «Зачарована красуня».

Мета: проаналізувати чарівні перетворення як ознаку казки; розвивати творчі здібності учнів: уміння створювати казкові епізоди, розширювати ними зображені події; виховувати людяність у кожної дитини, моральність її вчинків.

Обладнання: виставка казок письменників.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

У ч и т е л ь

Ми мандруємо у казку,
У цю радісну мить,
Щоб зрозуміти, як прекрасно
В світі білому жить.
Хай минає дитинство у перебігу літ —
Не забудеться дітям казки лагідний світ!

II. Орфоепічні вправи

1. Промовляння скоромовки.

Котик Лапанчик муркоче на лаві,
Клава на лаві, і котик на лаві —
Лагідно казку розкаже Клаві.

— Який звук найчастіше повторюється в цій скоромовці?

2. Робота з деформованими реченням-прислів'ям.

3. Читання анаграм.

кізарМ
сакра
долюжер
роковале
річавник

4. У ч и т е л ь. Чарівник змахом своєї палички зачаклував слова, заховав голосні звуки. Розчаклуйте їх!

З_ч_р_в_н_ Кр_с_н_.

— Саме ці слова й є назвою казки, з якою ми сьогодні познайомимось.

III. Робота над новим матеріалом

1. Вступне слово вчителя.

— Ця казка особлива тим, що її написали два брати — Якоб і Вільгельм Грімм. Їхні казки чудові, змістовні, вони зацікавили увесь світ. Напевне, і ви не раз чули назви творів цих братів: «Бременські музиканти», «Золота гуска», «Білосніжка».

2. Робота над казкою братів Грімм «Зачарована красуня».

1) Підготовка до читання. Словникова робота.

Слова із «Словничка-сундучка».

Бідкалися	обдивлятися
людськими	дивовижним
справдитися	помститися
нетямився	пом'якшити
наприкінці	кухарчука
доброчесність	продертись

2) Читання казки комбінованим способом.

а) Читання «луною» до слів «Як дійде королівна п'ятнадцять років».

Відповіді на питання.

— Чому бідкалися король і королева?

— Що сказала жаба королеві?

— Кого запросив король на родини і з якою метою?

— Чому з'явилося 13 чарівниць?

б) Читання вголос «ланцюжком» до слів «Так минуло багато-багато років».

Відповідь на питання.

— З яким побажанням звернулася 12-та чарівниця?

— Який наказ видав король?

— Що ж трапилось того дня, коли їй виповнилось 15 років?

— Кого зустріла дівчина?

— Що відбулося в королівстві?

— Який поголосок пішов по країні?

3) Самостійне читання казки до кінця.

— Що сталося через багато років?

— Скільки років минуло з того часу?

— Як вдалося королевичу побороти чари злої чаклунки?

3. Вправи на розвиток швидкості читання.

1) Відшукати і зачитати споріднені слова до слова *королева* та *кухар*.

2) Читання вправи «Доповнити речення».

І сталося так, як... .

Коли одинадцята... .

І ось того дня... .

А навкруги почав... .

Пробудилися на дворі... .

4. Гра «Влуч в яблучко».

Тест на розуміння прочитаного.

1. Одного разу королева...:

а) вмивалась;

б) купалась;

в) прибиралась.

2. В королівстві жило...:

а) 11 чарівниць;

б) 12 чарівниць;

в) 13 чарівниць.

3. Король видав наказ...:

а) викинути веретена;

б) спалити веретена;

в) порубати веретена.

4. Почала вона підійматися...:

а) широкими сходами;

б) стрімкими сходами;

в) крученими сходами.

5. Королевич схилився і ...:

а) привітав її;

б) поцілував її;

в) підняв її.

5. Поділ тексту на частини, складання плану.

IV. Підсумок уроку

— Чим зачарувала вас ця казка?

— Хто вам сподобався й чому?

— Чи завжди у казці добро перемагало зло?

— І так було, так завжди буде, допоки добрі є на світі люди!

УРОК 48. КАЗКА В ГОСТІ ЗАВІТАЛА...

Матеріал до уроку: П. Єршов «Горбоконики».

Мета: удосконалювати навички виразного читання та стислого переказу поетичної казки; уміння визначати характер дійових осіб та давати оцінку їхнім вчинкам; виховувати інтерес до книги.

Обладнання: книга П. Єршова «Горбоконики».

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

Учитель

Як чудово в світі жити,
 Де уміють любити й дружити,
 Цінувати добро і вітати красу,
 Бо тоненькі корінчики краси —
 Це чарівні народні казочки,
 Що містять таємницю
 Трьох світів, трьох богів —
 Підземного, земного і небесного.

— Люби діти, казка стукає у двері, привітаємо її!
 Дуже-дуже постарайтесь — і впізнаєте її.

II. Підготовка до сприймання нового матеріалу

1. Відгадування загадки.

Підробив він голосок,
 Став на маминім співати.
 Здогадалися малята:
 «Вовк — не наша мати». (*«Вовк та семеро козенят»*)

2. Гра «Запам'ятай і швиденько називай».

Діти читають слова на картках, після читання закривають картки й промовляють слова по пам'яті.

Вірші	смерть
казки	сини
оповідання	горе
король	дива
чарівниця	зло

3. Виразне читання вірша.

Казка в гості завітала,
 В коло друзів всіх збрала.
 Будем вірно ми дружити,
 Буде вічно казка жить!

III. Повідомлення теми і мети уроку

— Казки є різні й цікаві. Ми вже в цьому переконались. Але сьогодні ми прочитаємо особливу казку. Ви самі повинні помітити цю особливість після того, як почнете її читати. А написав її для нас російський письменник Петро Павлович Єршов. Будучи ще студентом, П. Єршов написав казку «Горбокони́к». Саме ця казка принесла йому славу. Сьогодні на уроці ми прочитаємо лише уривки з цієї казки.

IV. Опрацювання казки П. Єршова «Горбокони́к»

1. Виразне читання казки вчителем.

— Чим відрізняється ця казка від уже знайомих вам?
 — Де проживав дідусь?

- Скільки синів було у старенького?
- Яке лихо її спіткало?
- Що вони надумали?

2. Словникова робота.

Слова із «словничка-сундучка». Читання слів у різному темпі.

Пригоду	смеркатись
ізроду	збиратись
настала	обходить
напала	заржу
взяв	донині
почвалав	людині
лиходійник	повартувати

Підберіть слова-антоніми до слів *горе, смеркатись, сходить*.

3. Самостійне читання твору.

- Як кожен з братів поставився до нічного вартування?
- Кому вдалося зловити кобилицю?

4. Аналіз змісту прочитаного з елементами вибіркового читання.

- Зачитайте, як вартував старший брат.
- Чи добросовісно поставився до вартування середульний брат?
- Що пообіцяв батько найменшому сину?
- Як ніс варту найменший син?
- Зачитайте слова-звертання до Івана.
- Що пообіцяла кобилиця Івану?

5. Вправи на розвиток швидкості читання.

- 1) Читання «луною» до слів «Зловить...».
- 2) Гра «Заблукали слова».

На дошці записано уривок з казки з пропущеними словами, діти повинні їх пригадати й назвати.

Стрепенулася... .

Ще й очима... .

Шию... звела... .

І зірвалась, як... .

3) Відшукайте речення за першими словом.

Почую...

Через...

Хоче...

4) З'єднайте слова лівої і правої колонки так, щоб вийшли порівняння, які автор вжив у казці.

Зірвалась, як лебедем

Шию звела стріла

5. Гра «Об'єднай і прочитай».

У таблиці записані слова з казки. Об'єднайте ці слова і прочитайте вислів.

мені	вмів	володіть	ти
сидить	мною	на	будеш

V. Підсумок уроку

- Чи сподобалась вам казка?
- Як, на вашу думку, чому кобилиця підкорилася Івану?
- Ким буде Горбокони́к для Івана?

УРОК 49–50. КАЗКА РОЗУМУ НАВЧАЄ

Матеріал до уроку: К. Коллоді «Пригоди Піноккіо».

Мета: удосконалювати уміння виразного читання та переказування послідовності подій, уміння вживати у мовленні образні вислови; розвивати дослідницькі уміння: знаходити спільне та відмінне у пригодах головних героїв різних творів, давати їм оцінювальну характеристику; виховувати почуття співпереживання та справедливості.

Обладнання: картки зі словами.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

У ч и т е л ь

Світ чарівного дитинства
 Посміхається казками.
 Пригортає, ніби ненька
 Лагідно руками
 І до серця міцно, міцно діток притискає,
 Всю свою чарівність в душу нам вкладає,
 Всі скарби народу віддає у дар,
 Щоб мудрим і веселим виростав школяр.

II. Фонетична розминка

1. Читання чистомовки.

- Ай-ай-ай — щасливим зростай!
- Би-би-би — рідну школу люби!
- Ки-ки-ки — і завжди читай книжки!

2. Виразне читання вірша з різною інтонацією (питальною).

Завжди в казці так було:
 Переможе все ж добро!
 Назавжди зло відійшло,
 Щоб добро перемогло!

3. Гра «Впізнай з першого погляду».

Швидко впізнайте і прочитайте слова з відсутніми літерами.

В-вк	л-с-ц-
К-л-б-к	Ч-п-л-н-
К-р-б-с	Ч-б-р-шк-
р-к-в-чк-	-йб-л-ть

4. Ідучи за цифровими підказками, прочитайте прислів'я.

2 вчить 5 світі

1 казка

4 на

3 як

6 жить

— Казка нас навчає розуму, виховує в нас найкращі почуття, вчить любити й поважати старших, друзів. Без казки не буває дитинства: веселого, доброго, грайливого.

І, мабуть, немає жодної дитячої книжки, в якій би ви не зустрілися із казковими героями.

5. Відгадування загадки.

А він сміливий і веселий,
Дружить з ним П'єро, Мальвіна.
Шкода, що не любить школу
Дерев'яний... (*Буратіно*).

III. Повідомлення теми і мети уроку

— Мабуть, не раз ви чули ім'я цього хлопчика.

— З якої казки цей герой?

— Так, це казка «Золотий ключик, або Пригоди Буратіно».

А написав її російський письменник Олексій Толстой на основі твору італійського казкаря Карло Коллоді «Пригоди Піноккіо».

Її головний герой — дерев'яна лялька з довгим носом, веселий хлопчисько, який завжди потрапляв у якісь пригоди. Але ми добре знаємо, що в кожній казочці повинен бути щасливий кінець. І ця історія теж має такий гарний кінець.

IV. Ознайомлення зі змістом казки (скорочено)

Учні самостійно читають текст, який стисло передає зміст попередніх розділів казки.

— Що виготовляв столяр Вишня?

— Що сталося із поліном?

— Кому подарував Вишня це поліно?

— Що Джеппето зробив з нього?

— Як поведився Піноккіо?

— Для чого Джеппето продав свою куртку?

— Що пообіцяв Піноккіо?

V. Робота над першою частиною казки К. Коллоді «Пригоди Піноккіо»

1. Комбінована робота над текстом.

Читання вголос (по абзацах) до слів «Туди вела довга дорога».

Фрагменти, в яких є діалоги, читають підготовлені учні.

2. Словникова робота.

Слова із «словничка-сундучка».

Піноккіо	срібла
попрямував	золотом
мріяв	куртку
читати	вовняну
писати	жертви
зупинити	селища
прислухався	щодоху
казав	афішу
завагався	театр
звернув	ляльковий

3. Читання вголос «ланцюжком».

4. Аналіз змісту прочитаного з елементами вибіркового читання.

— Про що мріяв Піноккіо?

— Зачитайте, що почув дерев'яний хлопчик вдалині.

— Як він про це розмірковував?

— Що йому захотілося?

— Куди потрапив Піноккіо?

— Як він заробляв гроші на виставку?

5. Вправи на розвиток швидкості читання.

1) Читання вправою «Доповни речення».

Я знайду картку... .

Музика долинала... .

Піноккіо зопалу... .

Подумати тільки... .

2) Гра «Земля — небо».

3) Читання за особами (діалог Піноккіо й хлопця).

6. Вправи на розуміння прочитаного.

До іменника дібрати прикметники з тексту.

Буквар (*новенький*)

речі (*чудові*)

батько (*бідолашний*)

слова (*зворушливі*)

селища (*маленького*)

Джеппето (*бідний*)

7. Висновки.

— Яким, на перший погляд, видався вам Піноккіо?

— Що змінило його думки й почуття?

- Як він вчинив?
- Вам це сподобалось?

VI. Робота над другою частиною казки

1. Читання анаграми.

Льдосо, кбурва ртокучка, льявийко атрте.

— Так, ляльковий театр.

Саме тут ви можете простежити, що сталося з нашим героєм.

2. Словникова робота.

Читання колонок слів повільно, швидко.

Зчинилась	революція
підняли	вистава
почалася	майстерно
сварилися	нагай
вернувся	неподобства
затнувся	підсмажилося

Доберіть антоніми до слів: *сварилися, піднімись, завтра.*

3. Читання вголос по абзацах до слів «Хочемо комедії».
4. Читання «ланцюжком» до слів «Повірте...».
5. Самостійне читання другої частини до кінця.
6. Аналіз змісту прочитаного з елементами вибіркового читання.
 - Кого побачив Піноккіо на сцені?
 - Що відбувалось між ляльками?
 - Хто перший побачив Піноккіо?
 - Зачитайте, як ляльки зустріли дерев'яного хлопчика.
 - Куди вони запросили хлопця?
 - Яка зустріч була у цих ляльок?
 - Як сприйняли їх глядачі?
 - Зачитайте опис зовнішності хазяїна театру.
7. Вправи на розвиток швидкості читання.
 - 1) Читання вправою «Доповни речення».
 - На сцені були... .
 - Почувши таке... .
 - Та марно... .
 - Та ось де... .
 - Цить!...
 - 2) До першої частини порівнянь у лівій колонці доберіть слова з правої і закінчіть це порівняння.

Борода чорна, як...	піч.
Очі блискали, як..	вугор на березі.
Звивався, як...	осикові листки.
Бідні ляльки тремтіли, як...	два червоні ліхтарі.
Рота мав широкого, як...	вугілля.

3) Гра «Влуч в яблучко».

Тест на розуміння прочитаного.

- Арлекін заголосив...:
 - радіним голосом;
 - трагічним голосом;
 - здивованим голосом.
- Що кричали глядачі?
 - «Продовжуйте виставу»;
 - «Хочемо комедії»;
 - «Розпочинайте комедію».
- У нього була...:
 - сіра борода,
 - вогняна борода,
 - чорна борода.
- Нагай із...:
 - вовчих хвостів;
 - собачих хвостів;
 - лисячих хвостів.
- Почепив у сінях на...:
 - гачку;
 - цвяшку;
 - палиці.

VII. Підсумок уроку

— Що нового ви дізнались, прочитавши цю казку?

— Що спільного з казкою «Пригоди Буратіно» О. Толстого ви побачили у казці К. Коллоді? А чим вони різняться?

УРОК 51. СТОРІНКАМИ КАЗКОВОЇ ФАНТАЗІЇ

Матеріал до уроку: А. Ліндгрєн «Про Карлсона, що живе на даху».

Мета: сприяти засвоєнню змісту казки; удосконалювати навички стислого переказування, уміння визначити композиційні частини: зачин, основну частину, кінцівку; виховувати почуття дружби, відданості в дружбі.

Обладнання: виставка книг А. Ліндгрєна.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

Учитель

Живем в країні казки,
Чарівний світ довкола,
Кругом все має душу...
Нове відкриває школа.

— Ось уже декілька уроків наша рідна читанка відкриває нам чудові стежинки — стежинки-пізнайки у країну Казок.

II. Підготовка до сприймання нового матеріалу

1. — А весела табличка літер пропонує відшукати й назвати ці казки.

К	Ч	Х	Я	Т	К
О	І	Б	Ь	А	Р
З	Ч	У	О	В	С
А	Т	А	Н	Я	Н
О	Б	Р	И	К	Г

2. Читання скоромовки.

В понеділок на урок
Прийшло сорок сорок,
Сорок сорок, ще й сороченята.
Стала школа багата!

3. Виразне читання пісні.

Мамо, розкажи мені казку
Про хитрого короля,
Про мудрого коваля,
Про сопілку чарівну,
Про бубликів в'язку.
Розкажи мені, мамо, казку.

III. Оголошення теми уроку

— Розказала мати веселу, хорошу казочку про одного чоловіка, в якого веселий характер, а сам він в міру вгодований, бо понад усе полюбляє солодоші, та ще й з пропелером на спині.

Здогадались, про кого ця казка?

Я гадаю, вам всім цікаво, хто ж написав цю казку.

Це завдання не складне. Лише потрібно розшифрувати два слова. А щоб виконати його, потрібно закреслити у кожному слові однакові голосні. (Ці слова записані на картках.)

САУСОТЕРОІУД
ИЛОІУНИДАУРОЕАН

(Астрід Ліндгрєн)

— Це чудова шведська письменниця, яка прожила 95 років. За ці роки, даровані Богом, вона написала багато цікавих і захоплюючих книг. Багато її творів перекладено багатьма мовами.

Дуже сподобався дітям веселий Карлсон і дотепний Малюк! Ця дитяча захопленість героями надихала письменницю продовжувати творити історію про Карлсона й Малюка. Тому вона видала аж три повісті про їхні пригоди.

Сьогодні ми з вами прочитаємо уривки з казки «Про Карлсона, що живе на даху».

IV. Опрацювання уривка казки А. Ліндгрен «Про Карлсона, що живе на даху»

1. Читання колонок слів у повільному, нормальному, швидкому темпі.

Вікно	мерехтіли
фіранки	пролетів
димар	зміряв
літун	промчав
машиніст	схопив
моторист	помахав

2. Читання вголос по абзацах до розмови Карлсона й Малюка.

Діалог читають підготовлені учні до слів «Він миттю схопив...».

3. Читання «ланцюжком» до слів «Малюк заходився...».

4. Самостійне читання уривка до кінця.

5. Аналіз змісту прочитаного з елементами вибіркового читання.

— Про яку пору року говориться у казці?

— Зачитайте опис весняного вечора.

— Як познайомились Малюк і Карлсон? Зачитайте їхню розмову.

— Як Карлсон себе вихваляв?

6. Вправи на розвиток швидкості читання.

- 1) Гра «Рибалочка»

Обирається учень-рибалочка. Він ловить неправильно прочитані слова.

Діти читають «ланцюжком» по одному реченню.

- 2) Читання вправою «Доповни речення».

7. Розвиток мовлення.

1) Поданий урок відобразіть в семи кадрах діафільму. Спробуйте визначити їх зміст і послідовність розташування.

- 2) Робота із зашифрованим текстом.

Прочитайте, складіть речення і визначте, кому належать ці слова.

нокійСпо, льтіки кійспоно!

акТ норга, ош ит шовйпри од неме.

V. Підсумок уроку

— Хто написав цю казку?

— Що нового дізналися ви про цих героїв?

— Які почуття викликали у вас певні епізоди казки?

УРОК 52. УРОК УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ ЗА РОЗДІЛОМ «ІЗ СКАРБНИЦІ КАЗКАРІВ»

Мета: узагальнити вивчене про казкарів світу та їх чарівні казки; систематизувати знання змісту найпопулярніших казок зі світової скарбниці; удосконалювати уміння визначати моральні проблеми, які розв'язуються у цих творах; виховувати прагнення творити добро.

Обладнання: картки зі словами.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

У ч и т е л ь

Казка в гості завітала,
Мудрості усіх навчала.
Відкрила секрети, показала дива,
Розвеселила і нас повела
Стежинками барвистими,
Яким немає забуття...

— Казка — давній і мудрий порадник. Це вона дає перше уявлення про добро й зло, правду й неправду, чесність і справедливість.

І якщо зроблений нами перший крок був добрим, чесним, то і життя наше буде сонячним, сповненим радощів, багатим на добро і гарних друзів.

II. Вправи на розвиток читацьких навичок

1. Ідучи за цифровими-підказками, прочитайте прислів'я.

3 друзів	5 дерево	2 без	
	1 людина		7 коріння
		4 що	
	6 без		

2. Читання прислів'я на одному диханні.

В лиху годину знайдеш вірну людину.

3. Робота над скоромовкою.

Вийшли з лісу ведмежата.
В нас є казочка крилата
Про ведмедя і лисицю,
Про веселу чарівницю.

III. Тестова перевірка знань

1 варіант

1. З якої казки ці рядки:

«Непогожа ніч настала...»?

а) «Пригоди Піноккіо»;

б) «Горбоконики»;

в) «Зачарована красуня».

2. Брати Грімм «Зачарована красуня».
«У королівстві жило...»:
 - а) 11 чарівниць;
 - б) 12 чарівниць;
 - в) 13 чарівниць.
3. Як звали господаря кота?
 - а) Аріс Барабас;
 - б) Маркіз Карабас;
 - в) Жеривогонь.
4. За скільки Піноккіо продав свій буквар?
 - а) 5 сольдо;
 - б) 4 сольдо;
 - в) 6 сольдо.
5. Кого приніс кіт у подарунок королеві в перший раз?
 - а) Куріпку;
 - б) кроленя;
 - в) лиса.
6. Петро Єршов написав казку...:
 - а) «Зачарована красуня»;
 - б) «Горбоконики»;
 - в) «Кіт у чоботях».

2 варіант

1. Брати Грімм «Зачарована красуня».
Який наказ видав король?
 - а) Продати всі веретена;
 - б) спалити всі веретена;
 - в) понищити всі веретена.
2. Хто є автором казки «Кіт у Чоботях»?
 - а) Брати Грімм;
 - б) Шарль Перро;
 - в) Карло Коллоді.
3. Хто про себе так сказав: «Я найкращий у світі машиніст»?
 - а) Маркіз Карабас;
 - б) Піноккіо;
 - в) Карлсон.
4. «Зачарована красуня».
Біля замку почав розростатися...:
 - а) клен;
 - б) терен;
 - в) дуб.

5. Петро Єршов «Горбокони́к».
У старенького було...:
а) двоє синів;
б) троє синів;
в) один син.
6. У кого з героїв прочитаних вами казок «чорна, як вугілля, борода»?
а) Маркіза Карабаса;
б) Жеривогня;
в) людожера.

УРОК 53. ВСТУП ДО РОЗДІЛУ «ВІЗЬМУ ПЕРО І СПРОБУЮ...»

Матеріал до уроку: В. Струтинський «Я бачу, як обрій розтав у імлі...»; А. Костецький «Дивна звичка».

Мета: привернути увагу учнів до звучності й мелодійності віршованої мови; викликати бажання творити римовані рядки; удосконалювати вміння визначати повчальність підтексту твору; виховувати інтерес до поезії, влучного образного слова.

Обладнання: картки зі словами, книги В. Струтинського та А. Костецького.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

У ч и т е л ь

Скільки чути скрізь пісень!
Бо надворі гарний день.
Ніжно світить ясне сонце,
Заглядає нам в віконце.
Промінці переливаються,
З нами так вітаються:
— Дзень-дзень,
Добрий день! Добрий день!
Любі хлопчики й дівчата,
Дітвора моя крилата!
Закликаю вас до справ!
Не лінуйтеся, не дримайте
І даремно час не гайте.
Все творіть тепер самі,
Розумнички мої малі!
Вірить сонечко діточкам своїм,
Любить сонечко вас усіх
І дарує вдачу й щирий сміх.

— І я вас дуже люблю й щиро вірю у ваші сили. Я впевнена: всі ви — розумні й талановиті, але разом ми зможемо творити дива!

II. Підготовка до сприймання нового матеріалу

1. — Перше наше завдання. Придумаймо й запишемо до таблиці такі слова:

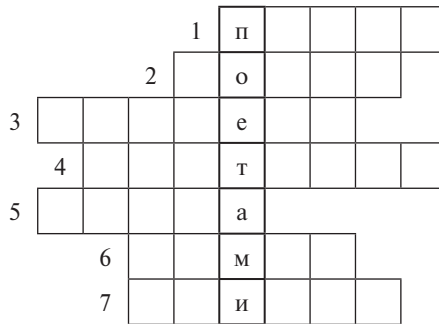
холодні	гарячі	лагідні	кольорові

2. Читання скоромовки.

Скоро, скоро мовить Санька
 Скоромовки-спотиканки.
 Слово в слово ловко,
 Скоро мовить скоромовки!
 — Давайте, діти, вирушимо до країни слів,
 В рядки багатотиці,
 Попросим добрих чаклунів
 Відкрити нам таємниці.
 Самі давайте зробимо крок
 і спробуємо стати... (ой, а ким?)...

3. Розгадування кросворда.

— Давайте розгадаєм кросворд, а тоді дізнаємося, ким ми можемо стати, якщо добре постараємось.

1. Що допомагає людині досягти мети? (*Праця*)
2. Хто найдаліше бачить? (*Розум*)
3. Тоненьке, кругленьке.
Серце гарненьке.
Хто на його слід погляне,
Думку його визнає. (*Олівець*)
4. Скринька зі шкільними речами, яку носять у руці або за плечима. (*Портфель*)
5. Що допомагає нам висловити свою думку на папері? (*Ручка*)
6. Що у світі найшвидше? (*Думка*)
7. Що мовчить, а розуму навчить? (*Книжка*)
— Яке слово ми прочитали? (*Поетами*)
— Як, на вашу думку, чи всі можуть бути поетами? (*Відповіді дітей.*)
— Але кожен може спробувати скласти вірші.

4. Поетична хвилинка.

— Давайте спробуємо свої сили й доповнимо вірш своїми словами.

На лузі травичка... (*нова*).
 Скубе її... (*корова*).
 А в квітках сидять... (*хрущі*),
 Бо уже гримлять... (*дощі*).
 Відгримлять — і геть... (*підуть*).
 Для нас райдуги... (*зійдуть*)!

III. Мотивація навчальної діяльності

— Нехай кольорова райдуга принесе кожному з вас щасливу вдачу! Нехай кожному з вас поталанить зустріти свою долю й творити добро на землі словом і ділом, так, як творили й творять наші поети, письменники. Своєю творчістю вони прославляють наш народ, нашу рідну матінку-землю.

А що, діти, потрібно, щоб розвинути в собі творчі здібності? Якими потрібно зростати? (*Відповіді дітей.*)

— Треба ж бути допитливими, вміти спостерігати й бачити щось цікаве, незвичайне, яке ніхто не помічає, крім тебе, а головне — багато читати, збагачувати словниковий запас, мріяти і сподіватися на диво. І тоді всі таємниці обов'язково відкриються перед вами.

IV. Робота над віршем В. Струтинського «Я бачу, як обрій розтав у імлі...»

1. Виразне читання вірша вчителем.

— Куди вдивлявся поет? І що він побачив?

2. Самостійне читання вірша.

— Які слова шепотіла хвиля?

— Що вона відкривала для поета?

— Чи доводилося вам коли-небудь слухати розмову травички, вітра, річки, бджілки? (*Розповіді дітей.*)

V. Робота над віршем А. Костецького «Дивна звичка»

1. Робота над заголовком.

— Яку звичку можна вважати дивною?

— Хто автор цього вірша?

— Що вам відомо про нього?

— Ще в дитячому садочку, коли його, малого, не раз і не два турбували дорослі запитаннями «Ким ти хочеш бути?», він впевнено й твердо відповідав: «Письменником».

І мрія його здійснилася. Сьогодні ми знову знайомимось із його творчістю.

2. Самостійне читання вірша.

— Про кого пише автор? Що дивного було в цього хлопця?

3. Словникова робота

Читання пірамідок слів у різному темпі.

Ква	сто
рими	тато
корів	вдома
казав	сльози
батьків	вчитель
показали	побільше

4. Читання вірша по частинах.

5. Аналіз змісту прочитаного.

- Як відповідав хлопчик на питання батьків і вчителів?
- Що так бентежило маму? Куди відвела мама сина?
- Чи виявив лікар якусь хворобу у хлопчика?
- Як хлопчик розмірковував над своєю звичкою?
- Яку відповідь дав хлопчик на питання?

6. Вправи на розвиток швидкості читання.

- 1) Читання «луною».
- 2) Знайдіть найбільше слово в тексті. Яке значення цього слова?

7. Виразне читання вірша за особами.

8. Мовно-логічне завдання.

Підберіть риму до таких слів.

Сльози — (морози)

Роса — (краса)

Сонце — (віконце).

VI. Підсумок уроку

- Ви вірите, діти, в те, що кожне бажання може здійснитися?
- А за яких саме обставин?
- Чи хотіли б ви, щоб і у вас з'явилась така звичка?

УРОК 54. ВІРШІ — ЦЕ НЕ ДРАЖНИЛКИ

Матеріал до уроку: М. Носов «Як Незнайко складав вірші»; І. Світличний «Слухала Лисичка Солов'я».

Мета: поглибити знання учнів про риму; розкрити гумористичний характер творів; повправляти учнів у складанні рим; виховувати взаємоповагу у стосунках із ровесниками та старшими, уміння критично оцінювати свої здібності та роботу.

Обладнання: картки для розширення поля читання, картки зі словами, книга М. Носова «Пригоди Незнайка та його друзів».

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

Учитель

Як приємно, друзі,
 Що у нашій мові
 Є слова чудові,
 Теплі і добренькі, різнокольорові.
 Злі слова й холодні — темнокольорові.
 Зростаємо, любі діти, серед добрих слів,
 Серед шепоту дібров і рідних гаїв,
 Щоб талант і щастя кожен з вас зустрів!

II. Мовна розминка

1. Доповніть скоромовку.

Рі-рі-рі — зростаєте у (добрі),

Лі-лі-лі — діточки мої (малі).

Ші-ші-ші — не тамуйте зла в (душі).

Та-та-та — хай панує (доброта).

2. До кожної пари букв в рядку додайте голосний, прочитайте утворені склади спочатку в повільному темпі, а потім — у швидкому темпі.

рп	нл	гс	цк	кл	фн	шд	хл	пк
рп	бк	лр	жл	чс	кг	щн	цн	сж
жк	вм	рд	ВР	гд	пд.	цр	мж	тф
сп	дз	щн	мн	шн	сб	жд	кр	кт

3. Читання скоромовки.

Жоржик лежить, лежебока,
 З лежебокою морока!
 Женя каже:
 — Не лежи,
 Жито жати поможи!
 Жоржик каже:
 — Дуже жалко,
 Жалко, Женечко, лежанки!
 — Що ж, де будете ви жати?
 — В житі зможу я лежати!
 Ну й дружок, одна морока!
 Не дружок, а... (лежебока)!
 Треба нам його провчити,
 Працювати слід навчити.
 Став він відмовлятись,
 Словами кидатись...
 Не слова, а небилиці!
 Хлопче, та хіба ж це так годиться?

— Як на вашу думку, чи можна своїх друзів ось так закидати небилицями?

III. Опанування нового матеріалу

— Це сталося у чудовому казковому містечку, про яке нам написав російський письменник Микола Носов.

У цьому містечку ми познайомимось з одним таким «друзьком», який складав небилиці про своїх друзів, і матиме нагоду простежити, до чого призвела його творчість.

1. Читання анаграм.

тикКві найкоНез шайкоПоспі айкоЗн лькаПілю

— Як ви думаєте, хто цей друзьок, що складав небилиці для своїх друзів?

— А що ви знаєте про інших героїв?

— Про що говорять їхні імена?

2. Робота над казкою М. Носова «Як Незнайко складав вірші».

1) Словникова робота.

Читання колонок слів у різному темпі.

Називали	поети
зробився	гаразд
закінчуються	братці
припинити	рими
кричали	кімнати
соромити	корзинка

2) Колективна, комбінована робота над казкою.

а) Читання вчителем до слів «Одного разу».

Розмову Незнайки і Квітника читають підготовлені учні до слів «Незнайко прийшов додому».

3) Відповіді на питання.

— Ким вирішив стати Незнайко?

— До кого звернувся Незнайко з проханням?

— Як навчав Квітник Незнайка?

— Як Квітник пояснив, що таке рима?

— Чи все зрозумів Незнайко?

— Як Незнайко підбирав рими?

— А що він говорив про ці слова?

— Що є головним при складанні віршів?

4) Читання «ланцюжком» до кінця.

5) Відповіді на питання. Вибіркове читання.

— Що робив Незнайко вдома? Зачитайте його дії.

— Про кого складав вірші Незнайко?

— Прочитайте вірш про Знайка.

— Кому присвятив свої рядки вірша Незнайко потім?

— Як Поспішайко відреагував на цей вірш?

— Чим були незадоволені друзі?

- Як пояснив Незнайко свої вигадки?
- Чи вдалося йому стати поетом?
- Що б ви порадили йому?

3. Вправи на розвиток швидкості читання.

1) Гра «Хто швидше?» (зачитати слова-рими, які підбирав Незнайко).

2) Гра «Розвідники» (прочитати та підрахувати, скільки разів у тексті зустрічається слово *рими*).

4. Читання за особами.

5. Творче завдання.

— Незнайко засоромився, замовк. Чи ми можемо йому допомогти вийти з такої ситуації? Давайте подаруємо кожному героєві приємні рядки.

6. Опрацювання вірша І. Світличного «Слухала Лисичка Солов'я»

Самостійне читання вірша.

— Що спільного є в героїв вірша І. Світличного і казки М. Носова?

IV. Підсумок уроку

— На кого з героїв творів ви хотіли б бути схожими? Чому?

УРОК 55. УМІЙ У ЗВИЧАЙНОМУ ПОБАЧИТИ НЕЗВИЧАЙНЕ

Матеріал до уроку: Т. Коломієць «Корінець»; В. Ткаченко «Лісове коріння»; Ліна Костенко «Польові дзвіночки».

Мета: допомогти учням усвідомити, що творчі здібності слід розвивати і що творчість вимагає зусиль; формувати бажання творити, пізнавати свої творчі задатки; уміння бачити незвичайне в довкіллі; розвивати образну й творчу фантазію.

Обладнання: таблиця № 2 для читання.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

У ч и т е л ь

Як дякувати, Господи, тобі,
За те, що очі ти людині дарував,
Що ти відкрив скарбниці —
Дзеркало душі —
І їй повідав таємницю?
Зростає дитино, пізнавай,
Любуйся і нове для себе відкривай!

II. Мовна розминка

1. Читання чистомовки.

Са-са-са — яка краса!

На-на-на — дивовижна й чарівна!

Ай-ай-ай — ти для себе відкривай!

2. Виразне читання вірша.

Що за колір у повітря,
В скла, яке воює з вітром?
Що за колір у водиці,
Яку черпаємо з криниці?

3. Читання складової таблиці № 2.

— Прочитайте склади у таблиці в такому порядку, як записані кольори (беріть до уваги лише початкові літери в складах).

Жовтий, червоний, синій, зелений, фіолетовий, коричневий.

кру	жур	кал	сто	жов	зір	зно
зол	сол	чиж	кик	фір	чун	срі
фло	чок	зок	жак	сни	кав	сті
жки	кни	фар	кри	зра	фею	жне

4. З'єднай приказки.

Хитрий, як... (лев)
Голодний, як... (лисиця)
Балакучий, як... (заєць)
Полохливий, як... (вовк)
Слизький, як... (сорока)
Хоробрий, як... (в'юн)

5. Прочитайте вислів.

Умійте дивитись, вдивлятись, прислухатись, відкривати кожен раз щось нове, дивне, незвичайне, ніким ще не побачене.

Усі чудеса — кругом нас.

III. Мотивація навчальної діяльності

— А чи доводилось вам поринути у глибину цих чудес?

Проїхатись на конику-хмаринці? Чи з ведмедиком зустрінеться пуховим? Чи побачити діаманти у росинці й бджілочку з відерцем і в хустинці?

Якщо не бачили такого дива, у нас є час. Погляньте, як навкруги чудово й красиво! Матінка-природа обдаровує нас своєю красою, чарує, надихає на творчість художників, поетів. І сьогодні ми прочитаємо вірші про таємниці природи, які написали такі відомі поети, як Тамара Коломієць, Валентина Ткаченко, Ліна Костенко.

IV. Опанування нового матеріалу

1. Робота над віршем Т. Коломієць «Корінець».

1) Виразне читання вірша підготовленими учнями.

— Про кого розповідається у вірші?

2) Словникова робота.

Читання пірамідок слів.

А	я
на	ій
дав	всі
мені	язик
кінці	штука
камінці	справжня

3) Самостійне читання вірша.

- Що дивного надивав дідусь?
- Як автор описує корінець?
- Яку дав відповідь дідусеві Андрійко?

4) Робота над малюнком.

- Як працює хлопчик?
- Чому в його руках так швидко з'явилась змійка?

5) Вправи на розвиток навичок читання.

а) Читання «луною».

б) Мовно-логічні вправи.

Продовжте речення.

І я стрижу... не ...

Їй вставлю очі...

— Погляньте, справжня змійка!

2. Робота над віршем В. Ткаченко «Лісове коріння».

1) Виразне читання вірша вчителем.

— Які дива побачила поетеса в лісі?

2) Словникова робота.

Читання колонок слів у різному темпі.

Коріння	химерне
сплетіння	дзьоб
лисиця	пружні
птиця	випуклий
ноження	равлик
казкові	вічка

3) Самостійне читання «бджілкою».

- Що здивувало й зацікавило поетесу?
- Які химери вона побачила в лісі?
- На що були схожі корінці?
- А вам доводилось бачити щось дивне в лісі?

4) Вправи на розуміння прочитаного.

До іменників підберіть відповідні прикметники з тексту.

Ноження (*білі*); корінці (*пружні*); постаті (*казкові*); птиця (*смішна*); коріння (*лісове*).

— Зачитайте порівняння, які використані в тексті.

- 5) Вправи на розвиток швидкості читання.
- Читання «ланцюжком».
 - Читання вправою «Доповнити речення».
Яке... . Ось... . А цей... . Дива... .
 - Виразне читання вірша.
3. Робота над віршем Ліни Костенко «Польові дзвіночки».
- Самостійне читання вірша («бджілкою»). Відповіді на питання.
— Хто герої вірша Ліни Костенко?
— Уявіть собі картину такого ранку. Де ночував джміль? А де — бджілка?
— Яку розмову підслухала поетеса?
— Знайдіть рими.
— Яка з них вас здивувала?
 - Виразне читання вірша.
 - Творче завдання.
— Уявіть, що ви в лісі на галявині, де багато фіалок і дзвоників.
Тихенько присіли, почули таку розмову..
Дівчатка складають розповідь Хлопчики складають розповідь
«Бджілка і квіти». «Джмелик і його друзі».

V. Підсумок уроку

- Які почуття викликали у вас прочитані твори?
- Чи нагадали вони вам про дива, які ви самі раніше бачили?

УРОК 56. ПРИДУМАЮ ОПОВІДАННЯ...

Матеріал уроку: В. Марсюк «Удвох із песиком».

Мета: розкрити зміст поезії, викликати бажання змінити його; формувати творчі здібності дітей: уміння складати власне оповідання за заданим сюжетом, продовжувати розвиток подій; виховувати прагнення мати друзів.

Обладнання: картка для контролю швидкості читання; картки зі словами; книга В. Марсюка.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

У ч и т е л ь

Як приємно вранці
Друзів зустрічати,
Привітати їх і з ними розмовляти:
І про справи, і забави,
І про день новий чудовий,
І про світ наш загадковий,
Який сповнений чудес.
Як приємно, любі діти,

Що ми знову разом,
 У дружнім нашім колі
 Зібралися у третім класі,
 У чудовій нашій школі.
 І поведем розмову ми про те,
 Хто з вас і як, і де живе,
 Які тривоги і турботи,
 Які веселі є заботи,
 І що у серці в вас живе,
 Тривожить, тішить і бентежить...

II. Мовно-логічні вправи

1. Читання чистомовки.

Зі-зі-зі — в мене є чудові друзі.

Ес-ес-ес — маленький пес.

Ик-ик-ик — та сіренький котик.

Лю-лю-лю — як я їх люблю!

2. Читання анаграми.

Усм, дірасть, гатсбатво, зідру.

3. За цифровими підказками прочитайте прислів'я.

6 кишені 3 хороші 2 друзі 1 краще 5 у 7 гроші 4 ніж

III. Опрацювання нового матеріалу

— Дуже приємно мати хороших друзів! Спілкуватися з ними, спостерігати, розважатись разом. Але коли ти сам сумний, то жодні дорогоцінності не замінять вірних друзів, і ніщо тоді не миле й не гарне. І навіть зникає бажання займатися різними справами, огортає сум і жаль.

Саме такий стан душі й описує нам автор вірша «Удвох із письменником» Василь Марсюк.

1. Виразне читання вірша вчителем.

— Про кого цей вірш?

2. Словникова робота

Читання слів — радісно, а потім — сумно.

Песика кімната

взяти канати

заграти пускати

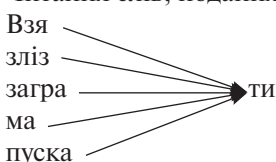
етюди квартирі

пісні заможно

друзів пісні

3. Читання слів, поданих аналітико-синтетичним способом.

Взя
 зліз
 загра
 ма
 пуска

ти

4. Самостійне читання вірша й відповіді на питання.

- Що міг би зробити хлопчик?
- Чому хлопчику не милі всі речі у квартирі?
- Чому він залишився сам?

5. Робота з ілюстрацією до вірша.

- Чому хлопчик ледь не плакав?
- Хто його хоче розвеселити?

6. Творча робота.

1) Придумайте оповідання про хлопчика. Опишіть, де він живе, який на вигляд і що одного разу з ним трапилось.

2) Запишіть поради батькам.

IV. Підсумок уроку

- Чи сподобався вам вірш?
- Що б ви хотіли змінити?
- Який настрій викликав у вас цей вірш?
- Які побажання ви б хотіли висловити батькам та їхнім дітям?

**УРОК 57. «СВІТЕ НЕЗБАГНЕНИЙ,
ТИ НА КАЗКУ СХОЖИЙ...»**

Матеріал до уроку: І. Січовик «Вітрячок».

Мета: домогтися усвідомлення головної думки твору; вдосконалювати навички виразного читання, вмілого використання інтонацій у мовленні; провести конкурс на кращий варіант кінцівки казки; розвивати творчу фантазію; виховувати почуття вдячності за допомогу, об'єктивне оцінювання власних можливостей.

Обладнання: таблиця № 3.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

У ч и т е л ь

Світе мій чарівний,
Світе мій пригожий,
Ти даєш життя нам
І любов палку.
Світе незбагнений,
Ти на казку схожий.
Нам красу даруєш
Й пісеньку дзвінку.
Ми у світ приходим,
Щоб добро творити,
Бачити й відчуті всю красу Землі.
Треба нашу Землю-матінку любити.
Вчиться світ любити, доки ще малі!

— А у матінки-природи є дочки і сини, усі вони чудові і всі — трудівники.

II. Мовно-логічні вправи

1. Ось послухайте і назвіть точно і швидко, що це.

Світить — (сонце);

віє — (вітер);

хлюпотить — (дощ);

тріщить — (мороз).

2. Відгадайте загадку.

Летить коник, басує,

Полям-долям пустує

Ніхто його не впіймає

І ніхто не загнуждає. (*Вітер*)

— Які слова допомогли вам зрозуміти, що силу вітру нікому не подолати?

— Що ви знаєте про вітер?

3. Виразне читання вірша.

У небі вітер кучерявий
 Колише теплу блакить,
 І на землі гойдає трави,
 І затихає, й знов шумить
 І раптом схоплює на крила
 Хвилясті співи журавлів,
 І давня казка, вічно мила,
 Зринає крізь хвилястий спів...

4. На хвильках співу солов'я прочитайте споріднені слова.

вітер вірюган вітрисько

вітерець вітриця вітряний

5. Відгадування загадки.

Хоч не літак, а крилатий,

Без вітру не може працювати. (*Вітрячок*)

— А у вітрячка з оповідання І. Січовика трохи інша думка.

Давайте прочитаємо і простежимо, як відбуватимуться події.

III. Робота над твором І. Січовика «Вітрячок»

1. Словникова робота.

Читання колонок слів повільно і швидко.

Вимахував вітрячок

висвистував пісеньку

проказав мить

служитимеш зупинить

збираєшся вибачитись

2. Читання твору «ланцюжком».

3. Відповіді на питання.

— Де розмістився Вітрячок?

— Яку пісеньку він виспівував?

— Кого він вихваляв?

4. Самостійне читання твору.

— Чому зупинився Вітрячок?

— Хто йому пояснив, чому він зупинився?

— Як спочатку розмовляв Вітрячок з вітром?

— Чи вдалося Вітрові переконати Вітрячка і змінити свою думку?

5. Вправа на розвиток техніки читання. Гра «Вітер і тиша».

Спочатку діти читають голосно й швидко, а потім тихіше, і читання переходить у мовчання.

6. Читання вправою «Доповни речення».

Дивно... .

Той...

Якщо... .

Нічого... .

7. Вітерець пустував

І літери із пісеньки поздував.

Я шв-д-с-ньк-й В-тр-к,

Я в-рч-сь і т-к, і с-к.

І м-н — н-хт — й н — м-ть

н — п-см- — з-п-н-ть.

8. Читання за особами.

— З якою інтонацією треба читати слова Вітрячка? А Вітру?

9. Розвиток зв'язного мовлення.

Продовжте казку.

VI. Підсумок уроку

— Чи сподобалась вам ця казка?

— Чого вона навчає, а що засуджує?

УРОК 58. ВЕСНІ УСІ РАДІЮТЬ ДІТИ!

Матеріал до уроку: О. Пчілка «Весняні квіти»; М. Познанська «Захід сонця».

Мета: допомогти зрозуміти красу ліричних пейзажів, викликати бажання їх ілюструвати; відтворити в малюнках побачене автором; розвивати фантазію, уяву, образне бачення.

Обладнання: казковий герой Лісовичок, фотоілюстрації картин весни, картки зі словами.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

У ч и т е л ь

Засміялось в небі сонечко привітно,
І земля квітками усміхнулась теж!
І весна чарівна дивним цвітом квітне,
І красі та щастю аж немає меж!
Линуть в небо хмари, птахів дивні співи.
В них така гармонія і така краса!
Це весна чарівна, всі довкіл шасливі,
І блищить під сонцем вранішня роса.
І найкращі квіти дітям шлють привіти!

II. Мовна розминка

1. Прочитайте склади, об'єднайте у слова, і ви дізнаєтесь, які квіти вас вітають.

про	сон	ві	сок	нок	ал
бар	ва	фі	сніж	лія	під
тра	ник	лі	ва	ка	кон

2. Гра «Доберіть риму».

Хто про весну все знає,
Хай за нами промовляє.
Тож уважніше слідкуйте
І до наших слів римуйте.
Весна усім дає тепло,
Що на землі усе (*жило*).
Несе ясне проміння і світло,
Щоб від любові все (*розквітло*).
На трави розсипа росу,
Дарує радість і (*красу*).
У квіти землю одягає
І пісню радісно (*співає*).
І по шляху по весняному
Вертаються пташки (*додому*).
Весні усі радіють діти,
Летять метелики на квіти.

3. Виразне читання вірша.

Ластівочка рано-зранку
Щебетала біля ганку
Про рожевий ніжний цвіт,
Про веселий теплий світ,
Про кульбабку і росу —
Гарну пісню про весну.

III. Підготовка до засвоєння знань

— Весну справедливо вважають найдинамічнішою порою року. Вона змінює зиму — довгу, сонну, неквапливу. Порівняно із зимовим пейзажем, весна рясно вбирає землю в розмаїті яскраві барви. Повітря наповнюється безліччю п'яних пахоців. Усе навкруги пробуджується, оживає, рухається. Життя відновлюється, кипить, вирує — і все це яскраво відбивається в симфонії звуків, що линуть у весняній природі.

— Як ви гадаєте, чому весну вважають «найголоснішою» порою року?

— Які звуки весни вам подобаються найбільше? Чому?

— А чи чули ви про існування наказу весни?

— Про нього ми дізнаємося, коли прочитаємо вірш Олени Пчілки.

IV. Опрацювання вірша О. Пчілки «Весняні квіти»

1. Учитель виразно читає вірш вголос.

2. Словникова робота.

Читання колонок слів мовчки і вголос.

Чарівниця	листя
послала	фіалочка
встала	травка
виходить	рясна
	сонце

3. Самостійне читання.

4. Відповіді на питання.

— Які квіти першими привітали весну?

— Як з'явилися квіти на світ?

5. Вправи на розуміння прочитаного.

Дібрати до іменників прикметники з тексту.

Сонце, сон, квіти, фіалочка, кульбабка.

6. Вправи на розвиток швидкості читання.

1) Читання «луною».

2) Читання вправою «Доповни речення».

7. Розвиток зв'язного мовлення (диференційовано).

1) Дівчатка складають розповідь «Хоровод весняних квітів», а хлопчики — «Весняна симфонія».

2) Словесне малювання картин.

а) До вірша О. Пчілки;

б) власні картини.

8. Виразне читання вірша.

— Весна чарівна й тоді, коли ніжно світить сонечко, і навіть тоді, коли все спочиває. А сонечко, добираючись до свого ліжка, чарівним сяйвом огортає небо й землю. Ось як про це пише Марія Познанська у своєму вірші «Захід сонця».

V. Опрацювання вірша М. Познанської «Захід сонця»

1. Читання вірша «бджілкою».
2. Словникова робота.
Читання колонок слів з питальною інтонацією.

Вогні	вогністі
блакить	одяглися
мені	вінки
горить	квіти

3. Різновиди читання.
Гра «Небо і Земля»
Гра «Рибалочка».
4. Виразне читання вірша.

VI. Підсумок уроку

- Про що ми читали сьогодні?
- Хто є автором цих віршів?
- Який настрій залишився від прочитаного?
Скільки б хто не писав про весну,
Та не зможе всього передати,
Глянь на небо у днину ясну —
Правда, хочеться часом літати?

УРОК 59. ТВОРИМО СВОЇ ФАНТАЗІЇ...

Матеріал до уроку: В. Вонтович «Жирафа»; Л. Компанієць «Очерет».

Мета: спонукати дітей до творчості; формувати бажання творити, фантазувати; пізнавати свої творчі задатки; розвивати образну уяву й творчу фантазію.

Обладнання: картки для розширення кута зору; малюнок із зображенням жирафи.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу

У ч и т е л ь

У цьому світі всі предмети
Хтось назвав,
Чудові назви підібрав:
Вогонь і птиця,
Ластівка й синиця,
Дерева, квіти і трава...
І, мабуть, рада дітвора,
Що не слід їм мудрувати,
Щоб знову всі слова назвати.

— Але сьогодні ми зібрались на урок, щоб до фантазії зробити крок!

IV. Опрацювання вірша В. Войтовича «Жирафа»

1. Відгадування загадки.

Така велика, довгошия
І вища за найвищу шафу.
Така розумна і красива
У зоопарку є... (*жирафа*).

— Що відомо вам про цю тварину?

2. Короткі відомості про тварину.

— Жирафи — найвищі тварини, що досягають 5 м заввишки. Завдяки великому росту, вони їдять листки й фрукти з верхівок дерев. Ноги у жирафи двометрової довжини.

Жирафи більші за всіх тварин, але в 5 разів менші, ніж слони. Шкіра жирафа має кремово-коричневий малюнок, індивідуальний для кожної тварини.

Живуть вони в Африці.

3. Виразне читання вірша вчителем.

— На яке питання автор дає відповідь?

— А як він пояснив, звідки взялась жирафа?

4. Словникова робота.

Слова зі «словничка-сундучка».

Читання слів у різному темпі.

Причина	жирафа
конячина	звичайна
стала	дірку
заглядала	носа
питала	невдаха
пхала	цікава

5. Читання вірша «луною».

— Ким була спочатку жирафа?

— Якою вона була?

— Що її так змінило?

— Що у вірші є казкового?

6. Різновиди читання.

1) Гра «Небо і Земля».

2) Гра «Рибалочка».

Зачитайте тільки дієслова.

7. Виразне читання вірша.

8. Розвиток зв'язного мовлення.

— Діти, чи ви згодні з думкою поета?

— Якщо ні, то спробуйте скласти казку «Як з'явилася жирафа на світ».

3. З'єднайте частини прислів'я.

Коли даруєш радість іншому...	за добро.
Плати добром...	себе веселити.
Добро творити —	радієш сам.

4. Прочитайте вірш, вставляючи пропущені голосні літери.

Шк-л — — р-д-ст-, м-др-ст — д-м
 Т-пл — й з-т-шн — х-й б-д — в н-м .
 Т-тч-к-ють т-б-, -см-хн-сь,
 Т-т люб-в — н-д-я зл-л-сь.
 (Школа — радості, мудрості дім,
 тепло й затишно хай буде в нім.
 Тут чекають тебе, усміхнись,
 тут любов і надія злились.)

III. Робота над новим матеріалом

Розповідь вчителя.

— А Любов цю подарувала нам велика й мудра Людина. Серцем вона відчула голос: «Багато на світі зла. Чорні хмари війни закривають світ краси й добра».

Иди до людей, Добротворцю, краси рідної землі охоронцю, даруй людям красу, вчи добра».

І Людина пішла між люди, творила красу до останнього подиху, дарувала людям радість. Людина — Учитель — створила для своїх учнів «Школу радості».

У добрі та в радості виховувала гарних, красивих людей, здатних нести у світ мир, добро та красу. Тією людиною був В. О. Сухомлинський.

У своєму Павлиші заснував він для маленьких діточок «Школу радості».

Це була школа життя, школа мислення, милування, школа думки, краси, праці для душі й тіла. Разом з маленькими дітьми Учитель ходив до лісу, на лук, на ферму, діти вчилися спостерігати, бачити й чути, мислити й відчувати, розуміти красу довкілля й любити найкращий у світі край — свою Батьківщину.

Сьогодні ми прочитаємо про цю школу.

IV. Робота над оповіданням В. Сухомлинського**«Що таке школа під голубим небом»**

1. Читання вчителем оповідання.

— Коли приходили діти до вчителя?

2. Словникова робота.

Читання колонок слів тихо, потім — пошепки.

Спалахує	вечір
приходять	літній
сідаємо	зірочка
замоває	звуки
долинають	години
спить	казки
мерехтить	школа

3. Повторне читання вголос «ланцюжком».
 - Якими словами автор описує вечір?
 - Куди прибігали діти?
 - Чим займалися діти в школі під голубим небом?
4. Вправи на розвиток читання.
 - 1) Читання вправою «Доповни речення».
 - Щодня... .
 - Увесь... .
 - Діти... .
 - Все... .
5. Читання «луною».
6. Вправи на розуміння прочитаного.
 - До іменників дібрати прикметники з тексту.
 - Вечір (*літній*);
 - небі (*голубому*);
 - зірочка (*перша*);
 - звуки (*таємничі*);
 - вечори (*прекрасні*);
 - години (*дивовижні*).
7. Переказ оповідання.

V. Підсумок уроку

- Чим сподобалась вам ця школа?
- Якою ви уявляєте свою школу?
- Розкажіть про В. Сухомлинського.

У ч и т е л ь

Його любов і серце,
Віддане для діток,
Щастям яскравим у душах бринить.
Мудрі поради, теплі слова
Вічно нестимуть усі в майбуття!

II ЧАСТИНА

I. Організаційний момент

У ч и т е л ь

Матінко Природо!
Яви свою ласку,
Поділись секретами —

Розкажи нам казку.
Будем тебе завжди
Ми оберігати,
Щоб могла ти дітям
Казки розповідати.

1 - й учень

Гарна дуже наша
Школа просто неба.
В матінки-природи
Добре вчитись треба!
Бережіть дерева, трави,
Квіти, небо голубе.
Береги природу —
Берегти себе!

2 - й учень

Всі прийшли на землю, щоб добро творити,
Щоб ростить старанно честі деревце.
Треба добрим бути, чесно завжди жити,
Й ти ніколи в світі не забудь про це!

3 - й учень

Вмій усе любити серцем і душею,
І тоді твій розум, як мак, зацвіте
І полине в поле з вітром розмовляти,
Казочку чудову діткам написати...

— А у Павлівській школі діти самі склали казки про вітер, квіти, ро-
синки.

Сьогодні ми прочитаємо творіння їх розуму й душі.

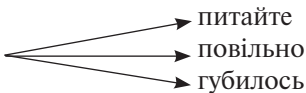
II. Робота над казкою Владислава Курки

1. Читання казки вчителем.

— До кого порадили звернутись із запитанням?

2. Словникова робота.

Читання слів, поданих аналітико-синтетичним методом.

Роз

- питайте
- повільно
- губилось

3. Читання казки «ланцюжком».

4. Аналіз казки з елементами вибіркового читання.

— Хто розповів хлопчику таку пригоду?

— Зачитайте, як вбралось сонечко.

— Чому розірвалися намистинки?

— Зачитайте зачин, а потім — кінцівку.

— Як ви гадаєте, чи вдалося автору дати відповідь на поставлене у за-
чині питання?

5. Вправи на розвиток техніки читання.

1) Читання «луною».

2) Гра «День і Ніч».

III. Опрацювання казки Івана Пономарьова «Як горобчик у вирій літав»

1. Читання казки вголос «ланцюжком».

2. Тестування.

1) Як звали горобчика?

- а) Чив;
- б) Чик;
- в) Чув.

2) Чию розмову підслухав горобчик?

- а) Гусей;
- б) качок;
- в) курей.

3) Куди збиралися качки?

- а) У подорож;
- б) у вирій;
- в) на став.

4) Де шукає поживу горобець?

- а) У теплих краях;
- б) біля людських осель;
- в) біля озера.

3. Самостійне читання казки.

4. Відповіді на питання.

— Коли відлітали качки?

— Яким у ключі летів горобчик?

— Що завадило горобчику летіти з качками?

Заповнюється таблиця «Вираження почуттів після читання казок».

Радість	задоволення	незадоволення
Смуток	захоплення	здивування
Сум	співчуття	вдячність
Жаль	обурення	зневага
Страх	ніжність	віра (в...)
Повага	тривога	любов (до...)

5. Диференційована творча робота.

Вправа «Увійдіть в образ»

Д і в ч а т к а. Я квіточка. Я расту серед сестричок-квіточок. Я тягну до сонечка свої руки-пелюстки. Я танцюю з вітерцем чарівний вальс.

Дівчатка складають казку «Квітка і Вітер».

Х л о п ч и к и. Я дуб, могутній і сильний. Мене пестить сонечко й я расту, мужню. Моє чарівне, розкішне листя розвиває гордо вітерець.

Хлопчики складають казку «Дуб і Сонечко».

IV. Підсумок уроку

— Приємно вам було почути про таку школу, про стосунки між дітками?

— Що б ви розповіли про свою школу, про своїх друзів?

— Що б ви запропонували змінити або доповнити своїми бажаннями та мріями?

— Школа — це велика країна, де діти здобувають знання, вчать перемогати, творити, розкривають свої таланти й здібності.

Найсвітліша дорога в світі —
Це дорога до знань, до школи,
Школи радості й добра,
Школи мудрості та любові.

УРОК 62. УРОК УЗАГАЛЬНЕННЯ ЗНАТЬ ЗА РОЗДІЛОМ

Матеріал до уроку: «Візьму перо і спробую...».

Мета: систематизувати вивчене в розділі; поглибити розуміння дітьми поняття «творчість»; виховувати відчуття слова.

Обладнання: картки для тестування.

ХІД УРОКУ

I варіант

1. Хто автор вірша «Дивна звичка»?
 - а) Василь Сухомлинський;
 - б) Микола Носов;
 - в) Анатолій Костецький.
2. Хто навчав Незнайку складати вірші?
 - а) Знайко;
 - б) Квітник
 - в) Поспішайко.
3. Що зробив хлопчик із корінця?
 - а) Вужа;
 - б) змію;
 - в) черв'ячка.
4. Про що розповідає В. Ткаченко у своєму вірші?
 - а) Про літній дощ;
 - б) польові квіти;
 - в) лісове коріння.
5. Хто розказав хлопчику пригоду про рослини-перлинки?
 - а) Місяць;
 - б) вчитель;
 - в) сонечко.
6. Як звали горобчика?
 - а) Чирчик;
 - б) Чив;
 - в) Ців.

II варіант

1. Хто написав казку «Вітрячок»?
 - а) Лілія Коломієць;
 - б) Ігор Січовик;
 - в) Микола Носов.
2. В. Сухомлинський «Що таке школа під голубим небом». Де сідають дітки разом із учителем?
 - а) Під вербою;
 - б) столітнім дубом;
 - в) сосною.
3. Л. Коломієць «Очерет». Хто розбризкав тишу?
 - а) Качки;
 - б) кораблик;
 - в) гуси.
4. Казка «Як горобчик у вирій літав». Яким за порядком летів горобчик у вирій?
 - а) Першим;
 - б) останнім;
 - в) посередині.
5. Олена Пчілка «Весняні квіти». Який наказ послала весна?
 - а) Щоб ріки зашуміли;
 - б) краса встала;
 - в) зима відступила.
6. А. Костецький «Дивна звичка». Ким думав стати хлопчик?
 - а) Лікарем;
 - б) вчителем;
 - в) поетом.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Антологія української літератури для дітей: У 3-х т.* — К.: Веселка, 1984.
2. *Едігей В. Б.* Вчися читати, малюк! — К.: Гранд, 1993.
3. *Золотий колосок: Збірник фольклорних і літературних творів.* — К.: Освіта, 1994.
4. *Навчання в 3 класі: Посібник для вчителя / Під ред. М. С. Вашуленко, Н. Ф. Скрипченко та ін.* — К.: Освіта, 1993.
5. *Розвиток навички читання: Методичні рекомендації.* — К.: Освіта, 1993.
6. *Савченко О.* Особливості методичної роботи за «Читанкою», 3 клас // Початкова школа. — 2004. — № 2–3.
7. *Савченко О. Я.* Читанка: Підручник для 3 класу. — К.: Освіта, 2003.
8. *Тимофієва Л. П.* Швидкочитайлик: Навчально-методичний посібник. — Тернопіль: Мальва-ОСО, 2002.